

บทที่ 3

การใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดของกวี

จากการศึกษาผลงานร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ พบว่าเขาได้แสดงความคิดหรือทัศนคติ การตระหนักรู้ ในสิ่งต่าง ๆ หลายประเด็น ทั้งในส่วนของชีวิตทัศน์และโลกทัศน์ ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ นักเขียนมักนำมาสะท้อนผ่านตัวบทวรรณกรรมเสมอ ดังกล่าวอ้างที่ว่า

เนื้อหาของศิลปะย่อมหนีไม่พ้นจิตใจของมนุษย์ ซึ่งรวมทั้งทัศนคติที่มนุษย์มีต่อสรรพสิ่งอันอยู่แวดล้อมชีวิตและตัวตนของเขาที่เขาได้สัมผัสรับรู้ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นไปในชีวิต ความเคลื่อนไหวของสังคม เรื่องราวของบุคคลอื่นทั้งในอดีตที่ตกทอดมายังเขาหรือในสมัยเดียวกันที่เขานิยมชมชื่น หรือเยาะเหยียดหยัน ความแปรปรวนของปรากฏการณ์ธรรมชาติในสากลจักรวาล ตลอดจนโลกของความเป็นฝันที่เขาสอดร้อยขึ้นด้วยจินตนาการ (ดวงมน จิตรจำนง 2536: 5)

การถ่ายทอดความคิด หรือทัศนคติ การตระหนักรู้ โดยสื่อผ่านตัวบทวรรณกรรม สิ่งที่กวีควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกก็คือ การเลือกใช้ถ้อยคำ ภาษา ให้สอดคล้องเหมาะสมกับการแสดงความคิดนั้น ๆ ดังกล่าวอ้างที่ว่า "คำที่นำมาใช้ในงานร้อยกรอง ต้องผ่านการเลือกสรรมาเป็นอย่างดี และจำเป็นต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับเนื้อเรื่องและลักษณะร้อยกรองแต่ละชนิดด้วย" (ประทีป วาทิกทินกร และ สิทธา พิณีจิวาล 2525: 82)

ภาษากับวรรณกรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง เพราะถ้อยคำจะเป็นกุญแจไขไปสู่ความหมายที่สามารถสะท้อนให้เห็นทัศนคติ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของกวีได้เป็นอย่างดี จากความสัมพันธ์ที่สำคัญดังกล่าวเนาวรัตน์ได้กล่าวไว้ว่า "โดยแท้จริงแล้วคำก็คือความคิดเพราะเราไม่อาจ

คิดโดยไม่มีคำหรือภาษาเป็นเครื่องคิด และคำกริยาไม่ใช่เป็นเพียงถ้อยคำแทนความคิดตามธรรมดาเท่านั้น หากคำกริยาคือผลึกของความรู้ลึกนึกคิดอีกด้วย" (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ 2535: 102)

เมื่อกริยาใช้ถ้อยคำเป็นพาหะแสดงความคิดเห็น ดังนั้นการที่จะทำความเข้าใจในสารที่กวีต้องการสื่อให้ละเอียดลึกซึ้ง จึงต้องเริ่มจากการพิจารณาใช้ถ้อยคำที่กวีเลือกสรรมาร้อยเรียงด้วย ดังคำกล่าวอ้างที่ว่า "การศึกษาวรรณคดีให้เข้าใจละเอียด ลึกซึ้ง เพียงใดนั้น ก็อยู่ที่รู้ความหมายของภาษาที่กริยาใช้เป็นสำคัญ ถ้าไม่เข้าใจภาษาที่กริยาใช้แสดงออก ก็เท่ากับไม่เข้าใจความรู้ลึกนึกคิดของกวี" (ประสิทธิ์ กาพย์กลอน 2523: 4)

การศึกษาวีเคราะหงานร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ในบทนี้ จึงขอมุ่งศึกษารายละเอียดการใช้ภาษาซึ่งมีทั้งการใช้คำ ความเปรียบ การยกตัวอย่างจากวรรณคดีไทยเป็นสื่อ รวมทั้งการใช้ขบวนการแต่งวรรณคดีมาสืบสานและสร้างสรรค์ใหม่ เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าการใช้ภาษาดังกล่าวสามารถสะท้อนความคิด ทักษะ การตระหนักรู้ ได้อย่างเด่นชัดเพียงใด หรือสร้างจินตนาการให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตามความคิดตนได้สัมฤทธิ์ผลหรือไม่ โดยจะศึกษาจากบทร้อยกรองที่แสดงความคิดต่าง ๆ เป็นหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การใช้คำเพื่อสื่อความคิดของกวี

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้แสดงความคิดหรือทักษะ การตระหนักรู้ในสิ่งต่าง ๆ ผ่านตัวบทวรรณกรรมไว้หลากหลายประเด็น ดังที่ได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ 2 ดังนั้นการศึกษาวีเคราะหงานบทนี้ จะขอศึกษาการใช้คำเพื่อสื่อความคิดของกวีก่อนเป็นลำดับแรก โดยจะเริ่มต้นจากการใช้คำเพื่อสื่อความคิดในด้านความรัก ดังรายละเอียดต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การใช้คำสื่อความคิดในด้านความรัก

เนาวรัตน์ได้แสดงทักษะที่เกี่ยวกับความรักไว้หลากหลายมิติ นับตั้งแต่ความรักใคร่

ฉันทน์นางสาว ความรักความปรารถนาดีที่มีต่อสังคม และความรักความเมตตาปราณีที่มีต่อสรรพสัตว์ ส่วนการใช้คำเพื่อสื่อทัศนคติดังกล่าว มีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

1.1 การใช้คำสื่อความรักฉันทน์นางสาว

ความรักฉันทน์นางสาว เป็นทัศนคติแรกที่เนาวรัตน์ถ่ายทอดไว้ในบทหรือยกของ ความรักในประเด็นนี้ เป็นการแสดงอารมณ์ความรักใคร่ของกวีที่มีต่อสตรีในสมัยที่เนาวรัตน์ยังอยู่ในวัยหนุ่มสาว ส่วนการใช้คำเพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึกดังกล่าว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 การใช้คำกริยาแสดงประสบการณ์

นววรรณ พันธุมเมธา ได้อธิบายคำกริยาแสดงประสบการณ์ไว้ว่า เป็น "คำกริยาที่มีความหมายแสดงประสบการณ์ได้แก่ กริยาที่แสดงความรู้ ความรู้สึกและประสาทสัมผัส" (นววรรณ พันธุมเมธา 2525: 8) ส่วนคำกริยาแสดงประสบการณ์ที่เนาวรัตน์นำมาแสดงอารมณ์รักใคร่ มีทั้งคำกริยาแสดงประสบการณ์ในยามรักสุขสมหวังและยามผิดหวัง ดังตัวอย่างเช่น

ถวิลหาความรักแรกมักร้อน	จะผันผ่อนพิชใช้ไม่พออ้อม
กระหน่ำหน่อหนุ่มสาวคราวแรกลุ่ม	ก็เปี่ยมปริ่มสลักกระอักใจ
"เงยหน้าขึ้นเกิดเจ้าพิมเพื่อน	แก้มเปื้อนมาจะเช็ดน้ำตาให้"
พึงสำนวนกระบวนถ้อยที่ร้อยไว้	แทบจะไขว่คว้าภาพกษาปทรวง

(คำหยาด, 7)

ธิดาดอกไม้ย้ายแย้ม	ซุ่มแซมช่อใบไหวหวาม
น้ำค้างเคลือบแก้มแวมวาม	หยอกล้อพ้อถามนาซึก
วงน้ำน้าชายพรายพลิว	เพียงคิ้วคนผู้รู้จัก
แย้มยวนชวนหมายทายทัก	พยักยิ้มเย้นใจ

(เพียงความเคลือบไหว, 127)

ใจจะขาดสวาทหวีละลิวลิป
จะหันห่างอย่างนี้ก็ปีเดือน
หนาวจากฟ้ามาคว้างอยู่กลางอก
ผ่านถึงเดือนเพื่อนฟ้าขึ้นเขย

ลมกระซิบสั่งเสียงสาเนียงเหมือน
หรือจะเลื่อนลอยร้างไปอย่างเคย
สิ้นสะทกสะท้านไหวแล้วใจเอ๋ย
ก็เกินเลยล้นน้ำจะคร่ำครวญ

(คำหยาด, 37)

ความรักคืออะไรก็ไม่รู้
รู้ถึงความมีค่ามากกว่านัก
สะทกกับน้ำค้างระยางระยับ
เหมือนไม้เคยพ้องพบทุกสิ่งไป

จู่จู่ก็มาให้ได้รู้จัก
เหมือนมาชักมาชวนัญจนใจ
สะท้านกับเปลวแดดจะแผดไหม้
ทุกสิ่งคือสิ่งใหม่ได้พบพ้อง

(มูมมอ, 12)

อารมณ์เอ๋ยใช้ว่าอารมณ์รัก
เจ็บไม่จำพาลายคำมาทุกวัน
ขอบคุณ แต่น้ำตาปร่าปวดครวครวนี้
รสอารมณ์ขมหวานที่พานพัก

หลายเลศนิกนิกให้เหนื่อยใจฝัน
สารพันพยายามนะความรัก
และเศกที่สะเทือนใจได้ประจักษ์
เพิ่มแรงผลึกผลิตกลอนขจรขจาย

(คำหยาด, 63)

วะแหว่เพียงเสียงพ้อขอสายเอก
วันทท้อพ้อว่าจะมาตาม
ทนคิดถึงไม่ได้จะไปหา
ไปสบตาเติมตาให้ตราตรึง

หวานวิเวกไว้ว่าอนจะอ่อนถาม
เป็นห่วงห้ามปรามไว้ให้คะนิง
ไปเห็นหน้าสักนิดสมคิดถึง
ยิ้มซึ่งซึ่งบอกรู้สึกอันลึกล้ำ

(วารีดุริยางค์, 55)

ที่กอชิงข้างซุ่มสะแกสอง
จะเอ่ยออกก็กระอักกระอ่วนอาย

ชะม้ายมองเมียงเมินสะเห็นหมาย
ได้แต่สายตาสบกก็ลึกซึ่ง

(ตากุ้งเรืองโพนม, 39)

การใช้คำกริยาแสดงประสบการณ์ดังกล่าวอย่างข้างต้น ซึ่งให้เห็นว่าเนาวรัตน์ มีความชัดเจนในการเลือกสรรคำสื่ออารมณ์ ความรู้สึกได้อย่างลึกซึ้ง หากพิจารณาความหมายในแต่ละคำ จะสังเกตได้ว่าล้วนเป็นคำกริยาแสดงประสบการณ์ที่สื่อให้อารมณ์ความรัก ทั้งที่สมหวัง และผิดหวังทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นคำว่า ถวิลหา ใฝ่หา ภาวนา ภาวพรหม สวาทหวิ รัญจวน สะทกสะท้าน คิดถึง ตราตรึง ปราบดรดรดร้าว กระอักกระอ่วน รันทดท้อ ฯลฯ เป็นต้น

1.1.2 การใช้กลุ่มคำนามวลีพรรณนาภาพธรรมชาติดังงาม ควบคู่ไป กับการแสดงความรักอันหนุ่มสาว

นอกจากการใช้คำกริยาแสดงประสบการณ์ มาสื่อความรักใคร่ได้เป็นอย่างดีแล้ว ในความรักอันหนุ่มสาวยังปรากฏการใช้กลุ่มคำนามวลี มาพรรณนาภาพธรรมชาติดังสวยงามควบคู่ไปด้วยเสมอ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

<u>เพลงสนปลิวหวิว่า</u> เข็ดผาพัก	ฟัง เพลงรักลอยลมชมเดือนหงาย
<u>ทิวมะพร้าว</u> แผ้วพโยกโบกทักทาย	เสานิยายแยมยวนชวนาใจพิมพ์
.....
<u>หาดทราย</u> นิ่มพิมพ์ใจใครคนนั้น	คนผู้ฝันรักเธอนักหนา
<u>แผ่นทราย</u> ทรายซัดคลื่นสะอื้นลา	คือดนตรีแห่งน้ำตามาพิมพ์ใจ

(ศุภชาติ, 45)

<u>ขอชม</u> เดือนเพ็ญดาวในทิวหวิ	ซัดทิวทองร้องกลอนฝ่ายเพื่อนฝัน
ถึงความรักความหลังอีกสักวัน	ต่างถ้อยพิพ้ออาทรพรเกิดบรรณา
.....
<u>วางระหัด</u> พัดนี้มาฉ่ำเยื่อ	รินรินเรื่อยไหลเย็นนงเป็นสาย
<u>ผักนึ่ง</u> ทอดยอดงามอร่ามราย	ผักแว่นสายส่องน้ำทิวางแว

(วารสารดุริยางค์, 31)

<u>สายลมบอกเล่าเรื่องราว</u>	<u>ฝันเพียงถึงฟ้าปราสาท</u>
<u>กรองเมฆทอผ้าปานาย</u>	<u>หมาเห็นนางฟ้าตาขาว</u>
<u>แดดอ่อนดินอุ่นกรุ่นอบ</u>	<u>ตรลบลมแผ่วแผ่วหนาว</u>
<u>สดชื่นคืนวันนานยาว</u>	<u>เหมือนชาวความรักจักมา</u>

(เพียงความเคลื่อนไหว, 129)

<u>ลมระเรื้อยเจือยเจียวเคียวาบช้า</u>	<u>กัณฑ์น้ำระหัดน้ำทันทบซัง</u>
<u>ระลอกนงกรองน้ำสร่วมบัง</u>	<u>แพงพวยหยั่งยอดพันสิ้นตะวา</u>
.....
<u>ลมฝนชโยขึ้นกลิ่นไอดินหอม</u>	<u>สะแกค้อมกิ่งกั่มร่มฝนฉ่ำ</u>
<u>เราเป่าใบไม้รับขับลาเนา</u>	<u>ดอกกระเบาหน้าฝนบนลานดิน</u>

(ศัพทาค, 176)

<u>หลงไหลในเงาตะวันฉาย</u>	<u>จลุลายลงลายไหวหวาน</u>
<u>ฟ้าใสไม้สีสะพรังบาน</u>	<u>ลาธารสายไม้มีความรัก</u>
<u>นกน้อยร้อยไม้ระเริงไม้</u>	<u>สอคายสายใยไมตรีปัก</u>
<u>ดอกไม้ยิ้มแย้มพะเยียดพยัก</u>	<u>ทวยทักด้วยสีของดอกไม้</u>

(มมมมม, 15)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าเนาวรัตน์นิยามใช้กลุ่มคานามวลีที่เป็นภาพธรรมชาติอันพิสุทธิ์งดงาม มาพรรณนาควบคู่ไปกับการแสดงความรักอันหนุ่มสาวเสมอ สีสากการใช้คำดังกล่าว สามารถเชื่อมโยงให้เห็นความรู้สึกอันละเอียดอ่อน ละมุนละไม บ่งบอกอารมณ์ความสุขของกวีได้เป็นอย่างดี

1.2 การใช้คำสื่อความรักความปรารถนาดีที่มีต่อสังคม

การแสดงทัศนะด้านความรัก ใจว่าเนาวรัตน์จะนำเสนอความรักที่เกี่ยวกับ อารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวเท่านั้น หากเนาวรัตน์ได้แสดงความรักในอีกมิติหนึ่ง เป็นความรักในเชิง สร้างสรรค์สังคม สะท้อนความปรารถนาดีของกวีที่ต้องการให้สังคมส่วนรวมมีความสุข ส่วนการใช้ คำเพื่อสื่อความรักความปรารถนาดีที่มีต่อสังคม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 การใช้คำนามวลีความรักและกริยาวลีรัก

ในประเด็นความรักที่เป็นความปรารถนาดีที่มีต่อสังคม เนาวรัตน์ จะไม่ใช้คำกริยาแสดงประสบการณ์ เสนออารมณ์ความรู้สึกที่ตีแผ่ซาบซึ้งภายในจิตใจ หรือใช้กลุ่ม คำที่สื่อภาพธรรมชาติอันวิจิตรมาพรรณนาประกอบ หากใช้คำนามวลีความรัก และกริยาวลีรัก มา นำเสนอทัศนะอย่างตรงไปตรงมาแทน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างเช่น

<u>ฉันรักเธอ</u>	เหมือนละเมออยู่ใต้อาสน์หมอกหม่น
ปรารถนาสารพันจะคืนคืน	จะคืนคืนหา เธอที่เป็นจริง
มิใช่แวตางามมาถามทัก	มิใช่รักปากปิดสนิทหนึ่ง
มิใช่รักคิ้วเรียวเคียวเดือนพริ้ง	มิใช่มือมิ่งมิตรมาลอบเปรอ
เมื่ออธรรมทลายท่าเธอกล้าสนอง	เมื่อพบพ้องปัญหา เธอกล้าเสนอ
<u>ฉันรักเธอเท่านี้ที่เป็นเธอ</u>	เป็นทั้งหมดที่เลิศเลอที่ฉันรัก

(เพลงขลุ่ยผิว, 35)

<u>รักหยาดเหงื่อเหลืองงามยามขาดเหงื่อ</u>	ไม่เคยปนไม่เคยเปื้อนไม่เคยขี้
<u>รักนิ้วเก็บข้าวเกลือเหมือนเทียนกลิ้ง</u>	แสนคิดถึงทุกที่ที่ทบทวน
มือกระชับจับกระชั้นกับคันฉวย	เมื่อพ่อนพวยพางพานไม้ผันผวน
<u>รักวงแขนโอบโด้งกระดิ่งควรว</u>	จนตีก้อนดาวเดือนก็สว่างดวง

(ตากรุ่ง เรื่องโผยม, 40)

<u>ความรักเข้าหาเฉพาะเพียงเราสอง</u>	<u>รักจะต้องแตกอแตกท้อใหม่</u>
น้อยสู่มากยากสู่ง่ายขยายไป	ากลู่สู่อไกลแคบสู่กว้างบนทางนี้
.....
<u>รักต้องไปจากคนสู่คนอื่น</u>	<u>ผู้ทุกข์ยากขมขื่นและหมองหม่น</u>
ถูกมอมเมาเอาเปรียบประสาจน	ประชาชนส่วนใหญ่ในแผ่นดิน
	(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว , 106-107)

<u>ความรัก</u>	ใครใครก็รู้จักและอยากได้
อยากจะทำมอบแก่กันและกันไว้	เป็นดวงใจ เป็นชีวิต เป็นวิญญาณ
<u>ฉันรักเธอ</u>	<u>รักเธอจริงเสมอเกินกล่าวขาน</u>
มีความหวังความเรียกร้องความต้องการ	สารพัดจะบันดาลตั้งใจนึก
<u>ความรักคือความปรารถนาดี</u>	เป็นเรี่ยวแรงบรรดามีที่รู้สึก
อยากให้เห็นที่รักได้รู้สึก	แนบผืนใจน้ำใจเป็นใจเดียว
.....
<u>เอาเรี่ยวเอาแรงแห่งรักไปปลุกโลก</u>	<u>ให้สร้างเศกสร้างสุขในทุกที่</u>
<u>ฉันรักเธอเสมอมาทุกนาที</u>	<u>ขอเธอมีรักบ้างอย่าร้างรัก</u>
	(ตากรุ่ง เรื่อง โปยม , 80)

ยังไม่เคยเอ่ยว่า "รัก" เลยสักหน	แต่ใจนั้นเปี่ยมล้นด้วยรักยิ่ง
ไม่เคยมีที่ท่าว่ารักจริง	แต่ทุกสิ่งทีกระทำคือความรัก
ถ้าความรักคือความปรารถนาดี	ฉันก็มีปรารถนาอันอย่างแน่นหนัก
ปรารถนาให้หัวใจได้ผ่อนคลาย	ทอดสายตาทาบทั้กับความจริง
.....
<u>ยังไม่เคยเอ่ยรักเลยสักคำ</u>	<u>เพราะรักเธอมากล้ำเกินคำไข</u>
<u>แต่ความรักจะมีประโยชน์ใด</u>	<u>ถ้าเรายังเป็นอยู่เช่นนี้</u>
	(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว , 103)

จากตัวอย่างในข้างต้นนี้ จะสังเกตได้ว่าเป็นความรักในอีกมิติหนึ่ง ที่ไม่ใช่เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกซาบซึ้ง ประทับใจ หากเป็นความรักที่เป็นอุดมคติ ดังนั้นการใช้คำเพื่อสื่อทัศนคติจึงไม่ใช่กลุ่มคำที่มุ่งแสดงความรู้สึก หากเป็นการใช้คำที่มุ่งแสดงความคิดเห็นมากกว่า โดยจะเห็นได้จากการใช้นามวลีความรักและกริยาสีรักมากแล้วแสดง ถือเป็นทางเลือกใช้คำมาสื่อทัศนคติได้อย่างเหมาะสม สามารถสื่อให้เห็นทัศนคติด้านความรักของกวีที่มีต่อสังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างดี

1.3 การใช้คำสื่อความรักความเมตตาปราณีที่มีต่อสรรพสัตว์

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะนำเสนอทัศนคติในด้านความรัก ที่เป็นอารมณ์ความรู้สึก หรือความรักที่เป็นอุดมคติเท่านั้น หากเขาได้แสดงทัศนคติด้านความรักที่เจือปนไปด้วยความเมตตา ปราณีที่มีต่อสรรพสัตว์ไว้ด้วย โดยเลือกใช้คำกริยาแสดงอาการมาใช้ ดังตัวอย่างเช่น

1.3.1 การใช้คำกริยาแสดงอาการ

คำกริยาแสดงอาการที่เนาวรัตน์เลือกสรรมาใช้กับบริบทนี้ โดยส่วนใหญ่เป็นคำกริยาแสดงอาการของมนุษย์ ที่กระทำต่อสัตว์อย่างเห็นมโหฬาร และสื่อให้เห็นความเจ็บปวด ความทุกข์เวทนาของสัตว์ได้อย่างเด่นชัด ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

<u>คอกถูก</u> คั้นนมมีดค้อยกรีดบาด	ตามันเหลือกลานชยาต่ออย่างหวาดเสียว
<u>เนื้อและ</u> เลือดริ้ว เต้นบิดเป็นเกลียว	สุดแรง เรี่ยวทรมานด้านความตาย
<u>แผ้วร้อง</u> ครวญร้องขอจนคอขาด	หัวก็พาดพื้นพลีกระริกสาย
ส่งเสียงแว่ววิงวอนก่อนจะวาย	ต่อน้ำลายหวานลิ้มรอชิมเนื้อ

(คัทยาด, 111)

เสียง <u>ครวญ</u> ของโคเผ่าเสรำจรั้ว	มีดคมขวาวหวาดชยาต่อเหลือ
<u>ลงคุก</u> เขาชอชีวิตคิดจวนเจือ	จะเชือดเกือบทั้งน้ำตาไม่ปราณี

(ประกาศกรอง, 21)

เพียงแกะเส้นปลอกกลอกออกหนึ่งเส้น	ย่อมปวดเจ็บแปลบไปถึงใจแน่
<u>นี่ชอดเกล็ดทั้งตัวทั่วเนื้อแท้</u>	จะปวดแผ่เพียงใดสุดใจคิด
<u>คมมีดเขือดเจือนบาดไล่ชาควีน</u>	ซีพมิลันกรีดข้าสาเร็จกิจ
เพี้ยมโหดถึงเพียงนี้หนอชีวิต	ยังอ้างสิทธิปฏิบัติเสถกิเลสกรรม
	(ประกาศกรอง, 23)

ไก่อ้างบ้านชั้นปลูกทุกก่อนเช้า	เคยนอนเฝ้าฟังข่าวจนจำได้
มันบอกต้นสาเกไคนตะโกนไกล	รับกันไปต่อต่อแก่งคอร้อง
.....
แล้วเสียงเซียงจากครวก็รวถี่	ทาหน้าที่สุดท้ายหรือไก่อ่อย
<u>เลือดติดมีดกรีดกระเซ็นเหมือนเช่นเคย</u>	หลังสังเวยเหล้าหวานวันมงคล
	(คำหยาด, 109)

คนติดคุกถูกตัดขาดจากโลก	ย่อมเสรำเศกลิ้นสุขไปทุกสิ่ง
นกในกรงแม่เหล็กมีพิทพิง	นกที่ยิ่งหม่นหมองร้องครวญคราง
เสียงมันร้องระทมเรำเรำสลด	โปรดปล่อยปลดมันไปในฟ้ากว้าง
เพื่อบินจรตามาใจได้ทุกทาง	ไปได้อย่างเสรีเหมือนที่เคย
	(ประกาศกรอง, 26)

การใช้คำกริยาแสดงอาการต่าง ๆ นับตั้งแต่คำว่า "เค้น กรีด บาด ถือ เขือด เจือน บาด เหลือกลาน ขยาด เต็มปัดเป็นเกลียว ร้องครวญ พาด ระริกสาย" ฯลฯ ล้วนเป็นคำกริยาแสดงอาการที่สื่อให้เห็นความโหดร้ายทารุณของมนุษย์ และสื่อให้เห็นความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสได้เด่นชัดยิ่ง การใช้คำกริยาแสดงอาการดังกล่าว จึงเป็นการสร้างภาพสร้างอารมณ์สะเทือนใจให้ผู้อ่าน เกิดความรู้สึกรักและเมตตาปรานีต่อสัตว์มากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็สามารถสะท้อนให้เห็นความรัก ความเมตตาปรานีที่เนาวรัตน์พิงมีต่อสรรพสัตว์ เป็นความรักในอีกทัศนะหนึ่งที่ก้าวพ้นจากอารมณ์รักใคร่ส่วนตัว มาสู่ความเอื้ออาทร ได้เป็นอย่างดี

2. การใช้คำสื่อความคิดในด้านธรรมชาติ

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นกวีที่มีความรักความหลงใหลและชื่นชมในความงดงามของธรรมชาติเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติในท้องถิ่นชนบทอันบริสุทธิ์ ซึ่งยังคงประทับฝังแน่นอยู่ในห้วงความทรงจำ หรือธรรมชาติในทุกถิ่นที่ที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้า เขาสามารถนำธรรมชาติอันสุนทรีย์เหล่านี้มาสื่อแสดงไว้ในงานร้อยกรอง โดยสรรคำที่เกี่ยวกับมวลธรรมชาติมานำเสนอได้อย่างเด่นชัด ดังตัวอย่างต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 การใช้คำนามกล่าวถึงธรรมชาติโดยตรง

เดือนลอยทวนทิวฟ้าขึ้นมาแล้ว ประกายแพรวพรายระยับจับกระแส
ไกลแสนไกลในสายหมอกระลอกแระ เรื่องว่างแหิ่งห้อยพร้อยไม้ไผ่
(คำหยาด, 70)

ตะวันยอแสงระยับกับยอดไม้ ลมแผ่วไล่ระบายป่ามาอ่อนอ่อน
ใบไม้ร่วงลอยปลิวปลิวซับซ้อน บ้างหมุนว่อนเรี่ยคว้างอยู่กลางลม
(คำหยาด, 112)

เพชรน้ำค้างค้างหล่นบนพรหมทศู เย็นหยาดฟ้ามาผืนหลังวันใหม่
เกล้าเคลือบหยอกดอกหญ้าอย่างอาลัย เมื่อแจกวาบบไผ่ไหวตะวัน
(วาริตรียางค์, 12)

สายลมบอกเล่าราวเรื่อง ผืนเพ็ชร์ถึงฟ้าพร่าส
กรองเมฆทอผ่าน่านาย ท่มำให้นางฟ้าตาดาว
(เพียงความเคลื่อนไหว, 129)

ผีเสื้อสอดคอดแอด
นำชายสายน้ำทิพานอง

ดวงแดดวิบไหวสายต้อง
ลมพ้องจะหว่าพะพริ้ง
(เพลงขลุ่ยผิว , 24)

หยุดหนอยนะสายลม
หยุดหนอยนะใบไม้

อย่าเพิ่งหมเพ็งเพให้ไกว
อย่าเพิ่งพลิกกระริกเริง
(มุมมอง , 18)

ขุนเขาจะทนายชดชยดตน
ลมจะไกวทะเลเห่ตะวัน

ผ้าห่มฝนจะห่มฟ้าด้วยผ้าฝัน
หาดทรายอันละเอียดเต็มจะแต่งตัว
(มุมมอง , 42)

ฝนเพ็งหมาดหมดฟ้า
หยุดเหาะเปาะเปะปรอย
คันท่านุ่มดินฝัน
ข้าวสะบัดเพชรน้ำพร้อม

พากคืน
เปียกยิ้ม
ผิงแดด
พรางพรู
(อาทิตยถึงจันทร์ , 60)

ลมระเวยเรื่อยส่งจากท้องทุ่ง
กึ่งทันคว้างกลางลมระดมตี

ลมไม้พุงปลิวเปียดเสียดขอสี
ประเดี้ยวรีประเดี้ยวล้ำตามแรงลม
(ช้างคลองคันทายาว กระบวน 2, 26)

วาดเวียงอ่าวให้ร้างเร้ง
แดดสวยสาดไล่บนทรายทอง
ฟ้าผ่องเมฆพลิวไล่ทิวเทา
คลื่นฟ้าคลื่นน้ำทะเลเทา

ขุ่มเชิงดงสนาให้แดดส่อง
ภูผาหม่อมองละเมอทะเล
ลมเป่าเมฆคว้างไปทางเท
หยาดเสนที่อยู่ไหนหาดในยาง
(เขียนแผ่นดิน , 138)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นการใช้ค่านามที่เกี่ยวกับธรรมชาติโดยตรงมาสื่อแสดง ไม่ว่าจะเป็น ท้องฟ้า ท้องทุ่ง ทะเล ภูเขา ลม ผน เมฆ หมอก หาดทราย ฝี่ลื้อ ดงสน ตะวัน เดือน ดาว แสงแดด แพไม้ไผ่ นก กังหันน้ำ น้ำค้าง ดอกไม้ ดอกหญ้า ฯลฯ การใช้ค่านามที่เกี่ยวกับธรรมชาติโดยตรงนี้ นอกจากจะสื่อให้เห็นภาพธรรมชาติได้อย่างชัดเจนแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นทัศนคติได้ว่า สรรพสิ่งทั้งมวลที่มีอยู่ในธรรมชาติไม่ว่าจะยิ่งใหญ่เพียงภูเขาหรือเล็กกะจิดริดเพียงหิ่งห้อย เนาวรัตน์ต่างให้ความชื่นชมเสมอ

2.2 การใช้ค่านามกล่าวถึงธรรมชาติโดยใช้เป็นอุทาหรณ์แสดงพุทธปรัชญา

ธรรมชาติในทัศนะของเนาวรัตน์ ว่าจะจะเป็นเพียงภาพความงามอันน่าชื่นชม หลงเหลือเท่านั้น หากในอีกมุมมองหนึ่ง เขาได้นำภาพความเปลี่ยนแปลง และความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติมาพิจารณาเป็นอุทาหรณ์ เพื่อมุ่งเตือนสติให้เห็นหลักจักรวาลได้อีกด้วย โดยเลือกใช้ค่านามธรรมชาติมาสื่อทัศนคติดังกล่าว เช่น

เมื่อสระน้ำไร้ผ้าซึ่งปรากฏ เมฆสวยสดจึงสะท้อนย้อนเงาใส
เมื่อสระน้ำใสสนิทเหมือนจิตใจ สิ่งเหล่านี้ก็มีมิได้เหมือนไม่มี
(ศุภยาด, 105)

พังกันไม้สายน้ำย่ำทำให้หยุด หยุดเสียที่เกิดมนุษย์หยุดสะสม
หยุดปรุงแต่งสร้างตามความนิยม สร้างสังคมโสโครกโลกจึงร้อน
.....
และใจเจ้าจักเป็นเช่นสายน้ำ ใสเย็นผ่านแล้วไหลผ่าน
เพื่อเลี้ยงชีพของโลกใหลให้เบิกบาน เพียงท้องฟ้ามืดแล้วผ่านเลย
.....
รู้จักเพียงพอดีที่จะรับ ความเกิดดับธรรมคาอุทาหรณ์
พร้อมรู้สึกตามวิสัยไปทุกตอน เหมือนทุกก่อนกรวดทรายย่อมคล้ายกัน
(วารีย์คุริยางค์, 23)

ลมยังพัดพรพ่วงอยู่อย่างนั้น
น้ำยังเอื่อยเรื่อยไหลไม่ลดแรง

ดวงตะวันยังสว่างกระจ่างแสง
ความเปลี่ยนแปลงเป็นเบาไม่ขาดตอน
(ประกาศกรอง, 52)

ใบไม้ไหวตะวัน
ฉลักลายร้ายเงาเบาบาง
.....

แดดต้นสนามแดงแต่งร่าง
พรางพรางพริบสยายลม
.....

มายาเข้าทยอกหลอกยั่ว
ไขว่คว้าท่ามกลางอุปาทาน

ลืมหูลงเดินเพ่นพ่าน
นาราวนรกหมกมิด
(เพลงขลุ่ยผิว, 10)

สลัดชูพรพราวดาวดอกหญ้า
กว่าจะเด่นดอกประดับกับรังรวง
เจ้าคือสิ่งใหม่ใหม่ในกอหญ้า
ครั้นแดดร้อนรอนถิ่นแผ่นดินแสง

บานจะเอื้อมอวดฟ้าเวหาห้วง
เจ้าต้องสว่างบรรลุผ่านการเปลี่ยนแปลง
เกิดตรูตรามาตามความปรุงแต่ง
เจ้าก็แห้งเหี่ยวใบกลายเป็นดิน
(เพลงขลุ่ยผิว, 39)

ใบเรียกทองดอกเรียกหัวตัวเรียกกาบ
ความไร้ต้นก็จะมาปรากฏพลัน

ครั้นลอกคราบเปลือกหลุดจนสุดชั้น
สังขารอันปรุงแต่งเปลี่ยนแปลงไป
(มูมมอง, 93)

แดดลอดใบไม้ราไรพื้น
ร่วงแล้วร่วงเส่าเมื่อลมริน
ลิวเลื่อนเคลื่อนไหวในความว่าง
อันหนึ่งอันเดียวอยู่เกลียวกลม

ไหวเงาราวจะกลืนจะเคลื่อนถิ่น
ไม่สิ้นศัพท์เสียงสาเนียงลม
ความสว่างส่องไสวนเงารวม
เอกอุคมอยู่ในความไม่มี
(เขียนแผ่นดิน, 308)

จากความตระหนักประจักษ์ชัดในหลักสัจธรรมของพระพุทธศาสนา ประกอบกับความรัก ความผูกพันของกวีที่มีต่อมวลธรรมชาติดอย่างเต็มตัว ชาบซึ่ง ทำให้เนาวรัตน์สามารถหลอมรวมทัศนคติและการตระหนักดังกล่าว โดยนำมาพิจารณาให้เข้ากับพุทธปรัชญาได้อย่างประสมกลมกลืน

การใช้คานามธรรมชาติมาพรรณนาประกอบทั้งหมด เขาต้องการสื่อให้เห็น "ความเกิดดับธรรมคาอุทาทรมณ์" ที่เป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วยเสมอโดยหยิบยกวัฏจักรความหมุนเวียนมาเป็นสื่อสะท้อนให้เห็นสิ่งสมมุติ มายา อุบาทวน มุ่งสอนให้จิตตระหนักแน่วในความเป็นอนิจจังของชีวิตได้อย่างถ่องแท้

2.3 การใช้คำกริยาแสดงอาการยิ้มแย้ม เริงระบำรำฟ้อนสื่อธรรมชาติที่งดงาม

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะใช้คานามที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติโดยตรงมาสื่อให้เห็นธรรมชาติและสะท้อนหลักพุทธปรัชญาได้อย่างชัดเจนเท่านั้น หากธรรมชาติในมุมมองของเนาวรัตน์ยังเป็นสิ่งที่สร้างความสุขความเพลิดเพลินใจอีกด้วย ทั้งนี้เขาได้ใช้คำกริยาแสดงอาการยิ้มแย้มและเริงระบำรำฟ้อนมาสื่อทัศนคติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ราตรีอันจันทร์กระจ่างอยู่กลางฟ้า เจ้าพระยายิ้มรับกับดาวเหนือ
ลมหนาวเคลียคลื่นแก้วแผ่วแผ่วเครือ เหมือนเพลงเรือไล่เทเร่ลอยมา
(คหฺยาค, 141)

เอนนอนผ่อนพิงกับเพิงผา เงาไม้ฉายข้ามาร่มเงา
แพนใบไม้สู่เริงระบำ เปียดชิดช้อยรำอรชร
แผ่วไล่ไม้ร่วงเมื่อลมรำ ระบำใบไม้ไหวว่อน
วางวางกลางแสงตะวันรอน ฝึลือสายฟ้อนอยู่พริบพราย
(เพลงขลุ่ยผิว, 41)

ผีเสื้อพ่อนกระพือปีกขึ้นอีกแล้ว
เพลงสายลมสู่ไม้ใบพ้องพะ

ขับเพลงแผ้วพานจรวอนจันทะ
รินรินระระบาราใบผ่ายพ็อนรับ
(วารีดุริยางค์, 38)

นกน้อยร้อยไม้ระเริงไม้
ดอกไม้ยิ้มแย้มพะเยียดพยัก

สอดใยสายใยไมตรีปัก
ทายทักด้วยสีทองของดอกไม้
(มูมมอ, 15)

ไม้ร้ายเริงราและน้ำริน
เมฆจับระบาราพ็อน

แมงปอผกผินบินเวียนวอน
รับพรพนมสวายสว่างใจ
(เขียนแผ่นดิน)

แดดส่อง
สว่างคืนวันเวลา

สาดส่องแต่งไม้ไล่หล้า
เริงร่ารายร้องลานา
(เพลงขลุ่ยผิว, 43)

คือความผันสีทองของดอกไม้
หรือวันที่ผลิพุ่มช่อพวง
และเทพธิดาน้อยเที่ยวลอยร่อน
เผยอปีกพยับโบรยระยระย

เมื่อวันใกล้จะถึงกาลลงรานร่วง
ย้ายแย้มทรวงเสน่หารอวาระ
เบิกระบาราพรพ็อนจันทะ
เรือระตะดอกไม้ยิ้มย้ายแย้ม
(วารีดุริยางค์, 42)

ดังจะสังเกตได้ว่า เนาวรัตน์ได้กำหนดคำให้ธรรมชาติหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ต้นไม้ ดอกไม้ สายน้ำ สายลม เมฆ แสดงอาการยิ้มแย้มและเริงระบาราพ็อน ได้แจกเช่น มนุษย์ การนำคำกริยาที่แสดงอาการเริงดังกล่าวนำมาพรรณนาภาพธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นทัศนคติที่ว่าธรรมชาตินั้น สามารถสร้างความอภิรมย์ให้แก่โลกและมนุษย์ได้เสมอ

3. การใช้คำสื่อความคิดในด้านพุทธศาสนา

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นกวีผู้ที่ศึกษาประเพณีปฏิบัติตามหลักธรรมคาสอนของพุทธศาสนามาโดยตลอด ทั้งนี้สามารถดูได้จากผลงานร้อยกรองทุกเล่ม ไม่ว่าจะอยู่ในยุคสมัยใด หรือมีจุดมุ่งหมายหลักในการนำเสนอทัศนะด้านใดก็ตาม เนาวรัตน์จะสอดแทรกเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นหลักพุทธธรรมเสมอ โดยเลือกสรรถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามากกล่าวถึงได้อย่างเหมาะสม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 การใช้คำศัพท์เฉพาะด้านพุทธศาสนา

พนมมือถือกระทงแล้วลงปล่อย	มือที่คอยสาคัดฉันคว้าไขว่
<u>ความยึดมั่นถือมั่นอันมากไป</u>	ฯจะ <u>ได้ปล่อยวาง</u> อย่างกระทง
	(คำพยาน, 93)

นโมตัส สก ควโต	อรหโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ
<u>สมาธิ</u> ตรงองค์พุทธะ	เชิฏฐรรมะมาแสดงแจ้งใจชน
	(คำพยาน, 98)

ตรัสรู้สว่าง เห็นได้เป็นเหตุ	ดับกิเลสละภพสงบอยู่
ยังภาวะสว่างไสวให้ชื่นชู	เป็นผลสู่พิสุทธิพิภยคือนิพพาน
	(ประกาศกรอง, 42)

รูปที่เห็น เป็นร่างอยู่อย่างนี้	พินิจชี้ช่อง เห็น เป็นสองฝ่าย
<u>ธาตุสี่</u> คุมเข้าไว้ไม่กระจาย	เป็นภาคกายฝ่ายหนึ่งซึ่งปรวนแปร
ส่วนอีกภาคแผกกายคือฝ่ายจิต	จิตรู้คิดรู้รับรู้สรรพแสง
ช่าง <u>ปรุงแต่ง</u> แสงสว่างหาทุกท่าแท้	รู้จนแม้ความไม่มีแห่งที่มา

จิตนั้นคือวิญญานตัวการรู้
ตัวรับรู้ เรียก เสถ์เวทนา

สิ่งสรรพสุสารพัดสัมผัสค่า
ตัวสะสมเรียก สัญญา รวมค่าไว้
(ประกาศกรอง, หน้า 34)

จงมีนามความผันกับวันนี้
อยู่เพียงเดียวความผันและควันไพ

จงอย่ามี ยึดมั่น กับวันไหน
ให้มันเผาเผาใจตั้งไฟเย็น
(วารีดุริยางค์, 45)

เอมอ้อมพริ้มพักตร์เอื้อ
สะอาด เอี่ยมไว้ราศี
สว่าง พรางพระปรี-
สง ประจับกระชับขึ้น

อาสี
ครูนั้น
ชาผ่อง
ช่วงช้อยสีลา
(ชักม้าชมเมือง, 4)

สีดาหลงเสห์ร้าย
คือ กิเลส ผุดแผลง
ตัด หา เตียบกานแหง
จิต จึงผิดรูปตั้ง

จําแลง
พลิกปลั่ง
โหมจิต
ตก เงื่อม มือมาร
(ชักม้าชมเมือง, 45)

มหากัยแต่ละทนายลเยือน
ขณะเดียว เจียวนี้หนอชิวา

เข้ามาเตือนแต่ละครั้งเหมือนสั่งว่า
อย่า ยึดมั่น อึดตา เห็นแก่ตัว
(จารีกร.ศ. 200, 41)

นิพพิทา สาเหตุคือเห็นดหน้าย
ล้วน ปรุงแต่ง ไปตามกามบันดาล

หน้าย กิเลส เลศร้ายหลายสถาน
กามเป็นเหตุตั้งบ้านตั้งร้านเรือน
(จารีกร.ศ. 200, 52)

การทำงานคือการบำเพ็ญธรรม
ตัวตนนั้นไม่ควรจะดวงตุน

จาได้ไหมเล่าเจ้าพ่อขุน

ไปยึดมั่นถือมั่นกันทำไม

(เพียงความเคลื่อนไหว, 64)

มากจริงมากสิ่งสมมุติ
ยึดมั่นถือมั่นกันไป

จากจุดเป็นเส้นเป็นไปใหญ่

หลงไหลอยู่ในมายาการ

(เพลงขลุ่ยผิว, 14)

สังขารกำหนดกฎความจริง
สิ่งนั้นเกิดสิ่งนี้จึงคลี่คลาย

สรรพสิ่งสัมพันธ์กันหลากหลาย

อย่ายึดมั่นสำคัญหมายในตัวตน

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2, 40)

วงวัฏแห่งวัฏ
สมมุติกับวิมุติ

พิสูจน์สิ่งจะพิสูจน์

ประมาธได้โดยประมาธ

.....

.....

อึดอั้นบรู้งแต่ง

ย่อมเปลี่ยนแปลงตามปัจจัย

คงอยู่แต่ของาย

อันยิ่งใหญ่และย่อยยับ

เรียนธรรมต้องรู้ธรรม

และมีธรรมมากกว่ากับ

นำธรรมมารำรับ

มาดับทุกข์ที่ตัวตน

(มูมมอ, 68)

ในความมืดยึดยาวราวกับหลับ
จากยึดมั่นค่อยค่อยสลับสอยวาง

มีความเกิดความดับกับความว่าง

รวมเป็นร่างสลายร่างท่ามกลางกาล

(มูมมอ, 95)

ฉันคือแผ่นดิน
สิ่งสรรพดับ เริ่ม เต็มตน

คือถิ่นที่เอื้อโออุ่น

หนักหนาหนาแน่นแผ่นดิน

ฉันคือใครกัน
เปล้าค่านาที่ซูซีวิน

คืนวันว่างวายสลายสิ้น
รุ่งรินสลายวิบเพียงพริบตา
(เพลงขลุ่ยผิว, 42)

การใช้คำศัพท์ด้านพุทธศาสนาในตัวอย่างข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าเนาวรัตน์ ได้รับอิทธิพลทางแนวความคิดมาจากท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุ ได้แปลความหมายของคำว่าพุทธศาสนาไว้ว่า "คือศาสนาของผู้รู้ เพราะพุทธะแปลว่าผู้รู้หรือผู้ตื่นคือไม่หลับเป็นผู้เบิกบานคือไม่ท้อหรือไม่มีผิด แต่รู้ความจริงของสิ่งทั้งปวงว่าอะไรเป็นอะไร" (พุทธทาสภิกขุ 2532: 213) และท่านพุทธทาสยังได้ขยายความในประเด็น "ความรู้สิ่งทั้งปวง" ไว้อย่างละเอียดว่า

สิ่งทั้งปวงนี้มีสภาพตามที่เป็นจริง คือไม่เที่ยง เป็นทุกข์เป็นอนัตตา แต่สัตว์ทั้งหลายหลงรักยึดถือสิ่งทั้งปวงเพราะอำนาจของอุปาทานในพุทธศาสนามีวิธีปฏิบัติเรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อจะตัดอุปาทานนั้นเสีย อุปาทานนั้นสิ่งที่ลงเกาะหรือจับยึดที่ชั้นห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อรู้จักชั้นห้าตามที่เป็นจริง ก็สามารถจะเข้าใจสิ่งทั้งปวงจนถึงกับเบื่อหน่ายคลายกำหนดไม่ยึดถือด้วยอุปาทาน...แล้วเกิดความระงับแห่งจิต เกิดสมาธิ เกิดความเห็นแจ้งได้เรื่อยๆ ไปจนกระทั่งเกิดนิพพิทา วิราคะ วิมุตติและนิพพานได้ตามความเหมาะสมของสิ่งแวดล้อม (พุทธทาสภิกขุ 2532: 208)

เมื่อพิจารณาจากกลุ่มคำศัพท์เฉพาะด้านพุทธศาสนา ในตัวอย่างข้างต้น นับตั้งแต่ คำว่า ธาตุสี่ ชั้นห้า อายตนะ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ กิเลส อุปาทาน กรรม ตัณหา อุปาทาน บรู้งแต่ง ยึดมั่นถือมั่น ปล่อยวาง สะอาด สว่าง สงบ ความว่าง วิมุตติ ฯลฯ มาใช้ในงานปริบทนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่าเนาวรัตน์มีความรู้ ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมอย่างละเอียด และสามารถนำมาสื่อทัศนะ การตระหนักรู้ได้อย่างถูกต้องชัดเจน ในขณะที่เดียวกันก็สอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาสาระอีกด้วย

3.2 การใช้คำตรงกันข้ามสื่อความคิดด้านพุทธปรัชญา

เฟียร์ลรี วงศ์วิภาณเท ได้อธิบายลักษณะของคำตรงข้ามไว้ว่า "เป็นคำแย้ง ความหมาย (Antonyms) คือคำที่มีความหมายตรงข้ามหรือแย้งกัน" (เฟียร์ลรี วงศ์วิภาณเท 2526: 309) เนาวรัตน์ได้ใช้คำตรงข้ามมาแสดงทศณะที่เกี่ยวกับพุทธศาสนิกายเซ็น ส่วนกลวิธี การใช้คำตรงกันข้ามมาใช้ในบริบทนี้ อาจกล่าวได้ว่าเนาวรัตน์ได้สืบทอดแนวความคิดมาจากท่าน พุทธทาสภิกขุอีกเช่นเดียวกัน ทั้งนี้จะเห็นได้จากคำกล่าวอ้างของท่านพุทธทาสภิกขุ ดังต่อไปนี้

การเห็นธรรมะในที่นี้ คือเห็นความจริงของสิ่งทั้งปวง โดยเฉพาะก็คือได้เห็นภาวะที่ตรงกันข้ามกับโลก (รวมทั้งโลกนี้และทุกโลก) ซึ่งเป็นภาวะแห่งความบริสุทธิ์ สงบเย็น แจ่มใส ไม่เศร้าหมอง เป็นความสว่าง เป็นความเปล่งประกาย เป็นความไม่ผูกพันเป็นภาวะที่ไม่มีอะไร บรุงแต่งสร้างสรรค์... ซึ่งได้สมมุติบัญญัติเรียกว่าวิสุทธิบ้าง วิมุตติบ้าง นิโรธบ้าง นิพพานบ้าง ถ้าเมื่อใดมองเห็นภาวะที่ตรงกันข้ามจากโลกนี้ ที่ตรงข้ามจากทุกข์ที่ตรงข้ามจากการบรุงแต่ง าทลเวียนวนวิฏฐสงสารเห็นประจักษ์ชัดแจ่มแล้ว ก็ขึ้นชื่อว่าเห็นธรรมะ (พุทธทาสภิกขุ 2532 : 142.5)

เนาวรัตน์ได้กล่าวถึงการฝึกจิตให้พ้นสิ่งที่เป็นภาวะตรงกันข้าม ว่าเป็นวิธี ขบคิดเพื่อเขปริศนาธรรมอย่างหนึ่งของเซ็น ดังคำกล่าวอ้างต่อไปนี้

คนเราในโลกนี้ล้วนมีกิเลสทั้งนั้น ดังนั้นความคิด คำพูด และการแสดงออกของคนในโลก จึงเป็นตรงกันข้ามกับสัจธรรมคือความจริง วิธีแห่งการเข้าถึงความจริงที่ล้ำลึกที่สุด ก็คือการ ปฏิบัติเป็นตรงกันข้ามกับวิธีคิดพูดและแสดงออกของคนในโลกนี้เท่านั้น นี่คือนุญแจเช่นดอกหนึ่ง คือวิธีการเข้าถึงความเป็นจริงที่ตรงที่สุด ล้ำลึกที่สุด และมักจะแปลกประหลาดที่สุดด้วย เช่นนอกจากจะคำนึงถึงรูปแบบ (ความเป็นตรงกันข้าม) แล้วก็จะเน้นไปที่การปฏิบัติธรรม โดยตรง. . . (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ 2533: 11)

การใช้คำตรงกันข้ามมาสื่อแสดงพุทธปรัชญา มีปรากฏอยู่เสมอในผลงานร้อยกรองหลายเล่ม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่าง ๆ ต่อไปนี้

ถึงและถอนจรและจบพบและผ่าน ไร้แก่นสารหวั่นไหวไปตามคลื่น
ทุกสิ่งล้วนเรื่อยไหลไม่คงค้ำ ไม้ยังยืนอยู่จริงสักสิ่งเดียว
(ประกาศกรอง, 40)

มิ่งมหาวารีแห่งชีวิต ทั้งบรรเรจิดไพจิตรมีดมิคหม่น
ทั้งรุ่งโรจน์ริบหรี่ที่ล้ำล้ำ ทั้งทุกข์ทนระทดท้อพระนง
มีความรักมากมายในสายน้ำ มีความฉ่ำชื่นจิตพิศวง
มีความคดเคี้ยวตามและความตรง มีความคงความงามและความตาย
(วารีดุริยางค์, 56)

จากความชุ่มฉ่ำสู่ความว่าง จากความมืดมาสว่างอย่างเจิดจรัส
จากความร้อนระอุเป็นเย็นนิรันดร ไม่รู้พลันพลิกเห็นเป็นความรู้
(ประกาศกรอง, 53)

เขียนหยาดน้ำค้าง สวยอย่างหยาดแก้วแพรววส
กลอกเกล็ดเพชรพร่างกลางใบ อยู่ในบึงเก่าเนาเนา
คู่กันจิตรกร สะท้อนสองสิ่งสูงต่ำ
ความงามความงามเงียบงา ปลุกสำนึกให้ผคิด
(เพลงขลุ่ยผิว, 21)

จากหยาดสู่ละเอียดยลละอออ่อน จากร้อนสู่เย็นอันหยั่งถึง
จากยึดสู่ปล่อยปลดตรวนตรึง จากหนึ่งสู่หนึ่งนิรันดร
(มุ่มมอง, 80)

วงเวียนแห่งวังวัด	พิสูจน์สัจจะพิสูจน์
<u>สมมุติกับวิมุติ</u>	ประมาณได้โดยประมาณ
หนทางแห่งธรรมหน	จักบันดลจงโดยฤๅณ
ทางไปเป็นนิจกาล	<u>จักถึงได้โดยไม่ไป</u>
	(มูมมอง, 68)

องค์ธรรมพระธาตุพริ้ง	พนมธรรม
พนมจิตสูจิตประจำ	ประจักษ์แจ้ง
<u>สูงสุดต่ำสุดล้ม-</u>	<u>ฤทธิ์ศักดิ์ สิทธิแล</u>
ตราบช่วงเชิงไปแสง	ไปล้มพนมสถาน
	(เขียนแผ่นดิน, 200)

การใช้คำตรงกันข้ามในตัวอย่างข้างต้น เป็นกลวิธีนำเสนอความคิดตามหลักปรัชญาของเซ็น คือมุ่งเน้นให้จิตพิจารณาสรรพสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นสองด้านหรือมองเห็นในด้านที่ตรงกันข้ามอยู่เสมอ และในความเป็นคู่ตรงกันข้ามทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น พบ-ผ่าน รุน-ว่าง ร้อน-เย็น มีด-ส่วาง รุ่งโรจน์-ริบหรี่ คดเคี้ยว-ตรง สูง-ต่ำ สมมุติ-วิมุติ หยาบ-ละเอียดย่อน ยืด-ปล่อย ฯลฯ เนาวรัตน์ต้องการชี้ให้เห็นว่า ที่แท้จริงเป็นเพียงสิ่งที่จิตคิดสมมุติปรุงแต่งขึ้น หากมนุษย์รู้จักเพิกถอนสิ่งสมมุติต่าง ๆ เหล่านี้ ก็จะไม่เห็นแจ้งในสภาวะที่ไม่มีอะไรในความเป็นที่ เกิดขึ้น ดังคำกล่าวของเขาที่กล่าวไว้ว่า

ทุก ๆ สิ่งก็เป็นเพียงสิ่งเมื่อจิตไปยึดว่ามีว่าเป็น ก็เกิดนิยามชื่อนิยามความหมายกระทั่งไปติดยึดในความหมาย ในคุณค่ามากน้อยสูงต่ำแตกต่างกันไปอีก โลกุตระนั้นมองเห็นท้องฟ้ากับซีหม่าไม่ต่างกัน ด้วยมันก็คือสิ่งหนึ่งเหมือนกัน สิ่งต่าง ๆ ส่วนปรากฏขึ้นดำรงอยู่ตามเหตุ-ปัจจัยเกี่ยวเนื่อง เป็นเหตุเป็นผลกันอยู่ตามสภาพของมัน...สรรพสิ่งก็คือสิ่งถ้าพูดเป็นโวหาร เซ็น ก็ว่าสิ่งทั้งหลายมิได้โดยไม่มี (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ 2534: 165)

การใช้คำตรงกันข้ามมากแล้ว เปรียบเทียบเพื่อสื่อแสดงหลักพุทธปรัชญาเป็น
กลวิธีที่เขานำมาใช้อยู่เป็นประจำเรื่อยมาทุกยุคสมัย จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นลีลาที่เป็นลักษณะเด่น
เฉพาะอีกลีลาหนึ่ง ที่สามารถสื่อทัศนะ การตระหนักรู้ในด้านพุทธศาสนาได้อย่างเรียบง่าย ชัดเจน

3.3 การใช้คำที่มีความหมายขัดแย้ง สื่อความคิดในด้านพุทธศาสนา

การใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งในที่นี้ เป็นคำที่ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า
Paradox ดวงมน จิตรร์จางง์ ได้อธิบายลักษณะของภาษาพาราดอกส์ ไว้ดังต่อไปนี้

หมายถึงถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายขัดแย้งกันอยู่ในตัวเอง ในขณะที่อาจจะฟังดู
เหลวไหล กลับสื่อความจริงได้ลึกซึ้ง...พาราดอกส์เป็นภาษาที่มีพลังคือใช้คำน้อยแต่ชวนคิด
และให้ความรู้สึกเข้มข้นมากกว่าที่จะพูดออกมา อุบไมยออกไปตรง ๆ ซึ่งอาจจะเย็นเยื่อ หรือ
ไม่ลึกซึ้งเท่า (ดวงมน จิตรร์จางง์ 2536: 48)

เนาวรัตน์ได้ใช้รกรวิภาษ มาสื่อปริศนาธรรมให้ขบคิดอยู่เป็นจำนวนมาก
ดังจะเห็นได้จากบทร้อยกรองดังตัวอย่างต่อไปนี้

สิ่งซึ่งหาไม่ได้ในคาพูด	ชาติสูงจันไม่ได้ในเหตุผล
ทั้งคิดเอาไม่ได้ในใจตน	เราจะค้นไม่ได้ในการพบ
.....
มาเกิดมาหมุนผลักวงจักรนี้	จักรธรรมที่เคลื่อนรุดโดยหยุดนิ่ง
งามทั้งต้นทั้งกลางอย่างเพริศพรึง	และงามยิ่งอย่างนั้นแม้ปั้นปลาย
	(คำหยาด, 104)

ได้มาแล้วและหยุดตรงจุดเริ่ม	ไกลจากเดิมด้วยการผันมาใกล้
<u>มีทุกสิ่งตรงที่ไม่มีมีใด</u>	<u>ได้ความไม่ได้มาค่ามากนัก</u>
	(ประกาศกรอง, 37)

สงบงามท่ามกลางความว่างเปล่า
ผ่องประกายสร้อยสะอาดอ้อมพริ้มประไพ

ลาเพาพรายพรางสว่างไสว
มีความงามเคยมีเหมือนที่เคย
 (วารีดุริยางค์, 40)

จึงเห็นธรรมแท้จริงทุกสิ่งสรรพ
ความงามไม่มีได้ในความมี

จึงวางจับดับรู้อยู่ทุกที่
คือสิ่งนี้สิ่งนี้จึงมีมา
 (ประกาศารอง, 61)

สงบเยือกความเคลื่อนไหว
 คืนวันว่างพันระ

คงอยู่ได้ด้วยอิสระ
 ณ กรณีทุกกรณี
 (เพลงขลุ่ยผิว, 4)

ไถ่ลืบความไว้รูป
ความตายอันไม่ตาย

ล้วนเฝ้ารูปสญฺพทราย
 อมตะอยู่ตาปี
 (มุนมอง, 66)

มายากการ
มากมีอยู่ในความไม่มี
ค้นหาไม่เข้าไม่ค้น
 ทางไปไม่เข้าทางลัด

ตั้งวิญญาณหลอกหลอนไปทุกที่
ขัดข้องอยู่ในความไม่ขัด
จัดคนไม่เข้าคนจัด
ธรรมสัจจำไม่เข้าสัจธรรม
 (เพลงขลุ่ยผิว, 14)

ความนิ่งมีในความไม่นิ่ง
 หทัยร่ากหยั่งร่ากแกร่งกร่ากร่า
 ดวงแดดเลื่อนดับกับพื้นทราย
ความเงียบกึกก้องอยู่ไกล

ลึกซึ่งหนึ่งสิ่งในสิ่งสำ
ทำโดยไม่ทำตลอดมา
 ไปไม่หักทายเป็นลมป่า
 เสียงของธรรมคาอันได้ยิน
 (เขียนแผ่นดิน, 18)

แทบฝังธารที่เราฝ่าฟันถึง
จักรวาลวุ่นวายไร้สำเนียง

เสียงน้ำซึ่งกระซิบสาดปราศจากเสียง
โลกนี้เพียงแผ่นภาพสงบเย็น
(วารีดุริยางค์, 11)

หนทางแห่งธรรมทน
ทางไปเป็นนิจกาล

จักบันดลจงโดยญาณ
จักถึงได้โดยไม่ไป
(มูมมอง, 68)

เรื่องรองในริบหรี่
ความว่างในวุ่นวาย

ความไม่มีในมากมาย
พระสัจธรรมพุทธโสธร
(เขียนแผ่นดิน, 417)

การใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งในตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีประเด็นที่เด่นชัดที่สุดคือการเปรียบเทียบ "สิ่งทั้งหลายมีได้โดยไม่มี" เนาวรัตน์ได้อธิบายปริศนาธรรมข้อนี้ไว้ว่า "คือทุกสิ่งทุกอย่างคงมีอยู่ไม่มีก็แต่จิตที่เข้าไปยึดมั่นถือมั่นชนิดที่เข้าไปแบกมันไว้เท่านั้น" (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ 2534: 179)

หลักพุทธปรัชญาดังกล่าว มุ่งเน้นให้จิตรู้จักปล่อยวางคลายความยึดมั่นถือมั่นในสรรพสิ่งต่าง ๆ โดยไม่นำมาสมมุติ บรู้งแต่ว่ามีว่าเป็น และติดยึดว่าเป็น "ตัวเราของเรา" ทั้งนี้เพราะแก่นแท้ของพุทธศาสนาที่สุดย่อมกลายเป็นสัจธรรมหรือความว่าง และความว่างในที่นี้หมายถึงว่างจากกิเลสว่างจากการติดยึดในสมมุติอุปาทานทั้งปวง เมื่อจิตตระหนักรู้ถึงความว่างได้ก็สามารถจะพิจารณา "ความมีได้โดยไม่มี" ได้อย่างถ่องแท้

นอกจากประเด็น "ความมีโดยไม่มี" แล้ว จะเห็นได้ว่าเนาวรัตน์มักนำเสนอภาวะที่เป็นการกระทำขัดแย้งนำมาเทียบเคียงอยู่เสมอ ถ้าหากจะแปลตามความหมายของแต่ละคำแล้วจะพบว่าไม่สามารถถอดความให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันได้ อาทิ "เคลื่อนรูด-หยุดนิ่ง"

เคลื่อนไหวเป็นคำที่บ่งบอกสภาวะการเคลื่อนไหวไม่หยุดอยู่กับที่ ส่วนหยุดนิ่งย่อมหมายถึงการไม่ขยับ-เขยื้อนใด ๆ ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับความเปรียบที่ว่า "สงบเยือกเย็นความเคลื่อนไหว" คำว่าสงบในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "ก. ไม่กำเริบ กลับเป็นปกติ ระวัง หยุดนิ่ง ปราศจากเครื่องรบกวน ไม่จู้จี้จ้าน" (ราชบัณฑิตยสถาน 2525: 765) ฉะนั้นการนำภาวะที่ "นิ่ง" มาใช้กับสิ่งที่วิงวอนไปมา จึงเป็นปริศนาธรรมที่ค่อนข้างละเอียด ลุ่มลึกยิ่ง

เช่นเดียวกับการใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งอีกหลายประการคือ เรื่องร้องในวิปริตที่ โกลจากเดิมด้วยการผันมาใกล้ ทำโดยไม่ทำ ความตายอันไม่ตาย ฯลฯ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปริศนาธรรมที่มุ่งสอนให้จิตพินิจสิ่งที่ เป็นคู่ตรงกันข้าม เพื่อที่จะ เชื่อมโยงไปสู่สมมุติอุปาทาน โดยทำให้ใช้ทั้งสติและปัญญาพิจารณาสิ่งที่บ่วงให้ละเอียด และให้ปล่อยวางจากความยึดติดในสิ่งทั้งหลาย เมื่อนั้นจิตก็จะตระหนักประจักษ์ชัดในความว่าง หรือความไม่มีอื่นเป็นสังขารมได้โดยง่าย

นอกจากนี้จะสังเกตได้ว่ายังการใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือการให้ "น้ำกระชิบสาดปราศจากเสียง จักรวาลงุ่นวายไร้สำเนียง" และ "ความเงียบกึกก้องอยู่โกลา" ภาษาพาราดอกส์ในสามวรรคนี้ มุ่งแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างการมีเสียงกับการไร้สรรพเสียง การใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งมาเสนอเป็นปริศนาธรรมดังกล่าว เนาวรัตน์ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากท่านพุทธทาสอีกเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากบทบรรยายธรรมะของของท่านพุทธทาส ดังต่อไปนี้

ขอให้ท่านทั้งหลายลองคำนวณดูที่หรือว่าเสียงที่ตั้งที่สุคนในโลกลนี้ (เช่นเสียงของระเบิดของภูเขาไฟที่ร้ายแรงเป็นต้น) ก็ยังไม่ได้ยินทั่วโลกซึ่งเป็นส่วนน้อยส่วนหนึ่งของจักรวาล แต่เสียงของความสงบนั้น ดังก้องทั่วสากลจักรวาลทุก ๆ จักรวาล และดังอยู่ตลอดเวลา เป็นเสียงที่ร้องตะโกนให้ทราบถึงสิ่งทั้งปวงเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ให้ทราบถึงความโง่เขลาต่ำต้อยของผู้ที่มีความตื่น หลงใหลในโลก และให้ทราบถึงความที่นิพพานหรือความสงบนั้นเมื่ออยู่ทั่วไปสำหรับทุก ๆ คน และมีอยู่ที่นั่นแล้ว เมื่อใดใครเพิกโลกียารมณ์อันเป็นเหมือนผ้าบังตาของตนออกเสียได้ด้วยการมองเห็นโลกในด้านตามที่เป็นจริง เมื่อนั้นเขาจะได้ยินเสียงของความสงบ (Voice of Silence) ที่ว่านี้. . . (พุทธทาสภิกขุ 2532: 75)

จะเห็นว่าเสียงจะดังเพียงแต่การ "กระซิบ" หรือ "กึกก้อง" ครึกโครม รุนวายนานาใด ก็มิอาจจะมีพลังกลบเสียงความสงบที่มีอยู่ทั่วจักรวาลได้ การใช้คำที่มีความหมาย ชัดแย้งมาสื่อเป็นปริศนาธรรมดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นว่าเนาวรัตน์มีทัศนะ การตระหนักรู้ในหลัก พุทธธรรมอย่างชัดเจน สามารถตีความในข้อปริศนาธรรมออกมาได้อย่างละเอียด และเลือกสรร คำมาสื่อความคิดได้อย่างสอดคล้อง เหมาะสมกับเนื้อหา

4. การใช้คำสื่อความคิดในด้านสังคม

นอกเหนือไปจากการแสดงทัศนะที่เกี่ยวกับอารมณ์ ความรัก ธรรมชาติ และพุทธ- ศาสนา จากการศึกษางานร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ อย่างละเอียด พบว่าเขาได้ แสดงทัศนะที่เกี่ยวกับสังคมได้อย่างโดดเด่นไม่น้อยไปกว่าการนำเสนอทัศนะด้านอื่น ทั้งนี้เพราะ เขาเป็นกวีที่ให้ความสนใจต่อสภาพสังคมมาโดยตลอด ดังคำกล่าวอ้างที่ว่า

เนาวรัตน์เป็นนักกลอนไม่ก็คนในรุ่นสายลมแสงแดดของเขา ที่ก้าวพร้อมไปกับกาลเวลา สลัดอารมณ์ที่สะท้อนความรู้สึกของชนชั้นกลางออกไป ลงไปสัมผัสกับประชาชนส่วนใหญ่ของ ประเทศที่ยังต้องต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมและสังคมที่ดีกว่า ในขณะที่เพื่อนนักเขียนของเขา หลายคนถูกกาลเวลาร้างเลยหน้าไปเสียแล้ว (ชาตวิทย์ เกษตรศิริ อ้างถึงใน เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ 2526: 15)

การสื่อทัศนะที่เกี่ยวกับด้านสังคมนี้ จากการศึกษาพบว่ามีอยู่หลากหลายประเด็น อาทิ ทัศนะที่เกี่ยวกับความยุติธรรมที่มาจากอำนาจเผด็จการทหาร ซึ่งจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการปกครอง ทัศนะที่เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกัน ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงระหว่างคนจนกับคนรวย ทัศนะที่เกี่ยวกับความยากจนของชนชั้นระดับชาวบ้าน ทัศนะที่เกี่ยวกับสิทธิสตรี ทัศนะที่เกี่ยวกับ ผู้ใช้แรงงานที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ รวมไปถึงการแสดงทัศนะที่เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ในเมืองกรุงอีกด้วย

ส่วนลีลาการเลือกสรรภาษา ถ้อยคำ เพื่อสื่อทัศนคติเกี่ยวกับสังคมนี้ เป็นลีลาที่มีลักษณะแตกต่างไปจากการนำเสนอทัศนคติอื่น ๆ กล่าวคือภาษาที่ใช้ไม่มุ่งเน้นลีลาอ่อนหวาน แต่เป็นการใช้ภาษาที่มุ่งสร้างสำนึก ปลุกเร้าขึ้นให้ลุกขึ้นต่อสู้กับอำนาจธรรมต่างๆ แทนที่ ดังนี้

4.1 การใช้คำสรรพนามเรา

เนาวรัตน์ใช้สรรพนามเรา มาสื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร อีกทั้งชี้ให้เห็นการมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างผสมกลมกลืน ดังตัวอย่างเช่น

นักดนตรีไทยที่รัก	เพียง <u>พวกเรา</u> จะรู้จักอีกสักสิ่ง
โลก <u>เรา</u> นี้ที่อาศัยได้พักพิง	ยังขาดจึงขาดกลองขาดฆ้องวง
.....
จะ <u>นี้เรา</u> ชวักนักดนตรีไทย	ยังมีเพลงอันยิ่งใหญ่แต่ <u>เร</u> ไม่รู้ชื่อ
เพลงเคื่องร้อนเพลงเลวร้ายเพลงไพเราะ	รอฝีมือไปบรรเลงเป็นเพลงชัย

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว , 55)

โลกคือครอบครัวใหญ่ <u>เรา</u> แข่งกัน	ขึ้นต่อกันและกัน <u>เรา</u> แข่งกัน
หญิงกับชาย <u>เรา</u> แข่งกันเปลี่ยนแปลง	<u>เรา</u> คือความแข็งแกร่ง <u>เรา</u> รวมกัน

(ตากรุ่ง เรื่องโพยม , 100)

ทางยังมีคดียึดยาว	<u>เรา</u> จะก้าวฝ่าไป
เป็นแสงเทียนส่องไทย	พร้อมเผาไหม้ตัวเอง
<u>เรา</u> จะคล้องแขนมัน	เข้าประจันไม้ทวนเกรง
ร้องระฆังจะวังเวง	มาอยู่เือนกับเพื่อนยา
พอเสียงปี่ดังเปรี๊ยะ	<u>เรา</u> จะเรียงดาหน้า
ไปสืบทอดเจตนา	ประกาศชัยประชาชน

(เพียงความเคลื่อนไหว , 81)

พวกพ่อค้าซื้อขายเพิ่มรายรับ
พวกเราเราชาวบ้านไม่ทันเจย

รวยหลายซึบหลายซ็อนนอนเจยเจย
ถูกกระหน่ำซ้ำเสยจนเคยชิน
(จารีกร.ศ.200,27)

จุดไพลาวัวรับตะวัน
ไม่มีใครหาญกว่าประชาชน

ประชาชนทั้งนั้นทุกแห่งหน
วิญญูณคนอย่างเราไม่เคยตาย
(เพียงความเคลื่อนไหว, 39)

เราจักเป็นเช่นข้าวเปลือก
งอกต้นกล้าเติบโตใหญ่เมาะเกรง
เราคือคนหนุ่มสาว
จงส่องทางให้เห็นเส้นทางปวง

ตกที่ไหนไม่เลือกจะเราเร่ง
พร้อมบานเป้งจากเมล็ดไปเป็นรวง
คือแสงดาวแห่งศรัทธาอันโชติช่วง
เพื่อก้าวสว่างสู่ทางที่เที่ยงตรง
(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 184)

มาเถิดมาทุกซึยยาก
อย่าหวังเลยรังรอง
ก้าวแรกที่เราย่าง
ป่าเถื่อนนานบรูพี

มาบั้นบากกับเพื่อนพ้อง
จะเรื่องไรในชีพนี
จะสร้างทางในทุกที่
ยังมีรอไว้ให้เดิน
(เพียงความเคลื่อนไหว, 95)

สังคมคดกตชี่สตรี่เพศ
จงแกร่งกรากกระชากใช้ทุกเส้นเอ็น

กันขอบเขตครอบครองเป็นของเส้น
ให้มันขาดกระเด็น...ด้วยมือเรา
(ตากรุ่งเรื่องโพยม, 104)

เลือดตัวเก่ากระดากระต่างกลางเศษผ้า
ลูกไฟแตกกระเด็นดับดับเตี้ยवल

พร้อมน้ำตาบร่ำบรึมริมจะหล่น
เรามีคนอย่างไ้้น้อยไม่น้อยเลย
(ข้างคลองคันทนายาว กระบวน 2, หน้า 37)

เราจะยืนหยัดเหยียดทำให้เสียค้ำ
กระชากฟ้าหาโชคโฉมคหิมิพ

เราจะลุกขึ้นทำภูผาหิน
ฉีกเป็นชิ้นกระทุ้มขยี้ให้บี้แบน

(เพียงความเคลื่อนไหว, 37)

การใช้คำสรรพนามเรา ได้ชี้ให้เห็นว่าเนาวรัตน์ไม่ได้แบ่งแยกตัวเองออกจากสังคม ในขณะที่เดียวกันได้สะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมรับรู้ความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กับผู้อ่านด้วย และคำนี้ยังสามารถสร้างความอึกเขิม สร้างพลัง ปลุกเร้าให้ร่วมลุกขึ้นมาต่อสู้ แสดงความสมานสามัคคี และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

4.2 การใช้คำเรียกขาน

งานการเสนอทศนะที่เกี่ยวกับสังคม เนาวรัตน์มักใช้คำเรียกขานมาสื่อทศนะอย่างสม่ำเสมอ นววรรณ พันธุเมธา ได้ให้คำจำกัดความคำเรียกขานไว้ว่า

คำเรียก คือคำที่ใช้เรียกผู้อื่นให้เกิดความสนใจ เมื่อเขาเกิดความสนใจแล้วก็สื่อสารได้ต่อไป คำเรียกจึงมักอยู่หน้าประโยค แต่บางที่เมื่อสื่อสารไปแล้ว ผู้พูดก็อาจจะเรียกผู้ฟังให้เกิดความสนใจอีก คำเรียกจึงอยู่ท้ายประโยคก็ได้ ประโยคหลายประโยคติดต่อกัน อาจมีคำเรียกสลับกันเป็นระยะ ๆ คำที่ใช้เรียกได้แก่บุคคล คำบอกเครือญาติ คำบอกตำแหน่งหรืออาชีพ คำบอกบุรุษที่ 2 คำเหล่านี้เราใช้หมายถึงผู้ฟังได้อยู่แล้ว (นววรรณ พันธุเมธา 2527: 90)

เมื่อพิจารณาการใช้คำเรียกขานที่เนาวรัตน์นำมาใช้ จะสังเกตได้ว่าเขาได้แยกระดับบุคคลที่กล่าวถึง โดยใช้คำเรียกขานอย่างสุภาพมาใช้สื่อทศนะที่มีต่อสังคมของชนชั้นกลาง และใช้คำเรียกขานที่มีลักษณะไม่สุภาพกับชนชั้นระดับชาวบ้าน ซึ่งเป็นคำเรียกขานที่ใช้ในชีวิตจริงมากกล่าวแสดง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เธออยู่ไหน
หรือในกุ่มกลางหมอกระลอกควัน

.....

เธออยู่ไหน
เธอว่ารักเรานี้มันคงหนัก

ในฟ้าไกลทะเลกว้างที่ขวางกั้น
หรือในความมาฝืนอันไม่จริง

.....

สุดขอบฟ้าแสนไกลไม่ประจักษ์
เมื่อรักซึกเขิดใจไปพันตน

(เพลงขลุ่ยผิว , 49)

เสียงระฆังร่าราน
ปิ่นกระหน่ำมาย้ายิน
ไปแล้วหรือเพื่อนเอ๋ย
ความเป็นธรรมที่เพื่อนหวัง

ยังกังวานไม่สุดสิ้น
ถึงวิญญูณผู้อยู่ยัง
กระไรเลยไม่อยู่ฟัง
ก็ยังหาไม่เคยเห็น

(เพียงความเคลื่อนไหว , 81)

คนเมืองหลวง เขาไม่แลดอกแม่เฒ่า
แต่เอาตัวรอดบ้างบางเวลา

.....

กลับเกิดเนื้อขวัญเอ๋ยจะเซยขวัญ
กลับไปดูดอกจามานบนเนิน

เพราะป่าเขาคอนกรีตมันปิดหน้า
ก็ยืนตีปรีดานักหนาแล้ว

.....

ขวัญพ่อมันแม่คงไม่ขัดเขิน
ตะวันเห็นโหดด้านทานตะวัน

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว , 75)

น้องรัก
ขอแต่เพียงน้องจะหยุดคิด

นี่คือที่ผ่อนพักพานักจิต
ทบทวนถึงชีวิตที่ผ่านมา

(ตากรุ่ง เรื่อง โพบม , 88)

เธอที่รัก
ยังเป็นผู้ถูกกระทำทุกคำเข้า

เราคือเข้าที่ถูกบักถูกบาเข้า
ยังยาทำอยู่กับที่ไม่มีอะไร

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว , 103)

เพื่อน
 นาที่แรกที่คุณตัดสินใจ
คุณจะเกิดที่ไหนในตอนนี้
คุณจะเคยเป็นใครไม่สำคัญ
คุณมีโซ่มา เยือนมาอยู่ไหม
คุณอยู่ในที่นั่น
 แต่ที่นี่คือบ้านเกิดกาเนดมัน
 เราคือสายสัมพันธ์ของแผ่นดิน
 (ตากรุ่ง เรื่องโพยม, 141)

เธอไม่เพียงทอผ้าดอกที่รัก
เธอทอโลกทอแรงแต่งตำนาน
 แต่เธอทอชีวิตผลิผลสาน
 เป็นสายธารหล่อเลี้ยงเคียงแผ่นดิน
 (เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 120)

เพื่อนผู้ใช้แรงงาน
ว่าท่านคือผู้สร้างโลกด้วยร่างกาย
 ใครใครเขาก็กล่าวขานถึงท่านทั้งหลาย
 แรงงานท่านทำทวยยิ่งใหญ่
 (เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 133)

จากการใช้คำเรียกขานในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำเรียกขานที่เรียกอย่างสุภาพ บ่งบอกความเป็นเครือญาติ พี่น้อง ผองเพื่อนในลักษณะคนที่รู้จักใกล้ชิด การใช้คำเรียกขานดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นทัศนคติได้ว่ากลุ่มบุคคลเหล่านี้ ให้ความสำคัญแก่คนอื่น หากเปรียบเสมือนญาติสนิทมิตรสหาย ที่เนาวรัตน์มอบความรักและความปรารถนาให้อย่างจริงจังเสมอมา

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะเลือกใช้คำเรียกขาน มาสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชนชั้นกลางเท่านั้น หากเขายังสามารถใช้คำเรียกขาน ที่มีลักษณะไม่สุภาพ ซึ่งเป็นคำเรียกขานในระดับชาวบ้าน มาสื่อให้เห็นภาพลักษณ์สังคมของชนชั้นระดับล่างได้อย่างเหมาะสม

ภาษาไทยมีลักษณะเฉพาะตัวที่สำคัญประการหนึ่ง คือมีการแบ่งระดับภาษา ออกตามสถานภาพของบุคคล ดังนั้น เมื่อนำภาษาในระดับใดมาใช้กับบุคคลกลุ่มใด จึงต้องคำนึงถึงความถูกต้อง และความเหมาะสมกับระดับของบุคคลด้วย ดังคำกล่าวอ้างที่ว่า

การเรียนรู้เรื่องภาษา นอกจากจะเรียนเรื่องเสียง ความหมาย การเรียงระดับคำใน ประโยค และหน้าที่ของคำแต่ละคำ ตลอดจนความหมาย และการใช้คำเหล่านี้ตามระเบียบ ของภาษาดังกล่าวแล้ว ก็ยังจำเป็นต้องรู้เรื่องการใช้ถ้อยคำให้ถูกต้องตามกาลเทศะ และ ฐานะของบุคคลอีกด้วย เพราะเป็นความสำคัญอย่างหนึ่งของภาษาไทย (บรรจบ พันธุเมธา 2522: 236)

ด้วยเหตุนี้เมื่อเนาวรัตน์ต้องการสื่อให้เห็นภาพสังคมในระดับชาวบ้าน เขา จึงใช้คำเรียกขาน ที่เป็นอีกระดับหนึ่งมาแสดงเนื้อหา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ไอ้ลูกไม่รักเรียนเอาแต่เล่น</u>	อย่ามาให้เห็น <u>ไอ้ฉิบหาย</u>
งานการไม่ทำเที่ยวลอยชาย	เพื่อนเพื่อนแต่ละรายล้วนสามะเล
ครูเขาบอกที่จริงมีงสบตก	แต่เห็นอยู่ป.ทกเขาจึงเห
ไม่ยากเอามึงไว้ <u>ไอ้เกเร</u>	สมคะเนไปให้พันพันเสียที่

(ตากรุ่ง เรื่อง โปยม, 57)

"ก็แล้วอย่าทำไม่ขึ้นรถ	เขาจอดคดเตรเรียกตั้งนานเนิ่น"
" <u>ไอ้พวกรถคดเตรจะแฉ่เงิน</u>	<u>ไอ้หมาเมินเสียเถิดไม่มีทาง"</u>

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1, 52)

ลุยน้ำหนึ่งแควไปขึ้นเนิน	แล้วต้องเดินไปยังอีกปากเขา
ตื่นทองเพราะไม่ได้ใส่รองเท้า	<u>ไอ้หญิงร้องเราเราหิวข้าวแล้ว</u>

(ตากรุ่ง เรื่อง โปยม, 61)

ส่วน <u>ไอ้ใบไต้</u> เรียนโรงเรียนฝรั่ง	<u>ไอ้จิ้ง</u> เป็นจับกังอยู่ข้างบ้าน
<u>อีฉว</u> ได้งานด้วยช่วยล้างจาน	<u>อีสาราณ</u> ไปไหนยังไม่รู้

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2, 36)

เสียงไอน้อยขอจมานเคี้ยวจับจับ
 ลุงเปิบข้าวค่าน้อยค่อยบดเนื้อ

มือเปื้อนเปื้อนป้ายจับกับชายเสื้อ
 พรางบ่นเพรื่อพราวไปไอน้อย

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2,124)

พ่อตวาดจะไอลูกทรยศ
 หนอยอยู่กับดีดีไม่ว่าดี

คิดขบถพระภูมิพ่อปู่ผี
ไอล้อบรียั้งไรนรกกิน

(ตากุ้งเรื่องโพยม, 58)

หญิงแหว่ยีนข้าคายายค่า
"ไอล้อได้กักรักดี้อบรียั้งไร

"ไอล้อกหมาทำร้อยละลายไหล
 จะไปไหนก็ไปกูไม่เลี้ยง"

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1,109)

เปิดเทอมแล้วปีนี้มีคปีก่อน
ไอล้ออิงไปอยู่ทางบางขุนเทียน
 ส่วนไอล้อไปได้เรียนโรงเรียนฝรั่ง
ไอล้อนวลได้งานด้วยช่วยล้างจาน

แต่ละตอนล้วนต่างข้างแปลกเปลี่ยน
ไอล้อดีเขียนจดหมายว่าได้งาน
ไอล้อนั่งเป็นจับกังอยู่ข้างบ้าน
ไอล้อีสาราญไปไหนยังไม่รู้

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2,36)

ผู้ทุกข์ยากตากหน้าเข้ามาเมือง
 ค่าคินนั้นนอนไหนยังไม่รู้
 นั่นไอล้อีอ้อสำน้ำเสา
 มุงมาตายคาบหน้ากันทุกทิศ

หน้าซีดเหลืองตาสลดใจหดหู
 จะกินอยู่อย่างไรยังไม่คิด
 วนไอล้อจกูกอ้อเจ้านั้นทิดจิต
 มันก็ตายที่ละนิดกันทั้งนั้น

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1,68)

การใช้คำเรียกขานในตัวอย่างข้างต้น ถึงแม้จะมีลักษณะที่ไม่สุภาพ เพราะ
 เป็นคำตำราว่าประณามปะปนอยู่ด้วย แต่ก็เป็นการเลือกใช้ภาษาได้สมจริง และเหมาะสมกับระดับ

ของบุคคล สำหรับการใช้คำเรียกลักษณะเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นการไม่ให้เกียรติผู้อ่าน ในขณะที่เดียวกัน ถือเป็นกลศิลป์ในการใช้ภาษาประการหนึ่ง ดังคำกล่าวอ้างที่ว่า

พันธกิจของวรรณคดีอยู่กับภาษา แต่ไม่ใช่ภาษาหนังสือทั่วไป ภาษาของวรรณคดีคือภาษาที่บรรจงเลือกสรรมาเพื่อกระทบอารมณ์ ที่ใช้คำว่าบรรจงหาได้หมายความว่าวรรณคดีจะต้องใช้แต่ถ้อยคำที่คนทั่วไปถือว่าเป็นเพราะสุภาพไม่ วรรณคดีอาจใช้ถ้อยคำที่คนถือว่าเป็นคำหยาบก็ได้ถ้าหากผู้รจนางานจงใจใช้คำหยาบเพื่อให้เกิดอารมณ์ตามเจตนาของผู้รจนาน (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ 2522: 50)

4.3 การใช้คำเพื่อแสดงเจตนา

จากการศึกษาทัศนะที่เนาวรัตน์มีต่อสังคม จะเห็นได้ว่าเขาไม่เพียงแต่จะนำเสนอปัญหาสังคมให้ผู้อ่านรับทราบเท่านั้น หากเขาได้สอดแทรกทัศนะ ที่ต้องการเห็นสังคมพัฒนาไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิมด้วย ทั้งนี้ดังจะสังเกตุได้จากการใช้คำเพื่อแสดงเจตนา มาสื่อทัศนะเสมอ

การใช้คำเพื่อแสดงเจตนามาสื่อทัศนะด้านสังคมนี้ สามารถจำแนกออกได้เป็นสองประเด็นคือ ประเด็นแรกใช้คำสั่งบอกให้ทำ และประเด็นถัดมาคือใช้คำถามให้ตอบ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

4.3.1 การใช้คำสั่งบอกให้ทำ

คำสั่งบอกให้ทำที่ปรากฏในทัศนะด้านสังคมนี้ จากการศึกษพบว่าเนาวรัตน์นิยมมาใช้คำว่า "จง" ขึ้นต้นเป็นคำสั่งเพื่อแสดงเจตนาเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่าง ๆ ต่อไปนี้

สังคมคดกตขี้สตรี้เพศ
จงแกว่งกรากกระชากใช้ทุกเส้นเอ็น
 กั้นขอบเขตครอบครองเป็นของเล่น
 ำห้มันขาดกระเด็นด้วยมือเรา
 (ตากรุ่ง เรื่อง โปยม, 96)

หนึ่งจงรุ่มอมรับ
 อยู่ที่สร้างการเกษตร
 สองจักต้องปีนตน
 ต้องเป็นกลางก็เป็นกลาง
 สามจงรู้จักหลัก
 ที่สูงต่ำที่ต้องมี
 ว่ากองทัพของประเทศ
 ำให้สุกใส
 อยู่บนขาสองข้าง
 ก็เป็นใบ
 อะไรศักดิ์อะไรศรี
 ต้องมีไว้
 (เพียงความเคลื่อนไหว, 61)

จงคืนนาคืนไร่ให้เขาเกิด
 ภาวนายามีเหตุเภทภัยพาล
 อย่าปิดเปิดเปิดปิดเอาเกิดทาน
 เนื่องในกาลพรรษา เลิกฆ่าแกง
 (จารีกร.ศ. 200, 25)

จงเป็นมัดหวายเข้าไฟฮือ
 ผู้สวนทางขวางกระแสน้ำซัด
 หนึ่งจงมองสองมือถือสัจ
 คือศัตรูต้องกำจัดต้องคัดค้าน
 (เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 135)

ความเป็นธรรมเป็นไทยต้องใหญ่ยิ่ง
จงเหงื่อหยาดปาดป้องประคองเขย
 ต้องเป็นจริงต้องประจักษ์เข้าปากเอ๋ย
 นี้แหละเหวยดวงแก้วของแผ่นดิน
 (ตากรุ่ง เรื่อง โปยม, 166)

การใช้คำว่า "จง" ขึ้นต้นเป็นคำสั่งในบริบทด้านสังคมนี้ ถือเป็น
 เจตน์จำนงของกวีที่ต้องการสร้างสำนึกให้ผู้คนจงอย่าย่อท้อต่อปัญหา อุปสรรคทั้งปวง และจงปฏิบัติ
 ทาหน้าที่อันควรจะทำ เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิมให้จงได้

4.3.2 การใช้คำถามให้ตอบ

ในการแสดงเนื้อหาที่เกี่ยวกับสังคมเนาวรัตน์จะใช้คำถามให้ตอบ
อยู่เป็นประจำ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่าง ๆ ต่อไปนี้

มหามิตร	<u>คำชนิดใดหนอพอจะไซ</u>
<u>คำชนิดใดเล่าจึงเข้าใจ</u>	เข้าพานาใจเจ้าให้เจ้ารู้
<u>ต้องการเสียดอีกที่หยดที่เจ้าอยาก</u>	<u>ต้องการชากอีกที่ชากของผู้ส</u>
<u>ภาพเช่นนี้อีกที่ภาพเพื่อจะดู</u>	เพื่อจะดูให้เจ้าหยุดหยุดเสียที
	(เพียงความเคลื่อนไหว, 49)
<u>จำได้ไหม</u>	<u>คำพูดใครคำนี้ที่ถูกปล้น</u>
<u>ใครที่ลบศักดิ์ศรีเสรีชน</u>	<u>ใครบันดลแม่โศมาให้มีดดา</u>
.....
<u>เคยมีหรือ</u>	<u>อยู่ดีดีที่มีมือจะกำหมัด</u>
<u>ปากที่ปิดจะเปิดขึ้นคำนาคัด</u>	คนจะลุกยืนหยัดขึ้นทัตทาน
	(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 166)
<u>ไฉ่ตุลามาหาโหดยังจดจำ</u>	<u>ใครกระทำใครรับใครดับดิน</u>
<u>มาตอกย้ำซ้ำซากไม่ยอมยิน</u>	ยังกุมกินลึกซึ่งถึงวิญญาณ
	(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2, 91)
<u>ใครที่เรียนแต่เมื่อไม่ใครทางเลือก</u>	<u>จึงกระเลือกเกลือกกระสนกันศึกษา</u>
<u>ใครเล่าอยากตราคราไปทานา</u>	<u>ใครเล่าอยากลากล้ำไปค้าแรง</u>
	(จารีกร.ศ.200, 19)

ระเปิดบาวาบวักกลางเวหน	แต่ละครั้งแต่ละคนเกินทนได้
ภัยเครื่องจักรเครื่องยนต์เครื่องกลไก	มันคุกคามลามไล่บัลลัยกัลป์
<u>ก็ครั้งแล้วครั้งเล่าก็ครวแล้ว</u>	<u>ก็ชีพแล้วก็ครั้งที่คับขัน</u>
<u>ก็เลือดก็น้ำตาที่คราครัน</u>	<u>อีกก็ใจที่ประจันจะขาดรอน</u>

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2,38)

ตากับยายต้องย้ายถิ่น	หมดแผ่นดินสิ้นสลาย
ยายตาตะเกียกตะกาย	กระเดียดกระบายกระทวยกระบุง
เรื่องจริงไม่อิงนิยาย	ตากับยายมาตายในกรุง
<u>ใครเลี้ยงใครบารุง</u>	<u>ใครทำลายตายเรา</u>

(เพียงความเคลื่อนไหว, 89)

เด็กชายหมึกตัวมอมหมักขมัว	ท้องก็หิวก็กลัวเหมือนตัวหนอน
เจ้านกเขาไปไหนไม่กลับคอน	น้ำร้อนร้อนรินแถมแก้มมอมมอม
เพลงขลุ่ยแว่วแว่วไหวจากชายทุ่ง	<u>ใครจะปรุงใครจะปรับจะขับกล่อม</u>
<u>ใครจะปัดรินไรที่ใต้ตอม</u>	<u>ใครจะหอมแก้มช่วยเช็ดน้ำตา</u>

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1,110)

การใช้คำถามให้ตอบในตัวอย่างข้างต้น เนาวรัตน์ได้ใช้คำว่าใคร และก็มาเป็นคำถามมากที่สุด การใช้คำว่า "ใคร" ย่อมมีนัยหมายถึงบุคคลสะท้อนให้เห็นทัศนะความรู้สึกเห็นอกเห็นใจของกริที่มีต่อผู้ทุกข์ยาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของผู้ใหญ่หรือเด็ก เนาวรัตน์ก็สามารถใช้คำถามให้ตอบมาเป็นสื่อแสดงทัศนะได้อย่างเด่นชัดเสมอ

ส่วนคำว่า "ก็" เป็นคำถามที่บ่งบอกจำนวนปริมาณมาน้อย เขาใช้คำนี้เพื่อมุ่งตอกย้ำให้เห็นว่าสภาพความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นนั้นเมื่อใดจะมีวันจบสิ้น การใช้คำถามให้ตอบ แม้ว่าจะไม่มีคำตอบรับกลับมาก็ตามแต่ก็ถือเป็นการใช้คำแสดงเจตนาที่สามารถสื่อทัศนะสื่อความเอื้ออาทร ความห่วงใยที่กริพึงมีต่อสังคมได้อย่างละเอียด ลุ่มลึก

5. การใช้คำที่ก่อให้เกิดภาพและความรู้สึกเพื่อสื่อความคิดของกวี

เนาวรัตน์ ไม่เพียงแต่จะสามารถเลือกสรรคำมาสื่อความคิดได้สอดคล้องกลมกลืนกับความคิดในประเด็นต่าง ๆ เท่านั้น หากเขายังสามารถใช้ความไพเราะนุ่มนวลสละสลวยที่เป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของเขา มาสื่อทัศนคติได้อย่างละเอียด ลุ่มลึกอีกด้วย การศึกษาลีลาการใช้ภาษาที่เปี่ยมไปด้วยสุนทรียภาพมาเพื่อสื่อความคิดนี้ได้มีผู้กล่าวอ้างไว้ว่า

เห็นได้ว่าบทบาทของภาษาในวรรณคดี และสุนทรียภาพภาษานั้น เป็นสิ่งที่สอดคล้องข้องเกี่ยวกันอย่างแนบแน่น . . . ทั้งสองประการนี้แท้จริงแล้ว เป็นสิ่งที่ประสมประสานสอดคล้องกัน เพราะความงามความไพเราะ ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความคิดและอารมณ์ที่แสดงออกมานั้นมีพลัง และอิทธิพลสัมผัสกระทบความคิด และอารมณ์ของผู้อ่านให้ไหวเอนคล้อยตามตน. . . (ดวงมน จิตรจางง 2536: 11)

เนาวรัตน์ให้ความสำคัญกับการใช้คำเพื่อก่อให้เกิดภาพและความรู้สึกมาก เพราะเขาถือว่า การใช้คำที่ดีไม่ว่าจะร้อยเรียงเสียงคำให้สัมผัสกันอย่างสละสลวยเท่านั้น หากยังต้องสร้างคำที่กลั่นกรองออกมาจากความรู้สึกที่แท้จริงอีกด้วย ดังคำกล่าวอ้างของเขาดังนี้

เมื่อมีคำมีภาพให้เราได้เห็นได้รู้สึก การเลือกนาคำมาใช้ จึงต้องพิถีพิถันกว้างงานเขียนอย่างอื่น เพราะเราต้องการให้ได้ "ความรู้สึก" ในบทกวี จนแทบจะว่าบทกวีที่ไร้ความรู้สึกแห่งแล้งนั้นเป็นกวีตาย บทกวีที่ให้ความรู้สึกจึงเป็นบทกวีที่มีชีวิต บทกวีหรือกาพย์กลอนจึงเป็นภาษาของอารมณ์และความรู้สึกโดยแท้ (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ 2535: 89)

การใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์และความรู้สึกนั้น เนาวรัตน์ได้เน้นย้ำอยู่เสมอว่า กวีต้องมีความจริงใจต่อการแสดงอารมณ์ขณะสร้างงาน ดังคำกล่าวที่ว่า "อารมณ์และความรู้สึกนี้แหละเป็นปรากฏการณ์แรกที่เราจะต้องเข้าไปให้ถึง เข้าไปจับมันให้ได้ ความรู้สึกของเราในขณะนั้นๆ เป็นอย่างไร เราต้องสัมผัสให้ถึง และเมื่อจะเขียนเป็นบทกวี ก็จะต้องถ่ายทอดออกมาให้ได้" (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ 2535: 114)

เนาวรัตน์ ได้แต่งบทกลอนไว้บทหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นว่า การถ่ายทอดบทกวีใด ๆ ก็ตาม
 สิ่งที่กวีควรให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ควรถ่ายทอดออกมาด้วยความจริงใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กวี	คือหน้าที่ของดอกไม้ใกล้จะผลิ
คือความไม่ความผันอันเริ่มริ	ความซำนิของนายช่างผู้สร้างคำ
คือภาษาที่สองของความรู้สึก	คือความรู้สึกของอารมณ์ที่ปมระ
คือชีวิตชีวาของสังขาร	คือความจรรำลึกพินิกนาน
เธอคือกวี	เธอต้องมีความงามความประสาณ
ความประสมกลมกลืนความขึ้นบาน	มีวิญญานหยั่งรู้มธุรทัศน์
เธอต้องเขียนชีวิตจากชีวิต	นฤมิตรถ้อยคำด้วยสัมผัส
สัมผัสสำเริงสำเริงให้แจ่มชัด	ไม่จำกัดกวีไว้แต่ในคำ

(เพลงขลุ่ยผิว, 25)

การสร้างสรรค้บทกวีของเนาวรัตน์ จึงเป็นการใช้คำที่ถ่ายทอดออกมาจากใจ
 อย่างแท้จริง ส่วนการใช้คำที่สื่อให้ผู้อ่านได้รู้สึกสัมผัสนั้น จากการศึกษาพบว่าเนาวรัตน์นิยมใช้คำที่
 ก่อให้เกิดภาพและความรู้สึกอย่างสม่ำเสมอ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การใช้คำกริยาแสดงอาการที่มีทั้งเสียงและความหมายนุ่มนวลอ่อนหวาน

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า เนาวรัตน์มีลีลาการแต่งร้อยกรองที่นุ่มนวล
 อ่อนหวาน จากการศึกษาการใช้คำในสี่ลาดังกล่าว พบว่าเขานิยมใช้ "คำกริยาแสดงอาการที่มีทั้ง
 เสียงและความหมายอ่อนช้อยอ่อนหวาน" มาสร้างภาพและก่อให้เกิดความรู้สึก เป็นส่วนมาก

การใช้คำกริยาในงานวิจัยเล่มนี้จะขอจำแนกประเภทคำกริยาตามหลักการ
 ใช้ของนววรรณ พันธุเมธา ที่ได้จำแนกคำกริยาออกเป็น 5 ประเภทได้แก่ กริยาเปรียบเทียบ
 กริยาแสดงสภาพ กริยาแสดงประสพการณ์ กริยาแสดงอาการ และกริยาที่เป็นสาเหตุให้
 เปลี่ยนแปลง (นววรรณ พันธุเมธา 2525: 6)

นอกจากนี้ก็จะสังเกตเห็นได้ว่าคำกริยาที่เนาวรัตน์เลือกใช้ ส่วนใหญ่จะเป็นคำที่มีเสียงไพเราะเพราะ นุ่มนวล สอดคล้องสัมพันธ์กับความหมายของคำกริยานั้น ๆ อีกด้วย อนึ่ง เสียงของคำเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถสร้างสุนทรียรสให้กับบทร้อยกรองได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าการศึกษางานร้อยกรองในยุคปัจจุบัน ผู้ศึกษาจะอ่านมากกว่าฟังดังเช่นสมัยก่อนก็ตาม แต่เนาวรัตน์ก็ยังให้ความสำคัญกับการเลือกเสียงถ้อยคำให้เหมาะสมกับอารมณ์ความรู้สึกเสมอ ทั้งนี้เพราะเขาได้ตระหนักดีว่า "รสของวรรณคดีอยู่ที่ความงามของคำซึ่งมีทั้ง เสียงและความหมาย การเข้าไปถึงรสของวรรณคดีย่อมอยู่ที่การเข้าถึง เข้าใจและซาบซึ่งความหมายของคำ สามารถตีความและประเมินค่าของคำหนึ่ง ๆ ออกมาได้" (กาญจนา นาคสกุล และคณะ 2521: 189)

การใช้คำกริยาแสดงอาการที่มีทั้งเสียงและความหมาย เพื่อก่อให้เกิดภาพและความรู้สึกนั้น จากการศึกษาพบว่าเนาวรัตน์ สามารถเลือกใช้เสียงพยัญชนะต้นหลายกลุ่มเสียงมานำเสนอ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

5.1.1 การใช้คำกริยาที่มีเสียงพยัญชนะต้นเป็นเสียง /Ph/

ลมหนาวเริ่มส่องมาจากฟ้าแล้ว	<u>พรหมจูบแผ่ว</u> เจ้าพระยาโรยผ้าผัน
คลื่นคลี่เกลียวแก้วม้วนกับนวลจันทร์	กระซิบสั้นชานกระเซ็นเป็นลานา

(คำหยาด, 140)

และใจเจ้าจักเป็นเช่นสายน้ำ	าสเย็นฉ่ำชื่นแล้วไหล <u>แผ่วผ่าน</u>
เพื่อเสียงชีพขลุ่ยลมไล่ให้เบิกบาน	<u>เพียงพ้องพานผิวแผ่วแล้วผ่านเลย</u>

(วารีดุริยางค์, 20)

สดชื่นชื่นเพียงวัน	ดังหมอกควันอันคว้างฟู
ส่องลอยแล้ว <u>ลอยพยุ</u>	เป็นถ่านเฝ้ารัฐลีละลาย

(เพลงขลุ่ยผิว, 11)

ดอกไม้พลีลาพราจากกิ่งไม้
เสียงดังชัดแวดเฉียบกลบเงียบง่า

ตะวันใกล้อัสดงคล้อยลงต่ำ
แล้วเสียงร่ำลาลังก็วังเวง
(ประกาศกรอง, 23)

ลำสัตว์นานาอยู่อาศัย
ให้ร่มให้เย็นเป็นประจ่า

คลาไคลไปมาอยู่คลาคล่า
ฝนพราง่าไม้สับสายธาร
(มูมมอ, 73)

ใบข้าวพลีพลีระเนนเป็นคลื่นข้าว
กระที่มค้อมคร่าคร่าอยู่อาฉิม

ใบตาลกราวกรากลมระงมถื่น
หอมกลิ่นข้าวใหม่มาจางจาง
(เพียงความเคลื่อนไหว, 129)

ตั้งต่านานานนิกนานหนักหนา
ค้อยร่วงตกทีละตัวทีละตัวท่ามกลางควัน

พิราบพรูสู่ฟ้าความเฝฝัน
ระเบิดบาบหยาบหยันต่านานมนุษย์
(ตากรุ่งเรืองโพยม, 133)

น้ำขุนพูนพองกระเพื่อมพราว
ใบไม้รำยลมระเริงร่า

เป็นราวเป็นริ้วระลอกง่า
พลีน้ำพลีลมระงมฏ
(เขียนแผ่นดิน, 189)

ทุ่งข้าวเอยเคยพลีเป็นทิวคลื่น
เหลือทุ่งหญ้าร้างเว้งร้างแว

คันทายาวยาวยื่นเหยียดยิ้นเนว
กับรอยแนวเนินเก่าเค้าคันทา
(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1, 49)

ถามใบไม้
พอฝนพราง่าฉายประกายแพรว

อยู่กันอย่างไรเป็นทิวแถว
มีน้ำแก้วหยาดกลิ้งปลายกิ่งนิค
(เพลงขลุ่ยผิว, 30)

คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวในข้างต้น มีเสียงพยัญชนะต้นเป็นเสียง /Ph/ ซึ่งมีทั้งที่เป็นเสียงเดี่ยว และมีเสียง ร ล ที่เป็นเสียงรัว[r]และเสียงลวดข้าง[1] เป็นตัวควบกล้ำ จะอย่างไรก็ตามหน่วยเสียงที่ปรากฏนี้เป็นเสียงระเบิดไม่ก้องและมีลมตามออกมา หรือที่เรียกตามศัพท์สัทศาสตร์ว่า อโฆษะ ธนิต เสียงของคำดังกล่าวเวลาเปล่งเสียง จะมีลีลาที่แผ่วเบาไม่ใช่อเสียงหนักแน่น

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวแต่ละคำ จะเห็นได้ชัดเจนว่า ล้วนเป็นคำที่สื่อแสดงความหมายที่นุ่มนวลอ่อนช้อยทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น "แผ่ว" บ่งบอกสัมผัสอันนุ่มนวล เบาบาง "พลั้ว" บ่งบอกการลอยละล่องลงมาอย่างค่อย ๆ เช่นเดียวกับคำว่า "พริ้ว พรม พริ้ว" แสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวลงมาช้า ๆ มีลีลาอ่อนช้อย เนาว่ารัตนจะใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหว ที่มีทั้งเสียงและความหมายดังกล่าวนี้ มาสร้างภาพและก่อให้เกิดความรู้สึกอันบริสุทธิ์ถึงดงาม อยู่เสมอมา ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นทัศนคติอันเอื้ออาทร ความนุ่มนวลของกวีได้อย่างเด่นชัด

5.1.2 การใช้คำกริยาที่มีเสียงพยัญชนะต้นเป็นเสียง /r/และ/1/

ในความผันวันหนึ่งซึ่งสดใส	แสงรักไล่โลมหล้าเมื่อฟ้าสว่าง
หอมประทีนทิพย์เข้ามาเบาบาง	โลกสว่างราวสวรรค์พรพรรณราย
	(คำหยาด, 28)

วันเช่นนั้นนานไกลในความคิด	ซึ่งสนทนุนุ่มนวลชวนถวิล
เอื้อมเค็ดช่อปาริฉัตรทัดเทวีน	น้ำตารินรินซึบกับตักเธอ
	(คำหยาด, 177)

น้ำฟ้าหยาดหยดหยาดเพ็งหมาดฟ้า	ค้างงาเบหุ่่าค่อยหยาดด้วยหมาดฝน
คะครีมฟ้าคารามสิ้นคารณ	และลมบนรินระบายที่ชายคลอง
	(ตากรุ่งเรื่องโพนม, 101)

เกียงนาร้านทุ่งแล้งทั้งแหล่งบ้าน
คาตบแพกแตกเกลื่อนกระจายไป
ทุกเรือนร้านรวงโรยนาไทยให้
ผู้แค้นใช้หอบแค้นเข้ามาเมือง
(เพลงขลุ่ยเหินอู่ซ่าว , 89)

แดดคล้อยลงฟ้าคล้ำ
ลมโรยมารินริน
เสียงจอบจำไม่จบสิ้น
เป็นระยะระยะยาว
(เพียงความเคลื่อนไหว , 87)

วางระหัดพัดน้ำมาฉ่ำเฉื่อย
ผักนึ่งทอดยอดงามอร่ามราย
รินรินเรื่อยไหลเย็นนงเป็นสาย
ผักแวนสายส่องน้ำทาวงแวว
(วาสิศุริยางค์ , 46)

ลมยังพัดพรพรางอยู่อย่างนั้น
น้ำยังเอื่อยเรื่อยไหลไม่ลดแรง
ดวงตะวันยังสว่างกระจ่างแสง
ความเปลี่ยนแปลงเป็นไปไม่ขาดตอน
(ประคำกรอง , 52)

รินสายรายโรยลงจอมหิน
กล่อมไพเราะเพื่อผจงรับ
ราวสะลือซอรินประเลงขับ
ชอกขับน้ำกระเซ็นเป็นโพรงพราย
(เขียนแผ่นดิน , 108)

เปรี๊ยะ เปรี๊ยะปานเสียงฟ้าถล่ม
รินเลือดเดือดพรารพรายพริ้ง
ร่างทรุดฮวบล้มจมกลิ้ง
คือสิ่งที่สร้างสีแดง
(เพลงขลุ่ยเหินอู่ซ่าว , 89)

แดดร้อนอ่อนแสงกระจายสาด
ลูปไล้ใบบานระบายเรียง
ไหววาดูบสะท้อนท่าเงาเจียง
แผ้วเพียงจะผจงจะเผยใจ
(มุมมอง , 73)

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ ได้กล่าวถึงเสียง [r] และ [l] ว่าเป็นเสียงลิ้นม้วน หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเสียงเหลว (Liquid) (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ 2527: 52) ลักษณะการออกเสียงพยัญชนะสองตัวนี้จะมีลมออกมาด้วยเสมอ จึงช่วยให้เสียงนี้ไม่ใช่เสียงที่ก่อให้เกิดความรู้สึกหนักแน่น รุนแรง เนาวรัตน์ ได้นำพยัญชนะเสียงเหลว มาสร้างเป็นคำกริยาที่แสดงอาการได้อย่างฉิวเฉาะ ดังจะเห็นได้จากคำว่า "ไล่โลม" แสดงให้เห็นการสัมผัสที่นุ่มนวล ละมุนละไม คำว่า "รอย" ให้ภาพการร่วงหล่นลงมาอย่างช้า ๆ เช่นเดียวกับคำว่า "ริน" หมายความว่า เนาวรัตน์จะใช้พรรณนากริยาอาการเคลื่อนที่ของสายน้ำ หรือสายลม ส่วนสื่อแสดงให้เห็นการไหลรินอย่างค่อย ๆ ช่วยสร้างภาพและก่อให้เกิดความรู้สึกได้อย่างประณีต อ่อนหวาน

5.1.3 การใช้คำกริยาที่มีเสียงพยัญชนะต้นเป็นเสียง /Kh/

เคียงพะนอนคลอเคล้าเฝ้าไล่ลูบ จะเวียนจูบเจิมประทับให้หลับฝัน
ตาหนอตามาตื่นจนตื่นตัน ไม่มีวันให้เห็นให้เป็นจริง
(คำพยาน, 179)

หางนกยูงระย้าเรียกคลอเคลียน้ำ แพนดอกไม้ช่วยฉ้อรวรวิจิตร
งามดั่งเปลวเพลิงปามาเนรมิต สร้อยเสกติดกรุมพุ่มหัวใจ
(วารีดุริยางค์, 12)

ลมไม่พัดพองมายังปานี้ ไม้ไม่สั่นชอรับกับชลุ่ยอ้อ
ฝนดอกไม้มีหยาดเรียลงเคลียคลอ นกไม้ล้อลานาคาเนนทราย
(เพียงความเคลื่อนไหว, 106)

ใบไม้ร่วงร่อนไหวเป็นวง คร่างคร่างลิวลงแหล่งหล้า
กำหนดกฏกาลเวลา เก้าไปไหม้มาอาจิม
(เพลงชลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 82)

ที่ริมฝั่งชายคลองตรงร่องน้ำ
รามาไหลสาเย็นเป็นเกลียวกลม

สะแกค้ำกิ่งค้อมมาหอมหม
หยุดพักเหนื่อยนั่งชมพอชื่นใจ
(ตากุ้งเรืองไผยม, 33)

กะพริบกะพริบพริบ
พะเยิบพยับไหว

ค้อยค้อยคล้อยลงคอนใบ
ค้อยไหวซาลงซำที่
(มูมมอ, 20)

ค้อยเคลื่อนค้อยคล้อยค้อยไหล
โกสุมพิสัยพิสุทธิ์

ค้อยไล่โลมดินถิ่นที่
พงโกสุมพิสุธา
(เขียนแผ่นดิน, 170)

ชำน้อยนี้ขอน้อมค้อมเคารพ
อยู่ในโลกเหนือโลกไซคชะตา

พระผู้พบผู้หยั่งถึงฝั่งหล้า
พระผู้มาปรากฏแล้วทุกแนวทาง
(ประกากรอง, 40)

ชะลอสลู่ค้อยคล้อยลงย้อยหยาด
ระอาชาวเข็ดหล้าวนหมู่มาร

จิ้งหะยาตรยาควายอยู่ที่ท้ายยาน
เที่ยวเกะกะระรานชาวบ้านเมือง
(จารึก ร.ศ. 200, 22)

ฉีกกระดาษหนังสือพิมพ์ริมริมแผ่น
เกลี่ยยาเส้นบางบางอย่างซำที่

กระป๋องกระแ่นกระเปียบใบพอได้ที่
ค้อยคลิ่งคลี่เคลี่ยเคลื่อนเป็นมวนยา
(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1, 20)

กระทังดินหินผาไม่คลาเคลื่อน
กระทังน้ำฉ่ำไหลในคลองคู

กระทังเดือนดาวตะวันผ่านผันอยู่
กระทังไม่ถึงฤดูก็รู้บาน
(เพลงขลุ่ยผิว, 15)

ถึงแม้ว่าพยัญชนะเสียง/Kh/จะเป็นหนึ่งในกลุ่มเสียงหยุด(stop)ก็ตาม แต่เสียง/Kh/จัดเป็นเสียงชนิดคือมีลม(aspirated)ออกมาจากฐานเสียงจึงช่วยย่น้ำหนักของเสียงไม่หนักแน่นเท่ากับเสียงที่ไม่มีลมหรือเสียงลึกล (unaspirated) (วิไลวรรณ ชนิษฐา-นันท์ 2527: 52)

นอกจากนี้เสียง/kh/ยังมีพยัญชนะเสียงเหลว/r/และ/l/เป็นตัวควบกล้ำผสมอยู่ด้วย จึงช่วยย่น้ำหนักเสียงนี้ไม่เข้าเสียงที่ฟังแล้วหนักแน่น เนาวรัตน์ใช้เสียง /kh/ ที่เป็นเสียงเตี้ยและเสียงควบกล้ำ มาสื่อกริยาอาการได้อย่างอ่อนหวาน ไม่ว่าจะเป็คำวา "ค่อย" บ่งบอกการกระทำที่ไม่รวดเร็ว มีลีลาช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป "ค้อม" แสดงให้เห็นการก้มตัวโน้มลงมาอย่างนุ่มนวล "คล้อยเคลื่อน" สื่อการเคลื่อนไหวอย่างแผ่วช้า "คว้าง" บ่งบอกการหมุนวนลอยตัวลงมาอย่างนุ่มนวล ส่วนเคล้าเคลี่ย คลอเคลี่ย สื่อให้เห็นกริยาอาการคลุกคลีเอาอกเอาใจอย่างรักใคร่ใกล้ชิด สะท้อนความฉ่ำหวานออกมาได้อย่างเด่นชัด เสียง/kh/จึงเป็นอีกเสียงหนึ่งที่เนาวรัตน์หยิบยกมาสร้างคำกริยาเพื่อสื่อสะท้อนภาพและความรู้สึกได้อย่างอ่อนช้อย นุ่มนวลยิ่ง

5.1.4 การใช้คำกริยาที่มีเสียงพยัญชนะต้นเป็นเสียง /p/

กลางคืนแห่งความหนาวแห่งราวป่า สัตว์นานาบรรเลงเพลงต่างต่าง
เดือนทแยงแสงลอดยอดดงยาง เสียงน้ำค้างพร่างหล่นเหมือนฝนปราย
(คำพยางค์, 68)

เพลงสายเป็ลโยนเป็ลค่อยเห่ช้า ดอกส้มป่าปรายปรายลานชายฝั่ง
ผีเสื้อสวยสอดผสมร่วมบัง แล้วเกาะยั้งสยบขอบขอบเป็ลน้อย
(วารีย์คริยางค์, 38)

ปลิวโบแล้วที่ละใบ านไม้ใบใหม่เบิกนุก
พืชพันธุ์แผ่นดินถิ่นทุกซ่ ทานุกหย้คลู่ชูชนม์
(เพลงขลุ่ยผิว, 2)

รักเราคือดอกไม้
รักเราคือลมไร

กระจายดอกประดับไพร
มาต้อนรับฤดูกาล
(มูมมอง, 20)

ขลุ่ยซ้ำครวญหวานโหยระโยยโอด
เป่าคาหอมเห็นลิวขึ้นปลิวฟ้า

พิโรธโรธนาการสะท้านพร่า
แล้วทอดซ้ำเฉื่อยฉ่ำกระจายาม
(เพียงความเคลื่อนไหว, 85)

เหลืองดอกส้มลมไชยประไพระไพ
ทอดสายเบ็ดตั้งน้ำพรายลาพา

ระลอกคลื่นกระเพื่อมคล้อยทยอยเข้า
และใจเราระทีกค่าตามทูลอย
(ตากุ้งเรืองโพยม, 46)

เขียวคร่ำคร่ำโคลตะโครครุ่ม
น้ำพลอยสร้อยมุกไปรยปราย

หลุบลีบตีบตีมกระทิมสาย
ตกต้องพองพายในเื่องธาร
(เขียนแผ่นดิน, 108)

จะเปลาตาเปลือเงาไปเปลาเปลา
เสียดายทิพย์กสืบแก้มเมื่อแย้มบาน

วันรุ่งเช้าก็เงาซ้ำฝั่งน้ำหวาน
ลมจะรานกสืบจะโรยประไพระไพ
(เพียงความเคลื่อนไหว, 98)

ลิวลิวปลิวปรายกระจายฟ้า
น้ำพรายกระจายส่องเป็นทองเจือ

ดวงแดดแผดจ้าจางราวเรือ
เหงื่อเพรื่อพรายพรายใยเงินยวง
(เขียนแผ่นดิน, 422)

เสียงพยัญชนะต้นเสียง/p/จัดอยู่ในเสียงหยุดที่ไม่มีลมตามออกมา
(unaspirated voiceless stop) จึงเป็นเสียงที่ค่อนข้างหนัก อย่างไรก็ตามจะสังเกตได้ว่า

เนาวรัตน์มักใช้เสียงลิ้นม้วน หรือเสียงเหลว (Liquid) มาเป็นตัวควบกล้ำอยู่เสมอ จึงช่วยให้เสียงที่ออกมานั้นลดความหนักแน่นลงไปอย่างเห็นได้ชัด และเมื่อพิจารณาความหมายของคำกริยาแต่ละคำ จะเห็นว่าส่วนมีลีลาที่สื่อให้เห็นภาพและก่อให้เกิดความรู้สึกได้เป็นอย่างดี ดังเช่นคำว่า "ปลิว" บ่งบอกการลอยละลิวไปตามแรงลมอย่างพลิ้วแผ่ว คำว่า "ไปรยปราย" แสดงภาพการตกเรียกระบายไปทั่วบริเวณกว้าง เป็นลักษณะการหล่นร่วงลงมาปกคลุมอย่างละมุนละไม

การใช้เสียงพยัญชนะ /p/ ซึ่งมีเสียงเหลวเป็นตัวควบกล้ำในข้างต้น จึงเป็นการใช้คำและเสียงที่สามารถสร้างภาพความไหวพริ้ว อ่อนโยนได้เป็นอย่างดี

5.1.5 การใช้คำกริยาที่มีเสียงพยัญชนะต้นเป็นเสียง /s/

ลาดเนินรอบบริเวณเป็นทางน้ำ าสเย็นฉ่ำชื่นใจรีไหลผ่าน
เขาะเชิงกรวดอ้อมเกาะเลาะแก่งธาร แล้วตกชันกระเซ็นขึ้นเป็นควันพอง
 (คำหยาด, 168)

หลงมนต์เสียงกระซิบว่าจงว่าเหว เพื่อรอนแร่ไว้รักไว้พักผ่อน
 ควบกับความคืบค้ำแผ่นดินนอน หลงไหลซ่อนซิมซิบกับวิญญาณ
 (วารวิญญาณ, 47)

ไฉไลสีสันตะวันพลบ ส่องธารชันซบทรวงผา
 ฉ่ำชื่นคืนวันเวลา หัดทำธรณินถ้ำแล้ง
 (เพลงขลุ่ยผิว, 2)

กระซิบกระซาบกับกรวดทราย ธารสายรักสาดกระเซ็นเห็น
 ำให้หวงหวางใยไม่วายเว้น เจ้าเป็นชีวิตและชีวา
 (มูมมอง, 15)

พอลมสร้างขับฟ้าสิ้นผ้าผน
ระดับใบเริ่มระบาเบิกกราบญ

พอลมบนใบกระบายใส่ร้อนผ่าน
แดนกันดาร์ก็ประดิษฐ์พร่างพราว
(ตากรุ่งเรื่องโผยม, 102)

อีกไม่นานหรือกระทั่งจะร้อน
วันจะเย็นคืนจะยาวราวป่าช้า

คลื่นจะซ่อนทรายกระเซ็นทุกเส้นหญ้า
คลื่นเงาเฝ้าทับดับเพชรพลอย
(เขียนแผ่นดิน, 20)

ฝนตกชกชกไหล
น้ำล้นแล้วน้ำแล้ง

น้ำป่าไปในทุกแห่ง
น้ำนองหน้าสองตายาย
(เพียงความเคลื่อนไหว, 89)

พอลมซาฟ้าสร้างกระจ่างแจ่ม
ค่อยร้อนส่ายย้ายย้ายด้วยอีมเอม

ขึ้นแจ่มละออองค์ปานหงส์เหม
บ้างเกษมบ้างก็เศกกระเส้าซิม
(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2, 45)

โน่นเหยี่ยวข่าวฉาวฉานถูกพรานล่า
กระสุนสาดหมึกกระเซ็นเป็นคราบกรัง

คมปากกาโกปิ่นทะมินฉมัง
เลือดยิงหลังหมึกยิงขยับชิงเซินซัด
(จารีกร.ศ. 200, 79)

ดังดอกบัวระดับใบอยู่ในน้ำ
โลกคือน้ำนองสาดซัดกระเซ็น

น้ำไม่กล้ากรายเปียกสาเฝือกเห็น
จันใดเช่นฉะนั้นหนอทุกข้อเค้า
(ประกาศกรอง, 56)

หยดย้อยค่อยหยดหยาด
ซาซัดกระเซ็นเซ็น

เป็นน้ำใหญ่ในวังเย็น
เป็นสาครพระคงคา
(มูมมอ, 103)

เนาวรัตน์ได้ใช้เสียง/s/ซึ่งเป็นเสียงเสียดแทรก มาสื่อแสดงกริยาได้อย่างผิวเผ่น บรรจงยิ่ง ไม่ว่าจะ เป็นคำว่า "เซาะ" หมายถึงสายน้ำที่ค่อย ๆ กัดกร่อนหน้าดินหรือแผ่นดินที่ละนิด ๆ คำว่า "ชานกระเซ็น" ให้ความพละองน้ำ ที่หมกระจ่ายซึมชานไปทั่ว คำว่า "ซบ" บ่งบอกกริยาการผจญเช็ดอย่างละมุนละไม คำว่า "ซอน" สื่อให้เห็นการซึมแทรกอย่างละเมียดละไม ส่วนคำว่า "กระซิบกระซาบ" แสดงให้เห็นการพูดอย่างแผ่วเบาให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนโยน ได้อย่างเด่นชัด

การใช้เสียงเสียดแทรกมาสื่อให้เห็นกริยาอาการอันละเมียดละไม ไม่ว่าจะ เป็นการกระทำที่เกิดจากมนุษย์หรือธรรมชาติ สามารถสร้างสรรค์ภาพและก่อให้เกิดความรู้สึกอันละมุนได้อย่างประณีตบรรจง และกล่าวได้ว่าการเลือกใช้เสียงเสียดแทรกมาสื่อสร้างความหมายในที่นี้ เป็นความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกลมกลืนได้เป็นอย่างดี

5.1.6 การใช้คำกริยาที่มีเสียงพยัญชนะต้นเป็นเสียง /ch/

รอยลักยิ้มริมแก้มเมื่อแย้มยิ้ม	พิศยั้งพิมพิ้งใจพิงตะสิงหลง
<u>ช้อนชะม้ายชាយมาพาพะวง</u>	อยากผจญมพิตสนิทนวล
	(คำพยาน, 24)
ระเริงลอยโลดลิวไป <u>ฉิวเฉื่อย</u>	แล้วร้อนเรื่อยราวจะลงตรงเงาร่ม
ลมก็ <u>ช้อนฉวัดฉิว</u> ขึ้นพลั่วพรม	ผวาว่อนช้อนผสมเป็นกลมเกลียว
	(วารีดุริยางค์, 53)
เอนนอนผ่อนพิงกับเพิงผา	เงาไม้ฉายข้ามาร่มฉำ
แพนใบไล่สู่ <u>เริงระบา</u>	เปียดชิดช้อยรำออรชร
	(เพลงขลุ่ยผิว, 41)

กระซิบแนบหน้าแนบสนิทหนึ่ง
แดงดอกหัวใจแย้มทวยทัก

เต็มคำกับความจริงอันประจักษ์
หมายซึกเหมือนชวนาให้เขยชม
(มูมมอ, 10)

ลมหัวค้ำรำไรรอยมาเขยขึ้น
กระจาดยายมีค่าสารพัด

ดาวกลางคืนยิ้มแย้มแจ่มจรัส
มีประหยัดมีปัญญาทุกยุค
(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2, 28)

เรื่องระยับระยับย่อยช้อยช้อย
เมื่อวานนี้วันนี้หรือพรุ่งนี้

ดอกฝ้ายค้ำค้ำค้ำอยู่คงที่
สังขรณ์นาซึกระจ่างซัด
(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 143)

สงบเพียงภูผาส่งขริม
ตะวันเรืองแดดรอนลงอ่อนราย

และร่วมครีมีเงามะค่าค้อยข้าฉาย
แต่มีดอกปรายประพินฉ้านดิน
(เพียงความเคลื่อนไหว, 106)

การใช้พยัญชนะเสียง/ch/ซึ่งเป็นเสียงกึ่งเสียดแทรก จัดอยู่ใน
กลุ่มเสียงระเบิดมีลมออกมาขณะเปล่งเสียง เขาใช้เสียงนี้มาสร้างคำกริยาแสดงอาการได้อย่าง
นุ่มนวลอ่อนช้อย ไม่ว่าจะเป็นคำว่า "ช้อน" บ่งบอกการยกขึ้นอย่างนุ่มนวลแผ่วเบา คำว่า "ชวย"
หมายถึงสายลมที่พัดแผ่ว ๆ ให้ความรู้สึกสัมผัสอันอ่อนละมุน คำว่า "ฉายช้า" ช้าให้เห็นแสงที่ค่อย
แผ่คลุมมาที่ละนิด สามารถสร้างภาพและก่อให้เกิดความรู้สึกละเอียดอ่อนได้อย่างงดงามยิ่ง

การใช้คำกริยาแสดงอาการที่มีทั้งเสียงและความหมาย สื่อแสดง
ภาพและความรู้สึกอ่อนหวาน นุ่มนวล ได้สะท้อนให้เห็นทัศนคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างซัด
ว่าเขามองสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยวิสัยทัศน์ที่อ่อนโยน มีความรักความเอื้ออาทรให้อยู่เป็นนิจ นอก
จากนี้ ยังบ่งชี้ให้เห็นอุปนิสัยของกวีได้อย่างละเอียด ลุ่มลึก

6. การใช้คาบอกสี แสง เพื่อสื่อสร้างจินตภาพ

เนาวรัตน์นอกจากจะใช้คำกริยาแสดงอาการที่มีทั้งเสียง และความหมายที่นุ่มนวล อ่อนหวาน มาสร้างภาพและก่อให้เกิดความรู้สึกได้เป็นอย่างดีแล้ว เขายังนิยมใช้คาบอกสี แสงมา สื่อสร้างจินตภาพเสมอ การใช้คาบอกสี แสง มาสร้างจินตภาพเป็นกลวิธีหนึ่งที่กวีนิพนธ์นำมาใช้เพื่อ สื่อให้เห็นความสวยงามสดดงามได้เป็นอย่างดี ดังคำกล่าวอ้างที่ว่า

เมื่อสีต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบของธรรมชาติ การพรรณาสีของกวีจึงมักปรากฏในรูปของ การให้รายละเอียดของสี หรือพรรณาเพื่อให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับความอ่อนแก่ เรื่อ เรือง หรือ ความเข้มข้นหลากหลายของสี จึงใช้ความเปรียบหรือใช้คำวิเศษณ์ขยายคาบอกสีโดยบางครั้ง อาจจะไม่กล่าวถึงชื่อสีอย่างเด่นชัด แต่ผู้อ่านจะสามารถรับรู้สีนั้น ๆ ได้อย่างละเอียดชัดเจน (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา 2528: 46)

เนาวรัตน์ใช้คาบอกสี แสง มาแสดงภาพธรรมชาติได้อย่างวิจิตรบรรจงเช่นกัน ส่วนคาบอกสีที่เขานำสื่อสร้างจินตภาพนั้น พบว่าเนาวรัตน์นิยมใช้คำกริยาแสดงสภาพของบอกลีที่เป็น สีล้วนตามธรรมชาติ และใช้คำวิเศษณ์ขยายกริยาแสดงสภาพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

6.1 การใช้คำกริยาแสดงสภาพบอกลีที่เป็นสีล้วนตามธรรมชาติ

ควันไฟลอยอ้อยอิ่งทิ้งทิวไม้ เป็นภาพทิวอยู่หว่างกลางความเหงา
ฟ้าสีจิตซีดหม่นบนทิวเขา ทาบทิวเขาครีมเขียวดูเดี่ยวดาย
(คำหยาด, 74)

ยิ้มมโลกเป็นสีส้ม สีเทาอมชมพูเผย
สีครามแลบลามเลย แล้วตัดเส้นเป็นภูเขา
(เพลงขลุ่ยผิว, 19)

ด้วยรอยยิ้มยิ้มละไมในวันนี้
หางนกยูงยอดรักร่วงทักทาย

เสื้อคลุมสีดำลิ่วริ้วเจิดฉาย
เหลืองแดงรายรับขวัญบัณฑิตโดม
(คาพยาด, 149)

ผีเสื้อสวยแต่มีสีที่ก๊ิบแก้ม
ก้านเกสรอ่อนนุ่มน้ำผึ้งรวง

ชมพูยิ้มแดงระยับสลับม่วง
หยาดหยดพวงพุ่มระย้าจากคาบ
(วารีดุริยางค์, 14)

เหลืองดอกส้มลมโชยประโปรยพิน
ทอดสายเบ็ดตั้งน้ำพรายลาพา

ระลอกคลื่นกระเพื่อมคล้อยทยอยเข้า
และใจเราระทีกตำตามพุนลอย
(ตากรุ่งเรืองโพยม, 46)

โพลามทุ่งพุ่มหญ้ามาอีกแล้ว
ทุ่งสีดำเก้าต่างลอยว่างเว้ง

ไม่มีแถวล้อมไพศาลเถลิง
ไม่โลดเริงเหมือนวันวานที่ผ่านพ้น
(ข้างคลองคันนายาว กระบวน 2, 37)

ปีกบางบางอย่างใยแก้ว
ชลีบขาวขาวคัดเส้นเป็นเรื่องราว

แ้วบแ้วบแ้วแ้วเงาไสส
บไม่มีค่อยผ่อนค่อยไกวเบล
(มummong, 25)

เขตเขาเคล้าน้ำทะเลเขียว
เขตคล้ำเคลือบสีทับทิมเทา

หาดเรียวยาวเชื่อมกระซิบเขา
ทิวเงาวบงามเขียวน้ำพลอย
(เขียนแผ่นดิน, 267)

จากตัวอย่างในข้างต้น เป็นการใช้คำกริยาแสดงสภาพมาออกสีที่เป็นโทษ
ตามธรรมชาติ ช่วยก่อให้เกิดภาพและสร้างความรู้สึกให้ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี และนอกจากจะใช้คำ
กริยาแสดงสภาพมาสื่อให้เห็นสีแล้ว เยาวรัตน์ยังใช้คำวิเศษณ์มาขยายอีกด้วย ดังต่อไปนี้

6.2 การใช้คำวิเศษณ์บอกสีแสง

คำวิเศษณ์ที่เนาวรัตน์นำมาใช้บอกสีแสงในที่นี้ จากการศึกษาพบว่าเป็นคำวิเศษณ์ที่ขยายคำกริยาแสดงสภาพสามารถจำแนกคำวิเศษณ์ออกได้เป็น 3 กลุ่มคือกลุ่มแรกเป็นการใช้คำว่า พราง แพรว แพรว พราว พราย พรณราย ฯลฯ กลุ่มที่สองเป็นการใช้คำว่า ระยิบ ระยับ เรืองรอง และกลุ่มที่สามเป็นการใช้คำว่า แว วาว ว่อมแวม วิบแวมวอม ฯลฯ ดังตัวอย่างเช่น

ในความผันวันหนึ่งซึ่งสดใส
หอมประทีปทิพย์เฝ้ามาเบาบาง
แสงรักไล่โลมหล้าเมื่อฟ้าสว่าง
โลกสว่างราวสวรรค์พรณราย
(คำพยางค์, 28)

วงของน้ำทาบประกายกับสายแดด
ราวกากเพชรเกล็ดโปรยโรยระวาง
ร้อนจะแผดเผาทรายพริบพรายพราง
หาดกรวดกว้างกลางน้ำเริ่มคร่าครวญ
(วารีดุริยางค์, 22)

มาจากไหนนะสายน้ำ
จากเพิงผาที่หักพัง
ช่างใส่น้ำเสียจริงจริง
ทันเอ่อพุ่งกระจายพราย
(เพลงขลุ่ยผิว, 1)

สะอาดเอี่ยมหมดจดและสดใส
สงบงามรับกระซิบซัด
สว่างไสวพรายเพริดเจิดจรัส
เด่นถนัดในนามความพอดี
(ประกาศกรอง, 61)

รินสายรายโรยลงจอมหิน
กล่อมโชนผาเผือกผจงรับ
ราวสะลือซอรินประเลงขับ
ชอกขับน้ำกระเซ็นเป็นพรองพราย
(เขียนแผ่นดิน, 108)

ที่ที่เราจะราหรูปหุบปีกพับ
 เก็บสะเกิดเพชรพรายพายดาวพร้อย
 เต็มแรงรักรินระบายรุ่งสายสร้อย
 ระบายย่อยหยาดดวงร่วงทิ้งฟ้า
 (วารีดุริยางค์, 41)

ตรงนั้นน้ำค้างระยงระยับ
 ค่อยหยดค่อยหยาดยินดี
 วูบวับกลอกแก้วกระจายสี
 ตรงที่เรอบรรณาทอง
 (มูมมอ, 6)

เจาน้ำบาดบ้ายเป็นลายริ้ว
 ช่อฟ้าชี้ฟ้าอาอาไฟ
 พลิวพลิวกระเพื่อมใบไม้ไหว
 อยู่ในน้ำระยับระยับ
 (เขียนแผ่นดิน, 95)

หอมกลิ่นว่าจาปีที่ชะฝน
 กลับน้ำแก้วแวววาวความเป็นมิตร
 เหมือนมิ่งมนต์มาร้อยสร้อยสายจิต
 หล่อความคิดความหวังเราตั้งไว้
 (ศัพทศาสตร์, 148)

ประกายพริกพริบพลิวพันทิวไม้
 กระจ่างแจ่มประจายามวรวาว
 เสือนมาใกล้ก่อนเวลาที่ฟ้าขาว
 นิमितคราวค่อนรุ่งถึงพุ่มนี้
 (วารีดุริยางค์, 28)

ทะเลรอบขอบเว้าภูเขาขวาง
 เหลี่ยมสลับทับเทียบยอดเสียบแข่ง
 เป็นเกาะกลางน้ำแก้วแวววาวแสง
 แผ่นผาแดงขาวตาตะป้าม
 (เขียนแผ่นดิน, 150)

ใ่วว่าสายัณห์ปานจะนี้
 พรสุดท้ายปลายประทีปวิบวอมแวม
 รอเทวีแห่งที่วามาตะแต่้ม
 จุมพิตแก้มกรรณิการ์ก่อนลาไกล
 (วารีดุริยางค์, 45)

การใช้คำวิเศษณ์บอกสีแสงทั้งสามกลุ่ม จะเห็นได้ว่าล้วนเป็นสีแสงที่มีโทนสีแพรว
พราวตระการตาทั้งสิ้น ถึงแม้จะเป็นโทนสีที่ให้ความสว่างไสวระยับจับตา แต่สีแสงเหล่านี้ก็ไม่ใช่สี
สว่างเจิดจ้าให้ความรู้สึกร้อนแรง หากเป็นสีแสงที่ให้ความรู้สึกอ่อนละมุนมากกว่า การเลือกใช้คำ
วิเศษณ์บอกสีแสงดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นทัศนะของกวีมีต่อธรรมชาติได้เด่นชัดว่า ธรรมชาตินั้น
เป็นสิ่งที่งดงามที่สามารถสร้างความอภิรมย์ให้แก่โลกและมวลมนุษย์เสมอมา

7. การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ

การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ เป็นกลวิธีหนึ่งที่กวีสามารถสื่อให้เห็นภาพและ
ความรู้สึกได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะคำเลียนเสียงจะช่วยเหนี่ยวนำจินตนาการให้ผู้อ่านคิดนึก
ตามสภาวะที่เป็นจริงได้เนืองมากก็น้อย เนาว่ารัตนใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติมาแสดงภาพ และก่อให้เกิด
เกิดความรู้สึกได้อย่างหลากหลาย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ม่านวันคลี่สีเทาเฝ้าอากาศ	ตะแบกพาดไผ่แดงดูแดงหลาม
หักคะเโครมครื้นครั่นละลั่นตาม	ตะวันวามลอยวาดลงลาดเนิน

(คําพยางค์, 152)

เจ้าพ่อชลกระจอกชลชะเลเสียด	เจ้าพ่อเขียดเจ้าพ่อกี้แตกตื่น
คลื่นกระจอกกระจอนชลจนครื้นครั่น	จะเกิดคลื่นลมาใหญ่ให้ระวัง

(จารีกร .ศ. 200, 20)

<u>เปรี๊ยะ</u> ปากกระจกแตก	แล้วแยกเขี้ยวอยู่เขื่องไซ
ลัจธรรมคือสัมพะ-	ริฎกณเพ่งไปเียงยา
พายุกระพือโหม	<u>คะเโครมคะเโครม</u> ทุกคืนคำ
กล้ายืนและกล้าย่า	จิ้งจุกลวิธียืน

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 163)

บางครั้งไครมครีนเหมือนคลื่นคลั่ง
เข้าใจความเหงาเจ้าเอย

บางครั้งสัจดเจียบเขียบเจย
เป็นเพื่อนซี้เซยใกล้ชิด
(มมมมม, 40)

ที่ชุดจุดไฟจึงได้หมก
เสียงน้ำคึกคึกน้ำครีนครีน

กินกันสลกสลกชมชมชื่น
พ่อยิ้มแล้วร้องเราต้องไป
(ตากุ้งเรืองโพยม, 62)

ปลาตีนปิ่นโตเต็น
ตีนเตอะตมจมปิ่น
ปูคาหลับจาศีล
คลื่นไปครีนครีนคล่อง

ตมตีน
ปายจ้อง
ปาริสูทธิ
ชลาดโหม
(เพียงความเคลื่อนไหว, 72)

กระหิมครึ่มเช่นหมอง
กระครีกกระครีนเหม
กระครบเครื่องสายสี
กระครีนสนั่นเน้นนิ้ว

ประโคมตี
เหอฮิ้ว
ผสานศัพท์
เสนาะเนือง
(อาทิตยถึงจันทร์, 64)

เปรมปรีติบริวาร
เสียงเห่เสียงเห่เขา
หนึ่งชานะเคิกสลาย
ศึกไปสิ้นเสี้ยนพัน

แหล่งทลาย
ครันครัน
สว่างผ่าน
ผ่าวทรวง
(อาทิตยถึงจันทร์, 111)

ฝนกระหน่ำฟ้าพยับชยับแยก ประเปรียงแตกตกทลายถล่มหล้า
 คารามร้าวกร้าวเกรียวคะแควียวมา เป็นท่าท่ากระหิมโหมโครมคะนอง

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1,112)

ในตัวอย่างข้างต้นส่วนใหญ่ จะสังเกตได้ว่าเนาวรัตน์ได้นำเสียง "โครม ครืน ครั้นครื้น" มาสร้างจินตนาการและก่อให้เกิดความรู้สึกได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นเสียงคลื่น เสียง น้ำหลังไหล เสียงฟ้าร้อง เสียงต้นไม้หักโค่น ที่อีกทีก็อ้ออึง หรือเสียง "ครั้นครื้น" ซึ่งสามารถสื่อให้เห็นความสนุกสนานรื่นเริงได้อย่างชัดเจน

นอกจากเสียง โครมครืน ครั้นครื้น เขายังสามารถใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติอีกหลายคำ ที่ก่อให้เกิดภาพและสร้างความรู้สึกได้ ดังเช่น

ยัมพัยกัทททายกับสายหมอก	รื้อระลอกลมรับลับตาผืน
กระซิกแซ่สกุณี่จู้จี้กัน	สูตสูคันธรสซ่าซับน้ำค้าง
.....
ผันถึงเสียงฝนผู้โบยข้าว	วันจะยาวนานจะนี้กี่วัสสา
เรื่อยลัดจรรอนเร่กับเวลา	พสุธาที่รักเพื่อนพิทกใจ
	(คัทยาด, 155)

หือตะปิงปิงบ้าน้ำซ่าซู่	พอลักครู่ค่อยกระเดือกค่อยเอือกถัด
น้ำอู่อ้าวเข้ากระเดือกสายซัด	แน่นชนิดอัดแอเป็นแพพวง
	(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2,82)

เดินหลบฝนสาดกระเซิงเข้าเฟิงแผก	ควันข้าวกรุ่นชานแรกกับฝนซู่
ทั้งแกงเผ็ดผัดผักอยู่พูนพูน	แกงจืดหมูหัวผักกาดก็่น่ากิน
	(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1,115)

ลมหนาวชูกรกราวเป่าใบไม้
ค่อยคว้างลงตรงคลองน้ำพองพะ

แพใบไม้ไหวว่อนร้อนปะปะ
 ระลอกน้ำท่าจิ่งหวะเป็นวงวง

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2,115)

ไม้ซอ้ออ้อเอี้ยคเปี้ยคออก
ออกแอดแอดออกคยอกไกว

ลมลดไล่เสี้ยวเรียวไผ่
 แพใบไม้ไถ่ล่าคลอง

(คำหยาด, 156)

บ้านที่อยู่ไกลชกิโลแบด
มีเข้าเอ๊กอีเอ๊กร้องอิงอล

มีกอไผ่ออกแอดลุ้ลมฝน
 ทานชนชนสองตัวเป็นผ้าเมียบ

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2,96)

ไม้สี่ซอสอดออกแอด
น้ำชายสายน้ำทานอง

ดวงแดดวิบไหวสายต้อง
 ลมพ้องจิ่งหวะพะพริ้ง

(เพลงขลุ่ยผิว, 24)

ฝนสั่งฝั่งสั่งฟ้าจะลาฝน
เสียงกบเขียดเกรียดกรอดตลอดปี

ฤดูคลเดือนแก้วจะก้าวหนี
 ด้วยฝนตึกบระเต็มเริ่มสงกรานต์

(จารีกร.ศ. 200, 32)

เสียงฮีบฮีบกบเขียดก็เกรียดกรอด
ที่ดินคาน้ำชุ่มชะชุ่มไพร
เจ้าอึ่งอ่างข้างริ้วเข้าขานรับ
ว่าอึ่งอ่างอึ่งอ่างนางวางเว้น

ประสานสอดแซดซ้องถึงคลองใหญ่
 เคยแล้งไว้เร้าร้อนค่อยผ่อนเย็น
 หยอดขยับโยนยาวราวล้อเล่น
 อยู่กันเป็นสุขดีหรือมีทุกข์

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2,48)

แม่ควายเขาเกกห้อง	เทงโทอง
ตาเร่งทอดควินไซมง	หมกเถ้า
ลูกมิงจะตะโพง	พวงแม่
<u>แห่งแห่ง</u> เขาอเง้า	งอกแก่นแม่มัน

คืนวันฝนตกได้	ตะโกนา
ดอกห่างฟางห่อหนา	นุ่มพื้น
ลูกแห่งงอกงอกมา	มะเมื่อม
<u>พืดพาด</u> รับหยาดขึ้น	ชุ่มน้ำลายเสียว

(ชักม้าชมเมือง, 24)

<u>นกเขาคูกรูกรูกรูกรูกรู</u>	แว่วแว่วอยู่ยอดไม้ใกล้ใกล้บ้าน
แล้วรถเครื่องก็เร่งเครื่องข้ามสะพาน	แผดกังวาน <u>ครื้นครื้น</u> เข้ามาแทน

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1, 37)

<u>นกเขาเอยเคย</u> อยู่เย็นเข้า	เป็นเพื่อนเคล้าคอนดินแล้วบินโฉบ
นกเอี้ยงเอยนกเอี้ยงมาเลี้ยงโค	มาพาไลเลี้ยงควายเก็บไรกิน

(วารีดุริยางค์, 37)

ไอ้เจ้านกเขาชั้น	เสียงกระชั้นหวั่นว่าจะลาก่อน
<u>กรูกรูกรู</u> <u>กรูกรูกรู</u> เป็นเพลงกลอน	ราลึกร้อนเรื่องหลังแต่บางบรรพ์

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 159)

ไอ้เอ็งโคตตัวลอยถอยเข้าร้าน	ตาตะกายไขว่คานขยดขยับ
หมาขี้เรื้อนสะดุ้งเหียง <u>ร้องเอ็ง</u> รับ	ไพบูบวันดับวอดทุกหลอดดวง

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2, 24)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการเลียนเสียงธรรมชาติได้หลากหลายเสียง นับตั้งแต่เสียง "ซู" ซึ่งเนาวรัตน์ใช้เลียนเสียงฝนตก เสียงลมพัดและเสียงน้ำ ส่วนเสียงกอไผ่ที่เสียดสีกระทบกันเนาวรัตน์ใช้คำว่า "ออกแอด" เช่นเดียวกับการเลียนเสียงร้องของกบเขียด อี้อ่างโดยใช้คำเลียนเสียงว่า "เกรียดกรอด" "อึ่งอ่าอึ่งอ่า" นอกจากนี้ยังมีเสียงหายใจของควายที่ดัง "พืดพาด" รวมทั้งเสียงนกเขาที่ร้อง "กรูกรูกรู กรูกรู" ทุกเสียงที่เนาวรัตน์นำมาใช้นั้น เป็นเสียงที่ถ่ายทอด สร้างจินตนาการให้ผู้อ่านคิดนึกตามได้อย่างเห็นภาพ ซึ่งเป็นเสียงที่ใกล้เคียงและชัดเจนกับความเป็นจริงมากที่สุด

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะเลียนเสียงลม เสียงฝน เสียงร้องของสัตว์ ฯลฯ ได้เป็นอย่างดีเท่านั้น หากเขายังเลียนเสียงดนตรี ซึ่งมีทั้งเสียงที่เป็นท่วงทำนองดนตรีไทย เสียงเครื่องดนตรีชนิดอื่น ได้อย่างชัดเจนอีกด้วย ดังตัวอย่างเช่น

ระทึกทันโชนทับฉิ่งฉับฉิ่ง	ติงทั้งติง ติงทั้งติง ทั้งติงทั้ง
เจ้าพलयามศรีมาลาไม่มาฟัง	เพลงก็พรากจากวังบางขุนพรหม
	(คําพยาน, 185)

ฉิวเฉื่อยเรื้อยฉิ่งฉิ่ง	ฉิ่งฉับ
หรีดหรีงกระชั้นรับ	เรื้อยช้า
กราดประคบกรับจับ	จิ่งหวะ
<u>วับวับแซ่ซ่าว่า</u>	ฉาบไว้เชิงไหว
	(ชักม้าชมเมือง, 98)

มหาคาไทยได้สิทธิ์ไม่มีสิทธิ์	<u>เต็นตะลืดตีตซึ่งให้ฝั่งผาย</u>
ควันระเปิดควันกระสุนกรุ่นกระจาย	ซ้ำอุบายซ้อนอุบายหลายระบิล
	(จารีกร.ศ. 200, 21)

"ละเล่นเตแต่ละเล่นตะลอนตะลอน มันเล้งร้อนเหลือร้ายไปทุกเรื่อง
เมืองก็ซ้องฟ้าซัดแผ่นดินเคือง
เฮาจึงเยื้องย่างมาหาเจ้านาย
(เพียงความเคลื่อนไหว, 90)

กุมไม้หนังพระนางกลางวงม็อง
อยู่นอกวงแหบจะสิ้นแผ่นดินแดน
ละหนอดหนองโหนองแห่งล้านหนักแน่น
คนก็แคลนขมย่ำน้ำใจคน
(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 53)

ม็องระฆังหง่างแห่ง เพลงพรรยา
เมื่อลมหนาว เริ่มหนาวร้าวระทด
เพลงแห่งเดือนตุลา เริ่มร้ายบท
เลือดก็หยดเลือดก็หยาดรินราวพื้น
(ตากรุ่งเรื่องโพนม, 133)

เถ้าแก่ร้องเฮ้อฮายกซำซด
เถ้าแก่เนี้ยคุณนายให้ชองแดง
กระโดดเข้าเคาครบสามรา
สิงโตโลดโผนระเริงเข้า
แจกล้มสดส่งให้เอาไปแบ่ง
เสียงแผ่งแผ่งฟ้างฟ้างรับอั้งเปา
ตะลั่งดั่งดั่งล่ากระชั้นเข้า
อาแป๊ะกงยั่วเข้ากระหิมยืม
(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2, 55)

ตะลั่งดั่งดั่ง เปิดมุ้งเปิดม่าน
ใครเผด็จการ ใครประชาธิปไตย
อะไรเอ๋ย กอเตยต้นเต็ม
ใบเท่าเข็ม แต่ไม่เคยเต็มใบ
(ตากรุ่งเรื่องโพนม, 186)

การเลียนเสียงเครื่องดนตรีในตัวอย่างข้างต้น ไม่ว่าจะเป็เสียงโทน ทับ ฉาบ
ฉิ่ง ม็อง ระฆัง หรือแม้แต่เสียงกลองสิงโต เสียงแคน เนาวรัตน์ก็สามารถใช้คำเลียนเสียงมา
สื่อได้อย่างเหมือนจริงอีกเช่นกัน

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะใช้คำเลียนเสียงที่มีอยู่ในธรรมชาติ เสียงเครื่องดนตรีมา
สื่อได้อย่างชัดเจนเท่านั้น หากการใช้อำนาจเสียงธรรมชาติในบริบทนี้ยังมีเสียงอื่น ๆ ปะปนอยู่
ด้วย ไม่ว่าจะเป็นเสียงบิน เสียงระเบิด เสียงครกตำข้าว เสียงลูกไฟแตก เสียงคน ฯลฯ และ
เขาก็สามารถใช้อำนาจเสียงได้อย่างสอดคล้อง เหมาะสม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

พอเสียงร่ำร้องลงประกาศกล้า	ก็รู้วันพระมาอีกหน
พอปืนเปรี๊ยะแปลบไปนวมณฑล	ก็รู้ว่าประชาชนจะชิงชัย

(เพียงความเคลื่อนไหว, 33)

ณ ท่ามความเคียดแค้น	คลั่งคุด
เสียงปากประเสียดปืน	ปราดเปรี๊ยะ
เสียงหนึ่งแทรกปรุ	กลางประเทศ
วางจับบรื้อนเสียง	หล่อขวัญ

(อาทิตย์ถึงจันทร์, 31)

เปรี๊ยะเปรี๊ยะปานเสียงฟ้าถล่ม	ร่างทรุดชวบล้มจมกลิ้ง
รินเลือดเดือดพรวยพรายพริ้ง	คือสิ่งที่สร้างสีแดง

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 89)

แปล๊ิบ...เปรี๊ยะเสียงระเบิด	เลือดกระเหิดเนื้อระเหยเพียงควันแผ่ว
อิโรซิมา...นางาซากิราบเป็นแนว	ชวอนแถวความตาย...ต่อความตาย

(ตากุ้งเรืองโพนม, 123)

สะแกพุ่มชุ่มฉ่ำอาบน้ำฝน	เสียงรถเครื่องรถยนต์พ่นกระหิม
ลูงแกวยังนั่งพร่ำอยู่ง้างมิม	"ฟ้ามันครีมีคารามตามฤดู"

(ข้างคลองคันทนายาว กระบวน 2, 31)

ไม่ทันสิ้นเสียงปุ่นอื้อ
แสนสงสารหลานชวนชกจวนตัว

ตูมอีกที่ปากคลองชะลอกั่ว
จะลดคร่ำพลุกภัยหนาคดี
(จารีกร.ศ.200,56)

ตึกสังคตถมาอีกห้าวัน
ลูกไฟแตกตึงตึงดิ่งเพียะพะ

ไฟก็เชนขึ้นประชันลั่นระคะ
เหมือนจิ้งหะกอลองสิงโตเมื่อตรุษจีน
(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1,56)

"ตะแล็กแต็กแต็กตะแล็กแต็กแต็ก
กระเดื่องเคื่องครกกระคควนเวียน

กระท่อมมุงแฝกมิแปลกแปลงเปลี่ยน
กระดั่งกงเกวียนก็พัตราเพย
(ตากุ้งเรืองโพนม,41)

เคาะกระทะปึกปึกรัวครกแข่ง
ระห่ำโหมโครมครืนครืนครืนเครง
ตาแมนหัวถูงน้ำยาเลีย
เสียงหีหิ้วร้อในคอครัน

เพลงยิ่งแห่รูดอยู่เหิงเหิง
ว่าบรรเลงบรรลัยได้ทั้งวัน
เซอออกไปเหมือนใครผลักจากร้านนั้น
พุงนี้เกิดจจะดันให้มันเมื่อ
(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2,70)

การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติดังตัวอย่างทั้งหมดในข้างต้น จะสังเกตได้ว่า มีปรากฏอยู่ในทัศนะหลากหลายด้าน ทั้งด้านความรัก ธรรมชาติ และสังคม ส่วนเสียงแต่ละเสียง ที่เนาวรัตน์นำมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นเสียงที่เกิดจากการกระทำของธรรมชาติหรือมาจากการกระทำของบุคคลล้วนเป็นเสียงที่ใกล้เคียงกับเสียงเดิมมากที่สุด

การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ นอกจากจะเป็นสื่อที่สามารถสร้างภาพและก่อให้เกิดความรู้สึกได้อย่างชัดเจนแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นความเชี่ยวชาญ ความชัดเจนของกวีที่สามารถเลือกพื้นเสียงมาถ่ายทอดทัศนะได้อย่างสมจริง และมีประสิทธิภาพ

8. การเล่นคำ

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่เลือกสรรคำกริยาแสดงอาการ ที่มีทั้งเสียงและความหมาย รวมทั้งใช้คำบอกลี แสง และการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ มาสื่อสร้างภาพและก่อให้เกิดความรู้สึกได้อย่างแจ่มชัด หากเขายังสามารถนำคำมาเล่น เพื่อสื่อทัศนะ การตระหนักรู้ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ได้อีกด้วย ส่วนคำที่เนาวรัตน์นำมาเล่นเพื่อสื่อความหมายนั้น มีหลากหลายวิธี ดังรายละเอียดที่จะได้นำเสนอต่อไปนี้

8.1 การเล่นคำชุด

การเล่นคำชุด เป็นกลวิธีหนึ่งที่เนาวรัตน์นิยมนำมาใช้สื่อความหมาย ส่วนการเล่นคำชุดนี้ ชลดา ศิริวิทย์เจริญ ได้กล่าวไว้ว่า "มีทั้งคำที่อยู่ในวรรคเดียวกันและต่างวรรคทานองล้อกัน ซึ่งสามารถตั้งเป็นกระสวน (pattern) ได้เป็นชุด ๆ ดังเช่น การเล่นคำส่วนหน้า การเล่นคำส่วนท้าย การเล่นคำส่วนหน้าล้อกับส่วนท้าย การเล่นคำชุดต่างวรรคทานองล้อกัน การเล่นคำชุดล้อกันทั้งในวรรคและต่างวรรค" (ชลดา ศิริวิทย์เจริญ 2519: 133)

เนาวรัตน์สามารถนำคำชุดมาเล่นเพื่อสื่อความหมายได้หลายลักษณะ แต่ที่โดดเด่นที่สุดได้แก่การเล่นคำชุดส่วนหน้า ซึ่งมีปรากฏในงานร้อยกรองเรื่อยมาทุกสมัย ดังนี้

8.1.1 การเล่นคำชุดส่วนหน้า ซึ่งมีลักษณะการเล่นคำเป็นชุดในส่วนหน้าของแต่ละวรรค ดังตัวอย่างเช่น

เบิกเอ๋ยเบิกขวัญ	เชิญฝันมาสู่
เยียนเหย้าเข้าคู่	มาอยู่เน เรือน
เชิญขวัญครวโล	ที่เนพรเถื่อน
ห่างเพื่อนห่างผู้	ห่างคู่เคียงนอน

(คำหยาด, 102)

ทุกวิถีที่ทำได้เที่ยวท่อง
ที่โคจรของเงาไม้ไม่เคยจน

ส่วนขึ้นส่องอยู่ระหว่างกลางปลายต้น
ไม่เคยหันไม่เคยพรากจากวงจร
(วารีย์คูริยางค์, 19)

รู้ทันโลกทั้งหลายที่รายล้อม
ประเดี๋ยวฟูประเดี๋ยวแพ้วส่วนแยกย่อย

มันแห่ห้อมมาให้ เป็นทุกข์ไปทุกหน
ใจของคนไม่เคยนิ่งไม่จริงจัง
(จารีกร .ศ. 200, 24)

ตระบัดสัตย์ตะแบงสิทธิ์
และลดเลี้ยวมิเหลียวแล

ก็ปกปิดก็ปรวนแปร
ประหลาดล้วนประลัยลาญ
(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 45)

ดับเจ้าพ่อเจ้าพี่ที่ละคน
คนมีหลังเสียวหลังพะรังพะรุง

เดือนละหนเดือนละโหดโคดสะดุ้ง
ต้องป็นตุง เกราะประกบให้ครบครัน
(จารีกร .ศ. 200, 38)

มงกุฎครอบดาวพรราวตา
ผูกขาดทุกชาติชาติไป
เผด็จกิจเผด็จการล้นโก
ชาวไร่ชาวนาอย่าหือ

ชาตินี้ชาติหน้า

รู้จริงนิ่งไว้

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 180)

ฟ้าคะนองก้องก็กู่อยู่ศึกคัก
ประเดี๋ยวซัดประเดี๋ยวชานำราคาญ

ฝนทะลักร้าวฟ้ามาทางห่าง
ยังรางรางร้าวร้าวไม่ทั่วฟ้า

(ข้างคลองคันทนายาว กระบวน 2, 29)

<u>เขาดินเขาเผือดหน้า</u>	คาหิ
<u>ตระหนกตระหนักมี</u>	มากแปล
แม่พ่อฟางตายดี	แตกอก
ฉวยดาบจักเข้าแก้	แม่เข้ากอดขา

(ชักม้าชมเมือง, 69)

<u>ไฉ่ควับวิบวักผกฉน</u>	ผันโจนจากผาสู่ผา
<u>บัวตองบัวตวยวายลา</u>	ดอกหูก้าเมืองววยรายทาง

(เขียนแผ่นดิน, 112)

<u>กับแผ่นดินแผ่นดินเดียวผืนเดียวกัน</u>	แต่ <u>มากชนมากขึ้น</u> ต่างกันสิ้น
<u>ภัยจากฟ้าจากฝนไม่หล่นริน</u>	จะ <u>ท่ามาหากิน</u> อย่างไรกัน

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1,66)

ศึกตะเลงเต็มแหล่งล้วน	หลายคราว
ดินกระหายโหยกลืน	เลือดล้าง
<u>เลือดไทยเลือดเทศพราว</u>	รินหล่าน
ผายแผ่นดินให้กว้าง	กว่าเดิม

(อาทิตย์ถึงจันทร์, 77)

<u>เดือนกระเด็นดาวดอกเป็ย</u>	เบ่งบาน
ส่งแต่คำดอกอาน	อกช้า
รินเหงื่อรดน่านาน	นักนี้
<u>ยิ่งส่งยิ่งทรุดช้า</u>	ยิ่งสู้ยิ่งสูญ

(ชักม้าชมเมือง, 118)

คามสีหน้าหนึ่งปล้ม	เป็นประวัติ
<u>ไว้ชื่อไว้เชิงชัด</u>	เขิดไว้
ราบายูเบิกเคิกกษัตริย์	เกียรดีศักดิ์
<u>เสกภาพเสกพจน์ได้</u>	คิมซึ่งภาษา

(ตากรุ่งเรืองโพยม, 21)

ไอ้เศษกากซากเคลื่อนเรือนขุนช้าง ใครจะย่างใครจะเยือนปรุงเรือนใหม่
 ำให้ทันที่ปีทองทองैयाไทย ได้แต่คันสองไม่อยู่คายเดียว

(ตากรุ่งเรืองโพยม, 28)

การเล่นคำชุดส่วนหน้า เป็นการใช้เสียงพยัญชนะเหมือนกันคู่หนึ่ง มาเล่น โดยให้คำแรกเป็นคำยืน ส่วนคำที่ตามมาจะต้องเป็นเสียงพยัญชนะเดียวกันเสมอ สีสลากการเล่นคำชุดส่วนหน้านี้ มีมาตั้งแต่ยุคคําพยานจนถึงเขียนแผ่นดิน จึงเป็นสีลาที่เป็นลักษณะเด่นเฉพาะของเขาโดยแท้ และการเล่นคำชุดส่วนหน้าดังกล่าวนี้ ไม่เพียงแต่จะสร้างเสียงและจังหวะได้อย่างไพเราะ งดงามเท่านั้น หากยังสามารถสื่อความคิดวิได้เป็นอย่างดีอีกด้วย โดยใช้สีลาการย้าเสียง ย้าจังหวะถ้อยคามาเล่นเพื่อเน้นย้ำใจความ แสดงสารที่กวีต้องการสื่อได้อย่างมีพลังและมีประสิทธิภาพยิ่ง

8.1.2 การเล่นคำส่วนท้าย คือการเล่นคำเป็นชุดเช่นเดียวกับคำชุดส่วนหน้า แต่มีปรากฏที่ส่วนท้ายของแต่ละวรรค ดังต่อไปนี้

เมื่อความเลวความร้ายเข้าครองโลก	ความวิโยคก็จะ เยือนทุกหย่อมหญ้า
คนกับคนที่เคยอยู่คู่กันมา	คนกับคนก็หันหน้าฆ่ากันเอง
อำนาจความเลวร้ายานวันนี้	อภัยศกคชี่และชมเหง
เหมือนยักษ์มาร <u>ไม่เคยกลัวไม่เคยเกรง</u>	คอยแต่ เร่งำให้ร้อนรุมทุมาที่เบน

(เพียงความเคลื่อนไหว, 37)

เธอรักฉัน
เราจักอยู่ด้วยกันด้วยกลมเกลียว

เรารักกันรักกันไม่เบสาเบสียว
มือเราเกี่ยวกระหวัดมันกระชั้นกระชับ
(ตากรุ่ง เรื่อง โปยม, 80)

ความจริงและความกล้าต้องปรากฏ
แรงเงินแรงงานต้องปานกัน

ความเลวร้ายทรยศต้องอาสัญ
ไฟต่อไฟฟันต่อฟันประจัญประจัญ
(เพียงความเคลื่อนไหว, 39)

ครูจึงเป็นนักสร้างผู้ใหญ่ยิ่ง
สร้างคนให้ได้ เป็นตัวของตัวเอง

สร้างคนจริงสร้างคนกล้าสร้างคนเก่ง
ขอมอบเพลงนี้มาบูชาครู
(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 84)

คนที่รักเสรีไม่เคยตาย
ที่ใดมีปีศาจจกจกจกรรจ์

คนทำทนายอยู่ดีธรรมไม่ผละผลัน
ณ ที่นั่นมีสีจจะประจัญประจัญ
(ตากรุ่ง เรื่อง โปยม, 135)

การเล่นคำพูดส่วนท้าย นอกจากจะมีลักษณะการเล่นคำเช่นเดียวกับ
กับการเล่นคำพูดส่วนหน้าแล้ว ในส่วนของการสื่อความหมาย ยังเป็นการเน้นย้ำใจความ เพื่อปลุก
จิตสำนึกได้อย่างมีพลังอีกเช่นกัน

8.1.3 การเล่นคำส่วนหน้าล้อกับส่วนท้าย คือการเล่นคำที่มีเสียงอักษร
คู่ล้อกันระหว่างส่วนหน้ากับส่วนท้าย แต่มีคำอื่นมาคั่นกลาง ดังตัวอย่างเช่น

ลูกเมียเข้าเนี้ยว
จงผูกขาดราชกิจ

ครอบครัวเข้าครอบครอง
ทาคิดให้เด็กเห็น

เด็กเป็นว่าเด็กปลอม

เด็กดีกลับดูค่า

.....

เด็กผมว่าเด็กที่

เด็กชื่อว่าเด็กชน

.....

(อาทิตยถึงจันทร์, 18)

เสียงป็นดัง เบี่ยงกว่าเสียงปาก
แต่วิญญาณคือทพย์ที่ยืนยาว

ก็ปิดฉากชีวิตมีคมิตหมาย
ดังดวงดาวยิ่งดึกยิ่งตื่นตา

(เพียงความเคลื่อนไหว, 51)

เดือนแห่วงแล้วเต็มวง
ฟ้าคาแล้วกำแดง

.....

มีลมแล้วมีลูก
จงก้าวที่ละก้าว

ไม่คงมีดาวที่หม่นแสง
ประดับดาวเมื่อคราวคืน

.....

มีเศกสุขมีสืบสาว
และก้าวไปถึงปลายทาง

(เพลงขลุ่ยผิว, 9)

มือที่ลบโลกแสงแห่งและเปื้อน
คือมือพรหมมาเชพรานเที่ยวรอน

.....

ฝนเป็นคืนนักตกทักข้าว
พ้อออกรวงเงินก็ร่วงเต็มรวงรัง

เนรมิตมาให้เหมือนเมื่อวันก่อน
มือมารครมาฆมารผลาญให้กินท์

(เพียงความเคลื่อนไหว, 97)

พอกล้าเชียวเงินก็ขาวพราวสะพรั่ง
พอดวงถึงก็ถึงคราวเขาเอาคืน

(ข้างคลองคันนายาว กระบวน 1, 91)

การเล่นคำส่วนหน้าล้อกับส่วนท้าย เป็นการนำเสนอภาพเปรียบเทียบ
ที่สามารถสื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างความดีงาม กับความเลวร้ายได้อย่างเด่นชัดยิ่ง

9. การเล่นคำซ้ำ

บรรจบ พันธเมธา ได้อธิบายลักษณะของคำซ้ำไว้ว่า "คือคำคำเดียวกันนำมา กล่าว 2 ครั้ง มีความหมายเน้นหนัก หรือบางที่ต่างกันไปกับคำเดียวเพียงคำเดียว จึงถือเป็นคำ สร้างใหม่" (บรรจบ พันธเมธา 2522: 102) เยาวรัตน์ได้ใช้คำซ้ำมาแต่งร้อยกรองอยู่เสมอมา ส่วนคำซ้ำที่ปรากฏนั้นมีหลายลักษณะ อาทิ คำซ้ำเดิมที่อยู่ติดกันภายในวรรคเดียวกัน คำซ้ำส่วนหน้า ทุกวรรค ซึ่งมีตั้งแต่ 2-3 วรรค จนกระทั่งซ้ำหน้าทุกวรรค ซึ่งมีลีลาคล้ายกับกลบท ดังต่อไปนี้

9.1 การเล่นคำซ้ำภายในวรรคเดียวกัน

จะให้สัมพันธ์ได้อย่างไรเล่า	เพียงเงาเงาแผ่ผันยังหวั่นไหว
กาซาบซึ่งเสน่ห์หามาไรไร	เกินจะไซคานแล้วนะแก้วตา

(คำหยาด, 34)

เยาวรัตน์ใช้คำซ้ำ "เงาเงา" และ "ไรไร" มาสื่อแสดงอารมณ์รุ่มรวยจนใจที่มี ต่อนางผู้เป็นที่รัก ได้อย่างดีมีคำซาบซึ่ง

ฟ้าคะนองก้องก็กอยู่ดึกดึก	ฝนทะลักร่ำฟ้ามาห่างห่าง
ประเดี๋ยวซัดประเดี๋ยวชานาราคาญ	ยังรางรางร่ำร่ำไม่ทั่วฟ้า

(ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2, 29)

คำซ้ำ "ห่างห่าง รางราง ร่ำร่ำ" ในตัวอย่างข้างต้น สามารถสื่อให้เห็น สภาพฝนฟ้าคะนองได้เป็นอย่างดี

รอนรอนระยับฟ้า	แสงนั้นจะมาก่อนความดับ
ความมืดยึดยาวท้าวทับ	ความหลับความหลงยงยิบ

(เพลงขลุ่ยผิว, 48)

เนาวรัตน์ใช้คำซ้ำ "รอนรอน" มาสื่อให้เห็นสีแสงก่อนที่ตะวันจะตกดิน ได้
 อย่างเห็นภาพ นอกจากนั้นคำซ้ำคำนี้ยังเชื่อมโยงให้เห็นภาวะความมืดกับ "ความทลึบความหลง"
 ได้อย่างกลมกลืน

พอลมตกลงต่ำ
 ราชดำเนินก็เปลี่ยนเป็น

ตะวันจะย่ำเย็นเย็น
 ป่าช้าประชาชน

(เพียงความเคลื่อนไหว, 81)

จากตัวอย่างข้างต้นเนาวรัตน์ใช้คำซ้ำ "เย็นเย็น" ไม่เพียงแต่จะสื่อให้
 เห็นบรรยากาศเท่านั้น หากคำว่า "เย็นเย็น" ยังสะท้อนให้เห็นความเงียบ ความเปลี่ยวเปล่า
 อ่างว่างที่ชื่นชมได้อีกด้วย

พลั่วพลั่ว พางพับพั้น
โคคโคค คิ่นคิ่งคั่น
ลุ่มลุ่ม โลดโลดลอย
กรอดกรอด เกร็งกร้าวกร้าว

ผลอยผลอย
 ค่าวค้าว
เลือดเลือด
 กายกาย

(อาทิตย์ถึงจันทร์, 108)

การใช้คำซ้ำในตัวอย่างข้างต้น สามารถสื่อให้เห็นภาพเหตุการณ์อันทราวุฒ
 โหดร้าย ในสมัย 14 ตุลาคม 2516 ได้อย่างละเอียด โดยจะสังเกตได้ว่าเนาวรัตน์จงใจ
 เลือกใช้คำซ้ำทุกบาท นับตั้งแต่คำว่า พลั่วพลั่ว ผลอยผลอย ในบาทแรก สะท้อนให้เห็นการร่วงลุ่ม
 อย่างต่อเนื่อง คำว่า "โคคโคค" สื่อให้เห็นการกระโดดหนีอย่างทुरายทुरน เช่นเดียวกับการย้ำ
 คำว่า "เลือด" เพื่อแสดงปริมาณอันมากมาย ส่วนคำว่า "กรอดกรอด" และ "กร้าวกร้าว" ช่วย
 สร้างมโนภาพให้เห็นอาการเจ็บปวดครวคร้าวได้อย่างเด่นชัด

9.2 การเล่นคำซ้ำต่างวรรค

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะใช้คำซ้ำในวรรคเดียวกัน เพื่อสื่อภาพและความคิดได้เป็นอย่างดีเท่านั้น หากเขายังสร้างคำซ้ำต่างวรรค เพื่อเน้นย้ำความคิด และสื่อความหมายได้อีกเช่นกัน ทั้งนี้จะสังเกตได้ว่าเขานิยมเล่นคำซ้ำส่วนหน้าอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งมีทั้งซ้ำหน้า 2 วรรค ซ้ำหน้า 3 วรรค ไปจนกระทั่งซ้ำหน้าครบทุกวรรค ในลักษณะของกลบท ดังต่อไปนี้

9.2.1 การเล่นคำซ้ำส่วนหน้า 2 วรรค

<u>มือหนึ่ง</u> ภิวาทไหว	ชินวร
<u>มือหนึ่ง</u> เชิดชลนัยน์	เนื่องซ้ำ
<u>ตาหนึ่ง</u> แฉ่วนบพร	พุทธบาท
<u>ตาหนึ่ง</u> แฉ่วนน้ำน้ำ	ชนิดตา

(อาทิตยถึงจันทร์, 22)

เนาวรัตน์กล่าวถึง "มือ"กับ"ตา" ซึ่งตามปกติจะมีเป็นคู่มากสาวแยก เพื่อเล่นคำซ้ำ สะท้อนให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกเจ็บร้าวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้เป็นอย่างดี

อยู่กันอย่างกลางแคลงระวิงภัย อยู่กันอย่างไม่ไว้ใจทั่ว Boehm
ที่ต่ำด้อยก็ย่อยยับอับยศ ที่ยิ่งใหญ่ก็ปรากฏแต่เกียรติคุณ

(ตากรุ่งเรืองโพยม, 110)

การใช้คำซ้ำในบาทแรก สะท้อนให้เห็นสภาพการดำเนินชีวิตของผู้คนในเมืองกรุงที่นับวันจะไร้ความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกันมากขึ้นทุกขณะ ในขณะที่บาทท้ายเป็นการซ้ำเพื่อเปรียบเทียบความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมของผู้คนได้อย่างโดดเด่น

9.2.2 การเล่นคำซ้ำส่วนหน้า 3 วรรค

จากความวุ่นววมสู่ความว่าง จากความมืดมาสว่างอย่างเจิดจัน
จากความร้อนระอุเป็นเย็นนิรันดร ไม่รู้พลันพลิกเห็นเป็นความรู้
 (ประกาศกรอง, 53)

เนาวรัตน์เล่นคำซ้ำ "จาก" ใน 3 วรรคแรกเพื่อบ่งบอกสภาวะ
 จิตที่เคยตกอยู่ภายใต้กิเลส อวิชชา และถึงตอนจบนพบกับสภาวะความรู้แจ้งได้ในที่สุด

เลิกความคิดขัณฑ์แข่งปรุงแต่งจิต เลิกชีวิตวุ่นวายในทุกที่
เลิกเดือดร้อนดิ้นรนคนนอยดี ไม่ต้องมีปรารถนาในอารมณ์
 (วารีดุริยางค์, 14)

จากตัวอย่างข้างต้น เนาวรัตน์ใช้คำว่า "เลิก" เป็นคำซ้ำส่วนหน้า
 ถึง 3 วรรค เพื่อแสดงภาวะจิตที่หลุดพ้นจากการสมมุติ ปรุงแต่ง เป็นการเน้นย้ำถึงความได้อย่าง
 กระฉ่างชัด

ทีละภาพ ทีละภาพ กระชับชัค ทีละนัด ทีละนัด ถนัดร่าง
ทีละวัน ละวันใบ ยิ่งไม่จาง ยังกระจะยังกระจ่างอยู่กลางใจ
 (เพียงความเคลื่อนไหว, 83)

ส่วนการเล่นคำซ้ำส่วนหน้า 3 วรรคในตัวอย่างข้างต้น ไม่เพียง
 แต่จะสื่อให้เห็นภาพแต่ละภาพได้อย่างละเอียดเท่านั้น หากยังสะท้อนให้เห็นอารมณ์ความเคียดแค้น
 ของกวีที่มีต่ออำนาจเถื่อนทมิฬ เป็นการเน้นย้ำให้เห็นทัศนคติที่มีต่อเหตุการณ์ความเลวร้าย ความ
 รุนแรงได้เป็นอย่างดี

9.2.3 การซ้ำคำส่วนหน้าครบทุกวรรค

เนาวรัตน์มักนิยมเล่นคำซ้ำส่วนหน้าครบทุกวรรค โดยเล่นซ้ำคำแรกเพียงคำเดียวเป็นส่วนนำใหญ่ ซึ่งลีลาการเล่นคำซ้ำในลักษณะดังกล่าว เป็นลักษณะเฉพาะของกลอนกลบทประเภทหนึ่งคือ กลบทบุษบงแย้มผกา

วันเนาว์ ยูเด็น ได้อธิบายลักษณะของกลบทบุษบงแย้มผกาไว้ว่า "บัญญัติให้ใช้คำขึ้นต้นวรรคเพียง 1 คำ แล้วใช้คำนี้หน้าหน้าไปทุกวรรค" (วันเนาว์ ยูเด็น 2532 : 245) เนาวรัตน์ใช้ลีลาการเล่นคำซ้ำลักษณะเช่นนี้ จนเป็นลีลาที่เป็นลักษณะเด่นเฉพาะอีกลีลาหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>รัก</u> ขุนช้างขุนแผนแสนเส่นที่	<u>รัก</u> กาพย์เห่เรือหงส์ทรงนุสรณ์
<u>รัก</u> นิราศรินทร์ยินขจร	<u>รัก</u> สุนทรวาทีที่เป็นไทย
	(คําหยาด, 125)

<u>คือ</u> วงกลมเกลี้ยงเกลาเสลาสร้าง	<u>คือ</u> ความว่างกว้างไกลไปทุกที่
<u>คือ</u> ความมีอยู่ในความไม่มี	<u>คือ</u> สิ่งนี้สิ่งนี้จึงมีมา
	(ประกาศารอง, 61)

<u>มี</u> ความรักมากมายในสายน้ำ	<u>มี</u> ความฉ่ำชื่นจิตพิศวง
<u>มี</u> ความคดเคี้ยวตามและความจริง	<u>มี</u> ความคงความงามและความตาย
	(วารีดุริยางค์, 56)

<u>ก็</u> ร้อนก็หนาวที่เจ้าผ่าน	<u>ก็</u> หยอมก็ย่านที่เจ้าอยู่
<u>ก็</u> เรียวก็แรงที่เกรียวกรู	<u>ก็</u> สู้ก็เสียดกว่าจะทรง
	(มูมมอ, 30)

เปิดหนังสือเพื่ออ่านงานความคิด
เปิดทางทองเพื่ออ่านความก้าวไกล

เปิดชีวิตเพื่ออ่านความฝัน
เปิดทางชัยเพื่ออ่านสันติธรรม
(ตากรุ่งเรืองโพยม, 19)

ต้นไม้แต่งตัว
บ้างลอกเปลือกอยู่ปลามปลาม
บ้างปลิวบสยาลม
บ้างแตกกิ่งอวดดาววัน
บ้างเตรียมหาผ้าแพรคลุม
ท่านผู้เฒ่าก็เตรียมหา

อยู่ในถ้ำแก้วของหมอกคราม
บ้างแปรกิ่งประกบกัน
บ้างขึ้นชมช่อชูชัน
บ้างร่อนไหวจะร้ายรา
บ้างประชุมอยู่พิมพา
พิธีขวัญผู้เยาว์
(เพลงขลุ่ยผิว, 45)

คงอยู่เมื่อยลูกเจ้า
คงห่มครองรอยกรอง
คงเรื่องและคงผอง
คงไม่นานเนช้า

ขุนทอง
กล่อมย้า
เพื่อนยาก
เช็ดน้ำตาสลาย
(ชักม้าชมเมือง, 130)

คนถือสากได้ดีเป็นพิเศษ
คนรู้มากยากนานอ่านคัมภีร์

คนถือศีลเป็นเปรตไปทุกที่
คนรู้น้อยมากมีอันธพาล
(จารึก ร.ศ. 200, 6)

ลีลาการเล่นคำซ้ำส่วนหน้าครบทุกรวด โดยเลือกซ้ำคำต้นวรรค
เพียงคำเดียวนี้ เป็นการเล่นซ้ำคำเพื่อเน้นย้ำใจความ และช่วยทำให้ใจความนั้นมีน้ำหนัก มีพลัง
มากยิ่งขึ้น การซ้ำคำในลีลาดังกล่าว จึงสามารถแสดงสารที่กวีต้องการจะสื่อได้อย่างโดดเด่น

10. การเล่นคำพ้อง

การเล่นคำพ้อง คือการใช้คำที่มีทั้งรูปและเสียงลักษณะเดียวกัน มาเล่นเพื่อสื่อความหมาย เนาวรัตน์ได้นำคำพ้องมาใช้สื่อทัศนะไว้เช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

โหมสร้างใยให้ยลผลที่ได้ ใยของโหมฆ่าโหมให้ยับยอย
 เลื้อยตัวหนึ่งต่อใยโหมนับร้อย สวยเลิศลอยแต่ไร้ใยเมตตา
 (ประกาศรอง, 24)

เนาวรัตน์ได้นำคำว่า "ใย" มาเล่นเพื่อสื่อทัศนะ ความเมตตาปราณีที่มีต่อสัตว์ได้อย่างแยบยล โดยจะเห็นได้ว่า "ใย" ในความหมายแรกหมายถึงเส้นด้ายสีขาวบางเบา ที่เป็นผลผลิตจากหม่อนไหม ส่วนอีกความหมายหนึ่งหมายถึงความเมตตาปราณี การใช้คำพ้องเสียงในบริบทนี้ จึงสะท้อนให้เห็นความเอื้ออาทรที่เขามีต่อสรรพสัตว์ได้อย่างกระจ่างชัด

นี้ไ้น้อยมันน้อยไปทุกอย่าง ต้องระเห่คว้างเหมือนถูกเขวี้ยง
 ไม่มีคนปกป้องประคองเคียง จึงต้องเสี่ยงต้องสู้้อย่างนี้
 (ข้างคลองคันนายาว กระบวน 1,125)

เลื้อยตัวเก่ากระดากอย่างเศษผ้า พร้อมน้ำตาบ่าบริมริมนจะหล่น
 ลูกไฟแตกกระเด็นดับวับเดียวดล เรามีคนอย่างไ้น้อยไม่น้อยเลย
 (ข้างคลองคันนายาว กระบวน 2,37)

บทร้อยกรองในตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นความอดอยากแค้นของเด็กชายคนหนึ่งชื่อว่า "น้อย" ที่ไม่ใช่จะมีทุกสิ่งทุกอย่างน้อยสมชื่อเท่านั้น หากเนาวรัตน์ยังตีแผ่ให้เห็นว่า ในสังคมปัจจุบันยังมีเด็กที่ยากไร้อยู่อีกเป็นจำนวนมาก

อาณาจักรพิณาศได้	ดูจกัน
น้ำเซาะกะเทาะหิน	หักได้
หญ้าแทรกแหวกดินคัน	เคาะอิฐ
ไม้กวาดกวาดผู้ชู้	เฉดถลา

(อาทิตย์ถึงจันทร์, 26)

เนาวรัตน์ได้ใช้คำว่า "อาณาจักร" มาเล่นล้อกับคำว่า "พิณาศ" สามารถสื่อทัศนคติที่เนาวรัตน์มีต่อผู้ใช้อาณาจักรครองบ้านเมืองได้อย่างกระจ่างชัดว่า สิ่งที่เป็นอาณาจักรนั้น ย่อมวิบัติหายนะได้เช่นเดียวกัน ถ้าการใช้อาณาจักรนั้นตั้งอยู่บนความไม่ชอบธรรม

นั่งยานไปสู่ญาณ	นั่งเข้าฌานจนเห็นนิขา
หลับตาแล้วลืมตา	ไม่รู้ตัวแม้ตัวเอง
วางมาดขึ้นธรรมาสัน	พลาดพลาดพสามไปตามเพลง
เอาเครื่องไว้อวดเครื่อง	และเอาคนไว้คนคน

(มูมมอง, 62)

ส่วนการเล่นคำพ้องเสียงงานตัวอย่างข้างต้น สื่อให้เห็นการประพาดปฏิบัติของสงฆ์ในยุคปัจจุบัน ที่ไม่รู้แจ้งงานพระธรรมศาสน์แต่มักจะกระทำตนเสมือนหนึ่งผู้รู้แจ้ง การใช้คำพ้องเสียงดังกล่าว สะท้อนให้เห็นความสลดสังเวชของกวีที่มีต่อพุทธศาสนายุคปัจจุบันได้อย่างคมชัด

การใช้ภาษาสื่อความคิดดั่งที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น นับตั้งแต่การใช้คำกริยาที่มีเสียงและความหมายนุ่มนวลอ่อนหวาน มาสื่อให้เห็นความอ่อนโยนความเอื้ออาทรของกวี การใช้คำบอกสี แสง และคำเสียดเสียงธรรมชาติ เพื่อสร้างภาพและก่อให้เกิดความรู้สึกได้ตรงตามทัศนคติ การตระหนักรู้ของกวี การใช้การเล่นคำพูด คำซ้ำ เพื่อเน้นย้ำใจความ ตลอดจนการเล่นคำพ้องเพื่อเล่นล้อกับความหมาย จะเห็นได้ว่าลีลาของคำแต่ละประเภทนี้ ไม่เพียงแต่จะสะท้อนให้เห็นแง่มุมเชิงวรรณศิลป์เท่านั้น หากถ้อยคำเหล่านี้ยังสื่อความคิดกวีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การยกตัวอย่างเนื้อความจากรรณคดีไทยเพื่อสื่อความคิดของกวี

การยกตัวอย่างเนื้อความจากรรณคดีไทยมาพรรณนาแทรกในบทร้อยกรอง เป็นลีลาที่เป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง สามารถนำมาสื่อแสดงทัศนะได้เป็นอย่างดี เนื้อความในวรรณคดีที่นำมาใช้ล้วนเป็นวรรณคดีไทยที่เนาวรัตน์ชื่นชอบประทับใจทั้งสิ้นดัง เช่น ขุนช้างขุนแผน ลิลิตพระลอ ลิลิตเตล่งพ่าย นิราศนรินทร์ อิเหนา เป็นต้น

จากการศึกษาการยกตัวอย่างเนื้อความจากรรณคดีไทยมาใช้งานร้อยกรอง พบว่าสามารถสื่อแสดงทัศนะได้หลากหลายประเด็น ทั้งด้านความรัก ศาสนา ธรรมชาติ และสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การยกตัวอย่างเพื่อสื่อความรักความอาลัยที่มีต่อคนตรีไทย

วังเวงกลอนกล่อมมาเพลาดึก	เสนาะนึกล้นนาร่าเจเลย
เพลงเสกามาเตือนไม่เสือนเลย	ลมร่าเพยพัดเคล้าแต่เบาบาง
ว่า" <u>ไอพิณที่นิมทูลของเพชรแก้ว</u>	เจ้าไปแล้วจะรำลึกถึงที่บ้าง
ถางามปลื้มแม่จะลืมนี้ใจจาง	แต่ครุ่นครางครวญคิดจนค่อนคืน ฯ"
<u>เสภาแผ่วแผ่วผ่านผสานศัพท์</u>	<u>เอื้อนขยับย้ายทอดออกสะอื้น</u>
<u>เสียงโทนทับกับรับผสมมากลมกลืน</u>	<u>อารมณ์เรื้อนเรื้อยฟังวังเวงใจ</u>
กระทั่ง" <u>แทบตันกระทุงทุ้งซึ้ง</u>	หลีกวัดเริงลามทนมามโหน
ค่อยย่องตามช่องพจนานี	เข้าใกล้เห็นพิณผู้ดวงตา
.....
<u>ลมตระหลบกลบเสียงสาเนียงกล่อม</u>	<u>เสนาะน้อมนึกเสน่ห์เสภาหลอน</u>
<u>หลับไม่ลงงงงวยด้วยเสียงกลอน</u>	<u>มาเสียดชอนซิมกมลจนตื่นตา</u>

(คทาหยาด, 5-9)

"เจ้าสิมมอนซ่อนพุ่มกระพุ่มดำ ที่เคี้ยวหมากเจ้าอยากที่ยังคาย หนาวสาเียงเสียงเทเพลงเสภา ดูน่านักหนักหนาไอ้อาวรณ์	ได้คาบบอนซ่อนน้ำที่เวฬ้าย แขนซ้ายคอดแล้ว เพราะทนนนอน เล่นหาทนหลังแต่ครั้งก่อน โทษจะย้อนกลับคืนมาขึ้นใจ
---	---

(เพลงขลุ่ย เทนือทุ่งข้าว , 72)

เสนาะซอสามสายสายฟ้าพาด มะพร้าวสวนชองามสามพูพาน "โจนลงกลางชานร้านดอกไม้ ไอ้แขกมอญบางข้างบางลือชา "เจ้าสิมมอนซ่อนพุ่มกระพุ่มดำ ที่เคี้ยวหมากเจ้าอยากที่ยังคาย เย็นเย็นย่ำค่ำแล้วหนอแก้วพี่ บุหลันลอยเลื่อนฟ้าจะลาจร	มานิราศแรมร้างไปทางบ้าน สอดผสานสาเียงเสียงเสภา ระคาดเคลื่อนเรือนไทยในคูหา" รั้วระนาดกรวดกล้าสาธยาย ได้คาบบอนซ่อนน้ำที่เวฬ้าย แขนซ้ายคอดแล้ว เพราะทนนนอน" มโหรีความหลังวังเวงหลอน ลา เพลงกลอน เพลงกลองแม่กลอง เมือง
--	---

(เขียนแผ่นดิน , 249)

การยกตัวอย่าง เนื้อความจากขุนช้างขุนแผนมาขับบริบทข้างต้น มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสื่อให้เห็นความรักความอาลัยที่เนาวรัตน์มีต่อเสียงดนตรีไทย ซึ่งทุกวันนี้กำลังจะหมดสิ้นไปจากสังคม การขับทรรพนาของพระนางในวรรณคดี มาแสดงความโหยหาอาลัย ช่วยชี้ให้เห็นทัศนคติการตระหนักประจักษ์ชัดในคุณค่า ของคีตศิลป์ไทย ที่อยู่ในมโนสำนึกของเนาวรัตน์ได้อย่างเด่นชัด

2. การยกตัวอย่าง เพื่อสื่อความรักในภาพยนตร์กลอนและบุชาครูกวี

"นาศีกุชแม่เกล้า คลี่อาตมวนเวียน นพรัตน์เรียบรายเจเวียน เกือกเกกิงกลได้	เกือกเคียว หัตถ์ให้ จิวัดวัง แสงนา ตากรุ่ง เรื่องโทยม"
--	---

<u>โฉมฉายฉ่างฟ้า</u>	<u>พรายสมัย</u>
<u>อดีตปัจจุบันไฟ-</u>	<u>เราะพริ้ง</u>
<u>อนาคตศิบไกล</u>	<u>กลับกับป</u>
<u>ก็กับปก็กลับปลั่ง</u>	<u>กลอกแก้ววีศรี</u>
<u>"พระที่พระผู้ผ่าน</u>	<u>ภพอุต คมเอย</u>
<u>ไปชอบเชษฐียินหยุด</u>	<u>ร่วมไม้</u>
<u>เชษฐราชร่วมคชยุทธิ์</u>	<u>เผยอเกียรติ ไวแอ</u>
<u>สืบกว่าสองเราไซวี</u>	<u>สุดสิ้นถามี</u>
<u>คามณีน้าหนึ่งปล้ม</u>	<u>เป็นประวัติ</u>
<u>ไวชื่อไวเชิงชด</u>	<u>เชิดไว</u>
<u>ร่ามญเบิกเคิกษัตริย์</u>	<u>เกียรติศักดิ์</u>
<u>เสกภาพเสกพจน์ได้</u>	<u>ดื่มซึ่งภาษา</u>

(ตากุ้งเรื่องโหมม, 20-21)

เนาวรัตน์ ไม่เพียงแต่จะมีความสามารถในการแต่งกลอนเท่านั้น หากเขายังเชี่ยวชาญในการแต่งโคลงอีกด้วย ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า "ผมเองเป็นคนรักโคลงเป็นที่ยิ่ง แม้ภายหลังจะเขียนรูปแบบอื่นก็ตาม แต่ใจยังผูกพันกับโคลงอยู่" (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2531:7)

บุคคลที่เขาให้ความเคารพยกย่อง และเทิดทูนศรัทธาในฝีมือการแต่งโคลงนั่นก็คือ กรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส ดังจะเห็นได้ว่า โคลงกลอนที่เขาขมมากกล่าวอ้างนั้นเป็นบทที่อยู่ที่พระนิพนธ์เรื่อง ลิลิตเตลงพ่าย จุดมุ่งหมายในการยกข้อความจากรรณคดีไทยเรื่องนี้ เนาวรัตน์ต้องการชี้ให้เห็นพระอัจฉริยภาพในด้านการประพันธ์ ที่ทรงสามารถเสือกสรรถ้อยคำมาสื่อสร้างภาพได้อย่างวิจิตรอลังการ โดยเฉพาะในวรรค "ตากุ้งเรื่องโหมม" ที่เขาได้นำมาตั้งเป็นชื่อหนังสือ เพื่อความเป็นสิริมงคลและประการสำคัญเพื่อเป็นการบูชารัตนกวีแห่งกรุงสยาม

นอกจากโคลงดังกล่าวแล้ว เนาวรัตน์ยังนำบทกลอนดังตัวอย่างต่อไปนี้ มาใช้เพื่อสดุดีครูกวีสุนทรภู่

"นอนเกิดทนายาพิที่จักส้อม	งามละม่อมมิ่งขวัญอย่าหวั่นไหว
คีวีรอบขอบเคียงเหมือนเวียงชัย	อยู่ร่มไม้เหมือนปราสาทราชวัง"
เคยสำเนียงเสียงนางสุรางค์เท	มาฟังเรไรแข่งต่างแดนสังข์
เคยมีวิสูตรรดกัณบนบัลลังก์	มากำบังใบไม้ในไพรวัน
"ทนายนี้ค้ำกลางคืนสะอื้นอ่อน	จะกางกรกอดน้องประคองขวัญ
เอาดวงดาราระยับกับพระจันทร์	ต่างช่อขึ้นชวาลาระย้าย้อย"
เดือนจะดับดวงไปในความมืด	ดาวจะขีดจิตแสงแห่งหิ้งห้อย
ชวาลาจะลาดับไปลับลอย	และเวลาเริ่มคล้อยค่อยค่อยคลาย
ลืมนตาเกิดที่รักพักเหนื่อยแล้ว	มาชมแก้วเคลื่อนทางเขาวางชาย
สิ้นสุนทรท่านแล้วแก้วกระจาย	เศษกรวดทรายก็เคลื่อนแสงขึ้นแข่งแวว

(คำพยาน, 12-13)

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า สุนทรภู่เป็นครูกวีด้านกลอนแปด ที่สามารถตกแต่งถ้อยคำได้อย่างไพเราะงดงาม เหนวรัตน์ได้ศึกษาสีลาการแต่งกลอนมาจากสุนทรภู่ มาตั้งแต่เริ่มหัดเขียนบทกลอน จนอาจกล่าวได้ว่า เขาได้ยึดถือสุนทรภู่เป็นครูกวี ผู้ชี้แนะให้เขารักการแต่งกลอนมาโดยตลอด ในตัวอย่างข้างต้นที่เขาขมกล่อมกล่าวอ้างนี้ มาจากวรรณคดีไทยเรื่อง นิราศอิเหนา เป็นสัทนวนการแต่งของสุนทรภู่ ที่มีสีลาการพรรณนาอารมณ์ความรักความรู้สึกได้อย่างอ่อนหวานยิ่งทั้งนี้ โดยใช้สีแสงอันระยับระยับของดวงเดือนและดาวมาเป็นความเปรียบ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความรักอันบรรเจิดของพระนางในวรรณคดี

หากบทกลอนที่ต่อมาจาก นิราศอิเหนา เหนวรัตน์ได้นำภาพดวงเดือนและดาวมากล่าวถึงในอีกลักษณะหนึ่ง โดยพรรณนาให้เห็นภาวะที่สิ้นแสงอันเจิดจรัสไว้ความงดงามตระการตาอย่างสิ้นเชิง ในขณะที่เดียวกันเมื่อพิจารณาบทกลอนในสองวรรคสุดท้ายคือ "สิ้นสุนทรท่านแล้วแก้วกระจาย เศษกรวดทรายก็เคลื่อนแสงขึ้นแข่งแวว" เป็นความเปรียบที่มุ่งชี้ให้เห็นฝีมือการแต่งบทกลอนของสุนทรภู่ ซึ่งในยุคนั้นยากนักที่จะหาใครแต่งให้ไพเราะงดงามได้เสมอเหมือน ทั้งนี้จะสังเกตได้ว่า เหนวรัตน์ได้ใช้ "แก้ว" และ "กรวดทราย" มาเป็นอุปลักษณ์เปรียบเทียบ เพื่อชี้ให้

เห็นความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด เพราะคุณสมบัติของแก้วย้อมสุกาสเปสส่งประกายได้ระยิบระยับ
จับตา ผิดกับกรวดทรายที่ยังไม่ผ่านการเจียรระโน ย้อมไว้สีแสงชาดความงดงามอย่างดองแท้ และ
เปรียบได้กับบทกวีที่มีอยู่ดาษดื่น

การยกตัวอย่างเนื้อความจาก นิราศอิเหนา มาใช้ในบริบทข้างต้น ได้สะท้อนให้
ให้เห็นความรัก ความผูกพัน ที่เนาวรัตน์มีต่อภาพลักษณ์อันไพเราะ งดงาม ขณะเดียวกันก็ชี้ชัดให้
เห็นว่า เขาเป็นกวีที่ให้ความสำคัญเคารพยกย่องบูชาครูได้เป็นอย่างดี

3. การยกตัวอย่างเพื่อเตือนสตินักการเมือง

"เอาดาบถากต้นไม้ถ่านไฟเขียน ย้ายหัว เลียนตามมัจจะฉิบหาย
าหิมิงซ้อนกับธกาศาที่ย้าย กุจะปายลงง้าเจ้าจิริกริก"

พ่อขุนแผนแค้นควงฟ้าพื้นพาด กวัดกวาดจวัดหวดหนวดกระดิก
เราโลกโคดดินเหมือนกินพริก กุจะจิกกระบาลไ้ล้านช้าง
น้ำสาจรจระจกก็ตกแตก นีบาบแหกพรราชาตามาขวาง
ผู้สะสมบุญสุนทรวงศ์ จักเติลิดเว็ดร้างเสียกลางคัน

.....

การงานคือการบาเพ็ญธรรม จาได้ไหมเล่า เจ้าพ่อขุน

ตัวตนนั้นไม่ควรจะดวงคุณ ไบยิดมันถือมุ่นกันทาน

ทางเข็นทานก็ซึ่งถึงจาด แม่เฝ้าคแต่เฝ้าทาคดไม่

การไปนั้นไม่มีที่ไปชั่ว แต่ตัวคนผู้ไปนั้นไม่มี

ศึกครั้งนี้พ่อก็เล่นเป็นขุนศึก ควรศึกสี่หมอกาให้ออกสี่

เมื่อสมมุติก็สมมุติให้สุดดี สมมุติไม่เข้าที่ก็ผิดธรรม

(เพียงความเคลื่อนไหว, 63-64)

เนาวรัตน์ได้หยิบยกเนื้อความตอนขุนแผนแสดงอารมณ์กราดเกรี้ยว อาฆาตแค้น
ขุนช้างมาเป็นสื่อ เพื่อเตือนสติให้นักการเมืองจงทำงานบริหารบ้านเมืองด้วยสติ หากมีปัญหาหรือ

อุปสรรคใด ๆ ก็ตามไม่ควรยึดมั่นถือมั่น บล่อยจิตาให้ตกอยู่ภายใต้โทษะกิเลส แต่ควรกระทำทุกอย่างให้สุ่มรอบคอบ การยกตัวอย่างเนื้อความจากวรรณคดีไทยมาใช้ในบริบทนี้ จึงเป็นอีกทัศนะหนึ่งที่เนาวรัตน์นำมาสื่อเนื้อหาพร้อมสมัยได้เป็นอย่างดี

4. การยกตัวอย่างเพื่อสื่อความรักความอาลัยที่มีต่อธรรมชาติ

"ลาควนเอยจะด่วนไปก่อนแล้ว จะโรยร้างห่างสิ้นกลิ่นธมลี เคยอ่านอ่านซ้ำซ้ำก็จำได้ <u>เคยเลื่องชื่อลือจาวมาเข้าชบ</u> ที่ต้นน้อยลูกย่อยเคยระย้า กิ่งก้านรานลงในดงรัก หญ้าคา ก็จะแข่งขันคลุมครอบ <u>พ้อแผนกับแม่พิมพ์ลาไลย</u>	ทั้งเกิดแก้วพิภุลย์สุนศรี จายเอยก็ปีจะมาพบ ไฉ่มีงไม้ไพรระหงจะปลงศพ <u>จะกองกลบลงดินสิ้นสูญพันธุ์</u> ก็จะมาหมดลูกลงเหี่ยวหัก ไม้สักสูงศักดิ์หมดศักดิ์ไม้ รอบเมืองรอบบ้านล้วนหนามหน่อ <u>พ้อแม่จะเอาไพรที่ไหนเดิน</u> (เพียงความเคลื่อนไหว, 65)
--	---

เนาวรัตน์ได้นำยกตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนนางวันทองสั่งเรือนมาเป็นตัวอย่าง เพื่อที่จะเทียบเคียงให้เห็นว่า ความเสกเศร้าเสียใจ อาลัยอาวรณ์ของนางวันทองที่มีต่อดอกไม้พันธุ์ไม้อันงดงามที่เคยพบเห็น และมีอันต้องจำด่วนจากไปไกลก็ไม่ต่างไปจากอารมณ์ความรู้สึกของกวี ที่ต้องเห็นป่าดงพงไพรราบพนาสูญดังเช่นในทุกวันนี้

บทร้อยกรองที่มีชื่อว่า "ราบพนาสูญ" จึงสะท้อนให้เห็นความรัก ความผูกพันที่เขาที่มีต่อมวลธรรมชาติได้อย่างแนบเนียนยิ่ง ทั้งนี้โดยอาศัยบทสังลาไพรจากวรรณคดีไทย เป็นสื่อผ่านทัศนะได้อย่างประสมกลมกลืน

5. การยกตัวอย่างเพื่อสื่อปัญหาการกตริสตรีเพศ

<p>"ว่าไอพิงทนี่มวลงของเฒ่าแก้ว ฤางามปลื้มแม่จะลืมน้ำใจจาง จนคืนก่อนนอนอ่านทั้งหวานซ่า <u>ว่าวันทองสองใจไม่ยั้งยืน</u> ไซ้คาถาอาคมพรหมลิขิต หลิงคือเครื่องสังเวยเครื่องเซยชิม บุรุษคือผู้ถูกในทุกลิ่ง ว่าทะนงองอาจชาติสีดอ ครั้นขุนช้างบังอาจด้วยบาทใหญ่ อานาจเงินครอบงำเข้าย่ายี <u>ความเป็นคนของพิมจึงไม่นุ่ม</u> <u>ตัดสินใจไม่ถูกทุกเรื่องราว</u> <u>เพราะโอกาสตัดสินใจไม่เคยมี</u> <u>ถูกรอนริดสิทธิ เสรทุกที่ไป</u></p>	<p>เจ้าใบแล้วจะรำลึกถึงพี่บ้าง แต่ครุ่นครางครวญคิดจนค่อนข้าง ๗" ทั้งเศกซ้ำกาสรดทั้งสดชื่น <u>ใครเล่าขึ้นกตริสตรีพิม</u> มิใช่จิตงานนจนหงอยหงิม นี่แหละคือดาบที่มจิ้มจ้อคอ แม่เฒ่าทั้งจิวรมาอนทอ สมเป็นหน่อเนื้อปลายชายชาติรี แม่ก็เห็นเป็นใจไปทุกที่ ชั่วว่าดีผิดว่าถูกไปทุกคราว ถูกเขากุมถูกเขากดก้าหนดก้าว จนชื่อฉาวชั่วซ้ำว่าสองใจ จะยืนยันกันที่ได้ที่ไหน <u>สงสารพิมพิลาไลยตายทั้งเป็น</u> (ตากรุ่ง เรื่อง โปยม, 96)</p>
--	---

<p>"ว่าพลงทางถอดแหวนเพชร ชมแหวนแทนพลงสว่างใจ ไซ้ว่าแสนสุดสวาทจะขาดจิต นี้พ่อพลาฯใช้แหวนมาแทนชู้ <u>ถ้าว่าแหวนแทนนามของความรัก</u> เพชรน้ำเอกเอกอมถนอมถุทัย <u>อีกด้านหนึ่งซึ่งยังครุ่นกังขา</u> <u>คานวนได้ด้วยแก้วแววมณี</u></p>	<p>ประคองเข็ดน้ำตาอย่าร้องไห้ แล้วสอดใส่หน้าน้อยให้นางดู" แต่ฟังคำแล้วก็คิดพิงใจอยู่ <u>ถือวัตถุขึ้นมาชุกมา เข็ดใจ</u> ประกายเพชรพรราวศักดิ์สว่างไสว แทนความเฝฝ่ำรักเฝฝ่ำภักดี <u>โฉนค่าความรักค่าศักดิ์ศรี</u> <u>บรรดามีที่สังคมนิยมกัน</u></p>
--	--

<u>ประสงค์รักศีกดิ์สตรีด้วยชีวิต</u>	<u>แต่ไม่แคล้วคยพิชณาพิงพั้น</u>
<u>เอาเงินทองของประทุกผูกสัมพันธ์</u>	<u>เอาเพชรต้นพลอยตึงเข้าริงรัด</u>
<u>จึงพอพลายกลายเป็นเชื้อเหี่ยวระบ</u>	<u>สังคมซึ่งนอบนบสงบสัจ</u>
<u>คนมีเงินเงินก็อาจเป็นมาตรวัด</u>	<u>จะชี้ขีดขอบขังตั้งจินดา</u>

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว , 124)

ถึงแม้ว่าบทกลอนจากเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผน ที่เนาวรัตน์ยกตัวอย่างมาประกอบนี้จะแสดงให้เห็นความรักใคร่ของผู้ชายที่มีต่อหญิงผู้เป็นที่รัก ไม่ว่าจะ เป็นเพชรแก้วกับนางพิม หรือพลายแก้วกับนางแก้วกริยากก็ตาม แต่ทัศนะด้านความรักในบริบทนี้ ไม่ใช่เป็นอารมณ์ความรักที่เกิดจากกิเลสราคะ หากเขาได้นับทกลอนแสดงความรักนี้บทนี้มาใช้ เพื่อสะท้อนให้เห็นทัศนะความปรารถนาดีที่เขามีต่อสังคมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะปัญหาการกดขี่สตรีเพศ ทั้งนี้โดยใช้ "นางพิม" ซึ่งสังคมทั่วไปมักกล่าวประณามว่าชั่วช้าสองใจมาเป็นตัวอย่าง

การยกตัวอย่างนี้เพื่อความตอนที่พลายแก้วมอบแหวนเพชรให้แก่นางแก้วกริยา หลังจากที่ได้นางเป็นภรรยาแล้วสาวแสดง เพื่อมุ่งสะท้อนให้เห็นค่านิยมของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ที่มักประเมินค่าอิสตรีด้วยเครื่องประดับแทนที่จะประเมินค่าคุณงามความดีงามของบุคคลอันเป็นเนื้อแท้

การหยิบยกข้อความจากวรรณคดีไทยในบริบทดังกล่าว จึงเป็นทัศนะการตระหนักรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับอารมณ์ ความรัก ที่หลุดออกจากกรอบของอารมณ์รักใคร่ส่วนตัว โดยแปรเปลี่ยนมาสู่ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ และความปรารถนาดีในความหมายใหม่ได้อย่างสมบูรณ์ งดงาม ขณะเดียวกันก็สามารถสะท้อนให้เห็นทัศนะกว้างในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นทัศนะการตระหนักรู้ถึงคุณค่าความดีงามของบุคคล ธรรมชาติ สังคม หรือแม้แต่งามงามในเชิงวรรณศิลป์ ทั้งจากวรรณกรรมและคีตกรรม อันสอดผสานกันอย่างกลมกลืน และจากกลวิธีการยกตัวอย่างเนื้อความจากวรรณคดีไทยมาใช้ เพื่อแสดงทัศนะเรื่อยมาทุกยุคสมัย จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นลีลาที่เป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง ที่เนาวรัตน์นำมาใช้เพื่อสื่อความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้ความเปรียบเพื่อสื่อความคิดของกวี

ในการสร้างงานวรรณกรรม ถึงแม้ว่ากวีจะเลือกสรรภาษา ถ้อยคำมาถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้ละเอียด ชัดเจนเพียงใดก็ตาม แต่ภาษา ถ้อยคำก็ยังมีข้อจำกัดบางประการ เนื่องจาก "คำ" ไม่สามารถที่จะสื่อผ่านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนออกมาได้ทั้งหมด ดังคำกล่าวอ้างของ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ที่ว่า

ความชัดเจนหรือความรู้สึกนึกคิด ซึ่งมนุษย์เราอาจนำมาประพันธ์ได้นั้นไม่มีที่สิ้นสุด จะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงก็ได้ จะเป็นเรื่องที่มีเพียงเค้าความจริงก็ได้ จะเป็นเรื่องที่ถูกประพันธ์คิดขึ้นเองก็ได้ และจะเป็นเรื่องอะไร ๆ ก็ได้ไม่มีที่สิ้นสุด แต่ภาษาหรือถ้อยคำอันเป็นเครื่องมือของผู้ประพันธ์นั้นมีจำนวนจำกัด . . . ผู้ประพันธ์จึงต้องใช้ถ้อยคำให้มีค่าในการสื่อสารอย่างมากที่สุด คือใช้ถ้อยคำเป็นเครื่องแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนอย่างดีที่สุด และในเวลาเดียวกัน ถ้อยคำนั้นๆ ต้องทำความเข้าใจแก่ผู้อ่านให้กลับภาพแห่งความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์อย่างดีที่สุดด้วย (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ 2518: 494)

เมื่อถ้อยคำไม่สามารถสื่อ "ความรู้สึกนึกคิด" ออกมาได้ทั้งหมด โดยเฉพาะทัศนะ การตระหนักรู้ หรือความคิดอ่านของกวี อันมีลักษณะเป็นนามธรรมที่ยากยิ่งต่อการอธิบายได้ว่าละเอียด ลุ่มลึกเพียงใด ดังนั้น กวีจึงจำเป็นต้องพิถีพิถันเลือกเฟ้นถ้อยคำมาสื่อทัศนะให้ปรากฏเป็นรูปธรรมให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้โดยการใช้ "ความเปรียบ" ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่นักเขียนนิยมใช้สื่อความรู้สึกนึกคิด สมดังคำกล่าวอ้างของเจตนา นาควิชระ ที่กล่าวไว้ว่า

การศึกษาภาษานวนคดีที่สนใจกันมากก็คือ การศึกษาความเปรียบ (Imagery) ทั้งนี้เพราะภาษานวนคดีโดยทั่วไปแล้ว เป็นภาษาที่ต้องการความงดงาม และความไพเราะในการใช้ถ้อยคำ สาณวนที่ประณีตกว่าภาษาที่ใช้กันทั่วไป กวีจึงนิยมใช้การใช้ความเปรียบในการสร้างอารมณ์สุนทรีย์ะ หน้าที่ของวรรณคดีวิจารณ์ขั้นแรกก็คือ จะต้องชี้ให้เห็นว่ากวีใช้ความเปรียบได้เหมาะสม ชาบซึ่งกินใจหรือไม่ประการใด" (เจตนา นาควิชระ 2514: 30)

การศึกษาความเปรียบในงานวิจัยฉบับนี้ จะไม่มุ่งเน้นศึกษาว่ากริยาใช้ภาพพจน์ชนิดใดมาสื่อทัศนะ หากจะแยกประเภทความเปรียบที่ปรากฏออกเป็นหมวดหมู่ โดยจะขอแบ่งตามการกริยาใช้ของ ม.ล. อานันท์ชนก พานิชพัฒน์ ที่ได้เขียนไว้ในหนังสือ ภาพพจน์ในโคลนาฎกรรมของเชคสเปียร์ (ม.ล. อานันท์ชนก พานิชพัฒน์ 2528: หน้าคานา) โดยรวบรวมความเปรียบซึ่งส่วนใหญ่เป็นความเปรียบทางมานะ (Mental Imagery) ที่ปรากฏอย่างบ่อยครั้งมาวิเคราะห์ว่าเพราะเหตุใดกริยาจึงเลือกใช้ความเปรียบนี้มาสื่อทัศนะ และสอดคล้องสัมพันธ์กับความคิดกริยาหรือไม่ อย่างไร

สิ่งที่เนาวรัตน์นำมาใช้เป็นการเปรียบเทียบเพื่อสื่อความคิดนั้น พบว่ามีหลากหลายชนิด นับตั้งแต่การกริยาใช้อัญมณี การกริยาใช้ธรรมชาติ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ การกริยาใช้ความมืดและความสว่าง การกริยาใช้ความร้อน การกริยาใช้สัตว์ การกริยาใช้มนุษย์ การกริยาใช้เสียงดนตรีไทย การกริยาใช้สี เป็นต้น ดังต่อไปนี้

1. การกริยาใช้อัญมณีเป็นการเปรียบเทียบ

งานผลงานร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ไม่ว่าจะยุคสมัยใด เขามักกริยาใช้อัญมณีมาเปรียบเทียบเพื่อชี้ให้เห็นคุณค่าของสิ่ง ๆ นั้นเสมอ ทั้งนี้จะสังเกตได้ว่าเขามักใช้แก้ว กับเพชรพลอยสร้อยมณี มาเป็นสื่อเปรียบเทียบ อันที่นี้จะขอกกล่าวถึงการกริยาใช้แก้วก่อนเป็นลำดับแรก

1.1 การกริยาใช้แก้วเป็นการเปรียบเทียบ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้คำจำกัดความคำว่า แก้วไว้ตอนหนึ่งว่า "โดยปริยายใช้เรียกสิ่งที่มีค่า สิ่งที่มีค่า สิ่งที่มีค่าสิ่งที่ดีสิ่งที่ยั่งยืน เช่นนางแก้ว ช่างแก้ว มีแก้ว" (ราชบัณฑิตยสถาน 2525:118) เมื่อแก้วมีนัยหมายถึงสิ่งที่มีคุณค่าสูงส่ง ควรค่าแก่การทะนุถนอมเก็บรักษา ดังนั้นในการแต่งวรรณคดีไทย ไม่ว่าจะเป็ยุคสมัยใด กริยาใช้แก้วมาเปรียบเทียบเพื่อชี้ให้เห็นคุณค่าสิ่งนั้น ๆ อยู่เสมอ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นชนบความเปรียบประการหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อพระยามหาจักรพรรดิราช ฐ มาถึงเรือนหลวงแล้ว ฐ จึงตรัสสั่งให้ปฐมมณฑป
ผาแก้วอันหนึ่งขึ้นที่ตี และมีแก้ว 7 ประการ เป็นระดับมณฑปผาแก้วนั้น และมีประตูดุทานั้นแล้ว
 ด้วยแก้วแลทองรุ่งเรืองงามนักหนา แล้วให้กัจจกรแก้วนั้นอยู่ที่นั้น

(เตภูมิกถา กรมศิลปากร 2526: 63)

ตาเหมือนตามฤคมาศ	พิศคิ้วพระลอราช
ประคุด <u>แก้วเกาทันท์</u> ก่งนา ฯ	
พิศกรรมงามเพริศแพรว	<u>กลกลีบ</u> บงกศแก้ว
อีกแก้วมปรากฏทอง เทียบนา ฯ	

(ลิลิตพระลอ กรมศิลปากร 2529: 357)

ศศิธรจรรจรัสสว่างไส	คล้ายเห็นท้าวไท
ว่าพิศตรสุรสุดา	
พระคานิ่ง <u>น้องแก้ว</u> กัลยา	เสวยแสนโคก
แลใจจางนงเทพี	

(สมุทรโฆษคานันท์ กรมศิลปากร 2530: 159)

ลิลิตวิจิตรด้วย	ศุภอรรถ
ดั่งมณีจินดารัตน	เลอศแล้ว
อันมีศิริสวัสดิ์	โสภาคย์
<u>าครู้คือได้แก้ว</u>	ค่าแท้ควรเมือง

(จินตามณี กรมศิลปากร 2530: 495)

สมรรถไชยไกรกาบแก้ว	แสงแวววิบจับสาคร
เรียบเรียงเคียงคู่จร	ตั้งร้อนฟ้ามืดดิน

(บทเห่เรือ กรมศิลปากร 2531: 191)

ระดับด้วยราชวัตรจักรแก้ว พรายแพรวลายทรงบรรจงสรรค์
 ระบายห้อยพลอยนิลสุวรรณพรรณ เจ็ดชั้นเรียวยัดลั่นทักดงาม
 (เจ้าพระยาพระคลังทนนท์ 2532: 49)

การใช้แก้วเป็นความเปรียบนัยตัวอย่างข้างต้น ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากวีไทยยอมรับและสืบทอดแนวคิดการใช้ความเปรียบดังกล่าวกันมาช้านาน ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวอ้างของ สุนทรภู่ จงสถิตย์วัฒนา ที่ได้ศึกษาค้นคว้าการใช้แก้วเป็นชนบความเปรียบไว้ว่า

ผู้ที่คุ้นเคยกับวรรณคดีไทยอาจกล่าวได้ว่าการใช้ ดวงแก้ว หรือ มณี เป็น "ชนบ" อย่างเป็นทางการสร้างภาพพจน์ของกวีไทย อาจจะใช้หมายถึง นางอันเป็นที่รัก ดวงใจของกวีเอง หรือแม้แต่ความรักอันสูงส่ง แล้วแต่กวีจะสื่อความ และผู้อ่านจะพยายามตีความ การที่กวีไทยเรียกนางอันเป็นที่รักว่า นางแก้ว แก้วกัลยา แก้วกลอยใจ . . . ก็เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมให้เห็นแจ่มชัดว่า กวีไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับแนวคิดและภาพพจน์อันเนื่องด้วย แก้วมณี หรือ รัตนะอย่างลึกซึ้งเพียงใด (สุนทรภู่ จงสถิตย์วัฒนา 2528: 93)

ในงานร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ มีการใช้แก้วเป็นความเปรียบอยู่เป็นจำนวนมาก โดยนำใช้เพื่อประเมินค่า ยกย่องในคุณค่าความดีงามเป็นประเด็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการยกย่องให้คุณค่าบุคคล ธรรมชาติ หรือแม้แต่คุณความดีในด้านพุทธศาสนา เขาก็สามารถนำแก้วเป็นความเปรียบอย่างสม่ำเสมอ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

1.1.1 การใช้แก้วเปรียบเทียบกับตัวกวีเอง

เชิญโฉมเทพเทวรินทร์ถวิลรัก ชะลอชกโฉมเยือนเรือนแก้วแก้ว
 อย่างร้างเลื่อนเหมือนเคยเซยแต่เงา อุตสาห์เฝ้าฝากรักมิพักฟัง

(คำพยาน, 22)

เราไม่ควรพบกันเลยในวันนี้	พบเพื่อมีมารยาทเพียงผาดเห็น
ต่างทักทายธรรมดาอย่างชาเป็น	ไว้ประเดี๋ยวใดใดเหมือนไม่เคย
ยิ้มจากตาอย่าคิดว่าจิตเหมือน	ปากที่เอื้อนออกไปซาจเผย
ความจริงใจจากสีหน้าอย่าหมายเลย	แต่อกเอ๋ยมิอาจแก้แพ้ส่านา
ถึงเป็น <u>แก้วพแก้ว</u> ก็เปสาค่า	เมื่อเขาขาดปรารภอารมณ์ร่า
เหลือแต่ <u>แก้วแววกลอน</u> ซ่อนน้ำค่า	จะห้ามใจให้จ้ำที่ซาจ

(คำหยาด, 51)

สังเวช <u>แก้วพแก้ว</u> เคล้าโคลนคร่า	เขาเอื้อน้ำใจล้างและสร้างค่า
พอมิแววก็จะลับไปกับตา	เพราะเขามาหมางจิตคิดไปเอง
.....
ไฉ่แต่ <u>นี้ไม่มีแล้วแก้วแก้ว</u>	ที่จะมีแววราอย่าสงสัย
กลอนจะกร่อยกลับกลายเป็นอายใจ	เพราะเกินกล่าวสาวใส่ให้กาเกิน

(คำหยาด, 53)

ไฉ่ <u>ว่าแก้วพแก้ว</u> ของเราเอ๋ย	ถนอมเขยขึ้นทรวงพอช่วงแสง
ผดุงเดชเพชรตีมณีแดง	รอเพียงแหล่งพักเรือนเพื่อนรังรอง
สัมผัสทิพย์ปรารภอารมณ์แล้ว	ขอฝาก <u>แก้ว</u> กับตาช่วยพาส่ง
เป็นดาวเหนือความน่าประจําจง	คอยเมียงมองเหมือนเคยอย่าเลยลับ

(เพียงความเคลื่อนไหว, 131)

การใช้คำว่าคำว่า แก้ว แก้วแก้ว แก้วพแก้ว ดังตัวอย่างข้างต้น เป็นความเปรียบที่กริใช้สื่อสื่อความหมายแทน "เนาวรัตน์" หรือตัวกวีเองการใช้แก้วในที่นี้ จึงเป็นการยกย่องประเมินค่าตัวเองว่ามีคุณค่าความงดงามไม่ต่างไปจากแก้วมณี ได้อย่างแยบยลยิ่ง

1.1.2 การใช้แก้ว เปรียบเทียบกับสตรีผู้เป็นที่รัก

ธำมาศพาพะพอง เล่ห์บุพเพผล	ส่วนกุศลส่งแล้ว <u>แก้ว</u> พี่เอ๋ย
จึงขวัญคล้อยลอยไพลมาให้ชมเชย	หวานระเหยหอมเย็นมิ ไร้นยาม
.....
<u>แก้ว</u> พี่ราวผกายรุ่งแก้วกรุงศรี	งามมณีเนตรฉ่ำเพชรน้ำฝน
รินระยับหยาดฟ้ามามณฑล	เหมือนช่วยชนม์พี่ช้า เวลาวาย
	(คําพยาน, 15)

ใครจะเด็ดดอกไม้ไปไหว้พระ	ที่ริมสระหนองโสนโพธิ์ พลัสสัว
ทั้งเทนทับกรับจึง เคยหิ้งร้าง	วันนี้มีมัดแล้ว <u>แก้ว</u> พี่เอ๋ย
	(เขียนแผ่นดิน, 228)

มาบ้านหมี่มีฉาว เมืองสาวสวย	สาวมิช่วยขึ้นขวัญพี่วันไหว
สวย <u>แก้ว</u> พี่นี้จะชมทุกคมใคร	เหมือนนางในราชสำนักคําหนักทอง
สู่จันเสน เสน่ห์จันทคันธรส	ประจบปรากฏ <u>แก้ว</u> พี่มีมีสอง
จันทรเจ้า เอ๋ยอวดฟ้า เยี่ยมตามอง	จันทรจะหมองเมื่อพักตร์ลักยิ้มแย้ม
	(คําพยาน, 20)

เย็นเย็นค่านแล้วหนอ <u>แก้ว</u> พี่	มิหรือความหลังวังเวงทลอน
บุหลันลอยเลื่อนฟ้าจะลาจร	ลาเพลงกลอนเพลงกลองแม่กลองเมือง
	(เขียนแผ่นดิน, 249)

จะสังเกตได้ว่าเนาวรัตน์ได้เปรียบเทียบนางผู้เป็นที่รักกับแก้วอีกเช่นกันโดยใช้คำว่าแก้วที่มากกล่าวยกย่องอย่างสม่ำเสมอ สามารถสะท้อนให้เห็นความรักใคร่ที่มีต่อสตรีได้อย่างโดดเด่น

1.1.3 การใช้แก้วเปรียบเทียบกับวีรชนในสมัยเหตุการณ์

14 ตุลาคม 2516

บาทผู้ย่ำช้ำชอกก็ชุกหยัด	เนื่องชนิดที่เฝ้าที่นั่น
ตื่นแล้วแก้วตานับพัน	มิ่งขวัญแผ่นดินตื่นแล้ว
มอมแมมคลุกเคล้ากับความงาม	เมื่อยามเฝ้ายองทอแห้ว
วันใหม่อีกวันวาวแวว	ส่องแก้ว เคลื่อนประกายที่กลางคืน

(เพียงความเคลื่อนไหว, 34)

พิราบบินกลับมาหลังคาโบสถ์	พายุโศกยังกระหิมกระเหี้ยนเหือ
<u>เมื่อแก้วตกลงแตกก็แหลกรื้อ</u>	<u>แต่แก้วคือแก้วพรางอยู่กลางใจ</u>

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 175)

ตระหนักตระหนกย่ำ	เย็นสยอง
กากบาทแดงกระเด็น	ดับแล้ว
ปืนโหดระห่ำครอง	แคลนพระบาท
<u>ไปละไปไว้แก้ว</u>	กระหน่ำยิง

(อาทิตย์ถึงจันทร์, 134)

ผ่านพิภพสีลาเรียงราย	ผ่านฟ้าคล้าคลาย
มาข้ามมีฆวานรังสรรค์	ยงอยู่กับกัลป์
สามช่วงสามชนแยลยรร	
<u>ก่อแก้วกลางใจกลางเมือง</u>	
จงเจตน์ใจนางจงเือง	จงจารึกเรื่อง
ราชภูรีเดินนาราชดำเนิน	

(เขียนแผ่นดิน, 472)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าเนาวรัตน์สามารถ
ใช้ "แก้ว" มาสื่อแสดงทัศนะเพื่อชี้ให้เห็นคุณค่า ความดีงามของมวลชนผู้สิ้นชีพ ในเหตุการณ์ทาง
การเมืองได้อย่างเด่นชัด สะท้อนให้เห็นความรู้สึกนึกคิดของกวีที่ตระหนักในคุณค่าของเหล่าวีรชน
ว่ามีค่าไม่ต่างไปจากแก้วมณีได้เป็นอย่างดี

1.1.4 การใช้แก้วเปรียบเทียบความมั่งคั่งงามของมวลธรรมชาติ

จากความบริสุทธิ์ถึงงามของอาเภอพมทวนถิ่นฐานบ้าน
เกิดของกวี ได้สร้างให้เนาวรัตน์เป็นผู้ที่รักและหลงใหลในความมั่งคั่งงามของธรรมชาติมาโดยตลอด
ในผลงานร้อยกรองทุกเล่ม จะสังเกตได้ว่าจะมีบทพรรณนาภาพธรรมชาติสอดแทรกไว้เสมอ

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะมีความชื่นชมค่า ประทับใจอยู่กับ
ธรรมชาติในภูมิลาเนาเดิมเท่านั้น หากทัศนะที่เขามีต่อธรรมชาติในทุกถิ่นที่ล้วนเป็นความมั่งคั่งงามที่มี
คุณค่าอย่างยิ่งทั้งนี้จะได้เห็นได้จากการใช้แก้ว มากแล้วเปรียบเทียบเพื่อยกย่องให้คุณค่าความมั่งคั่ง
งามของมวลธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

เคยคิดถึงเมืองทองแม่กลองแก้ว	คิดถึงแนวเนินเขาเป็นเงาเขียว
และนาดอนดงตาลหวานคมเคี้ยว	ลาเฝ้าเรียวสู่ระเนนหวิวเล่นลม
	(คําพยาน, 72)

สระแก้วแก่งธารสนาน	ที่น้ำผ่านเป็นเส้นทราย
รินรินไม่สิ้นสาย	จากทรวงผาสะพัดผัน
	(เพลงขลุ่ยผิว, 1)

ลมหนาว เริ่มส่องมาจากฟ้าแล้ว	พรมจูบแผ่วเจ้าพระยาโรยผ้าผัน
คลื่นคลี่เกลียวแก้วม้วนกับนวลจันทร์	กระซิบสั้นชานกระเช็นเป็นลานา
	(คําพยาน, 140)

เนาวรัตน์ใช้แก้วมาเปรียบเทียบ เพื่อประเมินค่าความงดงามของธรรมชาติมาโดยตลอด นับตั้งแต่ผลงานเล่มแรกคือ คําพยาน จนกระทั่งผลงานชิ้นล่าสุดคือ เขียนแผ่นดิน เขาก็ยังคงใช้แก้วเป็นความเปรียบอย่างไม่เปลี่ยนแปลงสามารถสะท้อนให้เห็นทัศนะวิสัยที่ยกย่องให้คุณค่าธรรมชาติได้อย่างเด่นชัด ทั้งนี้ไม่ว่าธรรมชาติที่กล่าวถึงจะเป็นผืนน้ำ แผ่นฟ้า ดวงดาว ภูเขา ใบไม้ ต้นไม้ ล้วนเป็นความงามที่เทียบได้กับแก้วมณีอันล้ำค่าเสมอ และมิใช่การชื่นชมรับรู้ความงดงามอันเป็นเปลือกนอกเท่านั้น หากเนาวรัตน์ได้ตระหนักรู้ในคุณค่าที่มวลธรรมชาติมีให้แก่แผ่นดิน เป็นความเกื้อกูลที่ธรรมชาติพึงมีให้แก่โลกอีกด้วย

1.1.5 การใช้แก้วเปรียบเทียบความดีงามของพุทธธรรม

ในการแสดงทัศนะที่ตระหนักประจักษ์ชัด ในคุณความดีของพุทธธรรม หรือแม้แต่การพรรณนาความงดงามของศาสนาสถาน ศาสนวัตถุ ฯลฯ ในพุทธศาสนาเนาวรัตน์ก็ได้ใช้แก้วมาเปรียบเทียบประเมินค่าอยู่เสมอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แม้เราได้ถ่ายทอดตลอดแล้ว	ซึ่งดวงแก้วแห่งธรรมล้ำเหตุผล
คือธรรมะแห่งจิตพิชิตขันธ์	ธรรมจะคลลธรรมมาได้ใจกัน
	(คําพยาน , 103)

มีบัวบานเบิกห่ม	ห้องค์
ผุดเฉพาะผู้เพียรผจง	จึงแผ้ว
พบพระพิสุทธิทรง	เสาวภาคย์ นี้พอ
คือจิตอันจิตแก้ว	เกิดได้โดยตน
	(ชักม้าชมเมือง , 20)

มณีงามสามดวงโชติช่วงชัด	ส่องขจัดความไม่แจ้งทุกแห่งหน
สับทลายความไม่จริงทุกสิ่งกล	สร้างความรอดหลุดพ้นทุกหนทาง

แก้วหนึ่งคือความแจ่มแจ้งแก่ผู้ถือ
แก้วหนึ่งคือความประจักษ์เป็นหลักวาง

แก้วหนึ่งคือความจริงพริ้งพรายพราว
รวมความงามความสว่างร้างราคืน
(เพียงความเคลื่อนไหว, 116)

วังวัดดาววับแก้ว
ผ่องประกายสร้อยศรีธาไทย
ทุ่งทิพย์ลิบลือทอง
นาเจ็องน้ำเฝื่อนน้ำว

ผกายกรอง
ทวมด้าว
เปลวทาบ
หนักรวง
(อาทิตยถึงจันทร์, 20)

พราวพราวพุทธรูปปั้น
สูงสงายางจกวิล
ชัดสมาธิกลาดกองดิน
เป็นซากกากกบูนแล้ว

เป็นศิลป์
วิมุติแก้ว
เป็นเศษ
ระกะกลิ้งกลางสถาน
(เขียนแผ่นดิน, 227)

เมื่อพิจารณาการใช้แก้ว เพื่อเปรียบประเมินค่าใน
ทัศนะด้านพุทธศาสนา จะพบว่าแก้วในบริบทนี้ไม่ใช่การเปรียบให้เห็นเพียงแต่ความงดงาม ความ
ดีงามที่กลั่นกรองมาจากใจ หากเป็นการตระหนักประจักษ์ชัดของจิตที่หยั่งรู้ถึงคุณค่าความดีงามแห่ง
พุทธธรรม เป็นแก้วที่สว่างไสวประกายสร้อยเกิดจากภาวะจิต สะอาด สว่าง สงบ ระลึกรู้มั่นในหลัก
สัจธรรมได้อย่างต่อแท้ การใช้แก้วในที่นี้จึงสะท้อนให้เห็นทัศนะการตระหนักรู้ของเนาวรัตน์ที่มีต่อ
หลักธรรมค้ำสอนของพุทธศาสนาได้อย่างละเอียด ชัดเจน

การใช้คำว่าแก้วเป็นความเปรียบเรื่อยมาโดยตลอด
จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเด่นเฉพาะประการหนึ่ง นอกจากนี้ยังถือเป็นการสืบสานขนบการใช้
ความเปรียบจากวีไทยยุคก่อนได้อย่างงดงามอีกด้วย

1.2 การใช้เพชรพลอยสร้อยมณีเป็นความเปรียบ

นอกเหนือจากการใช้แก้วมาเปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ ว่ามีคุณค่าประดุจแก้วมณีแล้ว เนาวรัตน์ยังได้ใช้คำที่มีความหมายถึงเพชรพลอยสร้อยมณี เป็นความเปรียบได้อย่างโดดเด่น เช่นเดียวกัน โดยนำมาเปรียบเทียบให้เห็นคุณค่าของความรัก คุณค่าความงดงามของธรรมชาติ และคุณค่าความดีงามของผู้คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 การใช้เพชรพลอยสร้อยมณีเปรียบประเมินค่าความรัก

ขอฝากพักตร์พี่เพียงเคียงพักตร์พี่ริม	<u>ต่างทับทิมเด็ดทศเกี่ยวหัตถา</u>
ขอฝากโอษฐ์แอบโอษฐ์พจนา	<u>ต่างมุกดาประดับกรรณคันทมาลย์</u>
ขอฝากรักแสงเงา <u>เพชรรัตน์</u>	ขอเชิดทศทศทางศ่างค่างหวาน
อย่าไรเยเหมือนมาลีมาลาลาน	ช่วยเจือจางจรวงสายสุหร่ายใจ

(คำพยาน, 17)

<u>เพชรรัตน์จรัสงามคือความรัก</u>	เป็นสร้อยศักดิ์สูงสุดแสนมุดผ่อง
ภพเหล่านี้คือฝันคือครรลอง	เป็นแดนของคนเหงาซึ่งเนานาน

(คำพยาน, 39)

ด้วยปีกของความรัก	<u>อันถักร้อยเป็นสร้อยสี</u>
หยุดวาวหยุดวารี	เมื่อปีกรักเราบินโบย

(มูมมอง, 20)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นการใช้คำที่มีความหมายเกี่ยวกับ เพชรพลอยสร้อยมณีอันล้ำค่ามากล่าวเปรียบเทียบ เพื่อสื่อให้เห็นคุณค่าความรักของกวีที่มีต่อนางได้อย่างเด่นชัด และสามารถเชื่อมโยงไปสู่คำว่าเนาวรัตน์ อันหมายถึงตัวกวีได้อีกด้วย

1.2.2 การใช้เพชรพลอยสร้อยมณีเปรียบประ เหมินค่าความงามของ
มวลธรรมชาติ

เพชรน้ำค้างค้างหล่นบนพรหมไฉ เจียรระโนนพรตน์จรัสแสง
ระดับดาบเบิกร่มบังลมแรง ระวังแวงวารารุ่งรุ่งดวงดาว
(คำหยาด, 138)

และหินผา เปล่งประกายเพชรพลอยเคลื่อนไหว รोजจะเลื่อนเหลี่ยมรับรวิหวัง
ทุกสายธารสุนทรีย์รอพลัง มือที่รังส่ายเปลเผาหินนอน
(เพียงความเคลื่อนไหว, 97)

เพชรน้ำค้างค้างหล่นบนพรหมหญา เย็นหยาดฟ้ามาผืนหลงวันใหม่
เคล้าเคลียหยอกดอกหญ้าอย่างอาลัย เมื่อแจกดาวบนผืนไหวตะวัน
(วารีดุริยางค์, 12)

เขียนหยาดน้ำค้าง สวยอย่างหยาดแก้วแพร่วิาส
กลอกเกล็ดเพชรพรางกลางใบ อยู่ในบึงเก่าเนาหน้า
(เพลงขลุ่ยผิว, 21)

อีกาน่านานทรอกณะทะเลจะร้อน คลื่นจะชอนทรายกระเซ็นทุกเส้นหญ้า
วันจะย็นคืนจะยาวราวป่าช้า คลื่นเงินถาโถมทับดับเพชรพลอย
(เขียนแผ่นดิน, 20)

เหลือองกล้วยน้ำว้าสสว่างกลางคาคบ เถาวัลย์ทบทิ้งชายเป็นสายสร้อย
ตะวันสามแสงทองส่องน้ำพลอย เพชรน้ำค้างพรางพร้อยกะพริบพริบ
(ตากรุ่งเรื่องโพยม, 39)

พอแสงได้ดับสิ้น	แสงเดือน
ดาวประดับดวงเหมือน	มานคล่อง
<u>ชายเพชรเม็ดมณีเลื่อน</u>	ระยิบระยับ
เจ้าก็ชวนลูกจ้อง	จับฟ้าดูดาว

(ชักม้าชมเมือง, 117)

เขี้ยวคร่าคล้าเคลตะเคร่ครึม	หลุบหลีบที่บิทมกระหิมสาย
<u>น้ำพลอยสร้อยมุกมาปรายปราย</u>	ตกต้องพองพวยในแอ่งธาร

(เขียนแผ่นดิน, 108)

เจ้ามาลัยใบข้าว	รักเจ้าสาวน้อยน้อย
<u>เจ้าคือเพชรคือพลอย</u>	ประดับแผ่นดิน

(ตากรุ่งเรื่องโงม, 38)

ครีมน้ำคือเพชรน้ำใส	ขอไม้ไผ่สีเพลงส่ง
เพลงศึกอีกไหมโรมรงค์	กลางด่านกลางดงกลางดอย
ประการด่านดินหน่ออก	ศึกนอกศึกในใหญ่ย่อย
<u>ขุนพ่อคือเพชรคือพลอย</u>	ทิ้งรอยทิ้งรากผากดิน

(เขียนแผ่นดิน, 407)

เนาวรัตน์ได้นำคำที่มีความหมายเกี่ยวกับเพชรพลอยสร้อยมณี มา
กล่าวเปรียบประเมินค่าความงดงามของธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นทัศนะที่เขามีต่อมวล
ธรรมชาติได้อย่างเด่นชัดว่า สรรพสิ่งที่ดีงามอยู่ในธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นภาพธรรมชาติที่อยู่ในห้วง
ความทรงจำหรือภาพธรรมชาติที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้าในทุกถิ่นที่ เราจะสร้างความสุนทรีย์ให้เท่านั้น
หากธรรมชาติยังทำหน้าที่หล่อเลี้ยงผืนแผ่นดิน ยังความอุดมสมบูรณ์ สร้างชีวิตให้แก่โลกได้อย่าง
ทรงคุณค่าอีกด้วย

1.2.3 การใช้เพชรพลอยสร้อยมณีเปรียบประเพณีคุณค่าบุคคล

ตะวันรอนอ่อนระยับกับทิวไผ่	แพดดอกอ้อวัชไหวคล้ายแก้วกลิ้ง
ทุ่งทั้งทุ่งสีเทาลาเพาพริ้ง	หมู่เด็กวิ่งไหวไหวไกลลิบลิบ
ณ ที่นี่คือสนามของความรู้	ต้องศึกษาต่อสู้อยู่พร้อมสรรพ
<u>เด็กคือเพชรเม็ดมณีคนานับ</u>	ขออย่าดับดวงมณีที่โรงเรียน

(ตากรุ่ง เรื่อง โปยม, 60)

การนำเสนอปัญหาสังคมของเด็กยากจน เป็นอีกหนึ่งทัศนะที่กริหมัก
นำเสนอไว้ในงานร้อยกรองอยู่เสมอ โดยเฉพาะในประเด็นการให้ความรู้ ให้การศึกษา อบรม
บ่มนิสัย เยาวรัตน์จะมุ่งชี้แนะให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของเด็กผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้บ้าง ดัง
จะเห็นได้จากการใช้ เพชรมณี ดวงมณี มากกล่าวเปรียบเทียบกับเด็ก สามารถสื่อให้เห็นความ
เอื้ออาทร ความรัก ความห่วงใย ที่เขาพึงมีให้แก่เด็กและเยาวชนได้อย่างกระจ่างชัด

เธอคือเพชรน้ำหนึ่งซึ่งงามนัก	มีเรือนรักรับรองให้ส่องใส
สะท้อนความเป็นตัวจากหัวใจ	เธอมีไซ่เครื่องประดับเครื่องรับรอง
อยู่กับนิ้ว เพื่อจะเน้นความเป็นนิ้ว	ค่าล้ำล้ำเลิศแรงแห่งมือสอง
ค่าของหญิงยิ่งใหญ่ยิ่งไตรตรอง	ก็ยิ่งมองเห็นค่างามกว่างาม

(ตากรุ่ง เรื่อง โปยม, 99)

การใช้ เพชรพลอย มาเปรียบเทียบกับสตรี ในตัวอย่างข้างต้น
จะสังเกตเห็นได้ว่าเป็นความเปรียบที่แตกต่างไปจากเดิม คือไม่ได้มุ่งเน้นให้คุณค่ายกย่องความงาม
ของสตรีว่าเปรียบประดุจนางแก้วอีกต่อไป หากการใช้ความเปรียบ เพชรน้ำหนึ่ง ในบริบทนี้เขา
ต้องการตีแผ่ให้เห็นค่านิยมของสังคมปัจจุบัน ที่มีกประเมินค่าสตรีด้วยการใช้เพชรพลอยมาเป็นของ
หมั้นหมายจับจอง โดยมองข้ามคุณค่าความเป็นหญิงที่มีค่ายิ่งใหญ่มากกว่านัก การใช้ความเปรียบ
ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นทัศนะกวีที่ตระหนักในคุณค่าความดีงามของบุคคล ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าวัตถุ
อันเป็นเปลือกนอกได้เป็นอย่างดี

ริ้วริ้วพลิว เปรี้ยว เรียวหญา	ระยัระย้า
ละหยดละหยาดน้ำริน	
<u>น้ำเพชรพรูปร่างกลางคืน</u>	กลางแดดแผดกิน-
ทนาเพศตุลาอาถรรพ์	
อาถรรพ์ตุลาอาถรรพ์	อธรรมย้ายัน
ย้าหญาโยยยับยับพัน	

(ตากรุ่งเรื่องโผยม, 131)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นการแสดงเนื้อหาที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ ความขัดแย้งทางการเมือง โดยใช้ น้ำเพชร มากกล่าวเปรียบหมายถึง หยาดเลือด และน้ำตาของ เหล่าวีรชนที่ออกมาเรียกร้องประชาธิปไตย การใช้ความเปรียบดังกล่าว ถือเป็นกรยกย่องให้ คุณค่าและสัจดีการกระทำของมวลชนได้อย่างต่อ่งแท้

การใช้อัญมณีเป็นความเปรียบ ไม่ว่าจะ เป็นคำว่าแก้วหรือเพชร- พลอยสร้อยมณีมาสื่อผ่านทศนะ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบยกย่องให้คุณค่า เป็นประเด็นสำคัญ นั้นจะเห็นได้ชัดว่ามีปรากฏอยู่ในทศนะหลากหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านความรัก ธรรมชาติ ศาสนา หรือสังคม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การใช้ความเปรียบ อัญมณี เป็นลักษณะเด่นเฉพาะอีกประการ หนึ่ง ที่เนาวรัตน์สืบทอดแนวคิดมาจากกวีไทยยุคก่อนได้อย่างงดงาม

2. การใช้ธรรมชาติเป็นความเปรียบ

การแสดงทศนะที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะใช้คำที่เกี่ยวกับ ธรรมชาติมาสื่อสะท้อนภาพความงามได้เป็นอย่างดีเท่านั้น หากเนาวรัตน์สามารถนำคำที่เกี่ยวกับ ธรรมชาติมาเปรียบเทียบ เพื่อแสดงความคิดได้อย่างเหมาะสมเช่นกัน ส่วนธรรมชาติที่เขานำมา เป็นความเปรียบนั้นมีหลายประการ อาทิ ลม ผน เมฆ หมอก พายุ เดือน ดาว ท้องฟ้า ดอกไม้ ดอกหญ้า ฯลฯ ดังตัวอย่างต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 การใช้ลม

ลมเป็นหนึ่งในโลกธาตุสี่ประการ ประกอบด้วยดิน น้ำ ลม ไฟ เนาวรัตน์
ได้ใช้ลมมาเปรียบเทียบ เพื่อสื่อความรู้สึกนึกคิดในหลายด้าน ดังตัวอย่างเช่น

ลมสะอื้นอ่อนเพลงวังเวงแผ่ว	จะหลับแล้วหรือยังมาฟังกล่อม
ผากมาลัยมะลิร่วงพวงพยอม	แนบถนอมขวัญสนิทเมื่อนิทรา
	(คําพยาน, 34)

รักเราคือดอกไม้	กระจายดอกประดับไพรย
รักเราคือลมไรย	มาต้อนรับฤดูกาล
	(มูมมอง, 20)

จากตัวอย่างแรก เนาวรัตน์ได้ให้ลมกระทำกริยาได้แจกเช่นมนุษย์ เพื่อที่
จะใช้สายลมที่โชยพัดอย่างอ่อนละมุน มาเชื่อมโยงให้เห็นอารมณ์รัญจวนใจของกวีได้เป็นอย่างดี
เช่นเดียวกับตัวอย่างถัดมา เขาได้เปรียบเทียบอารมณ์ความรักของตน ว่าสดชื่นประจวบจรรมชาติที่
งดงามโดยยี่ ลมไรย อันมีนัยหมายถึงสายลมที่พัดผ่านอย่างผิวแผ่ว มาเปรียบกับความรักได้อย่าง
เหมาะสม

เมื่อพิจารณาถึงทัศนะด้านพุทธศาสนา เนาวรัตน์ก็สามารถใช้ลม เป็นสื่อแสดง
หลักพุทธปรัชญาได้เป็นอย่างดีเช่นกัน ดังนี้

เป็นอยู่อย่างทั้งมวลควรเป็นอยู่	จิตตามรู้ตามรับกับทุกอย่าง
เป็นเนื้อเดียวหนึ่งเดียวในท่ามกลาง	ละปล่อยวางว่างวายสบายเบา
ตั้งลมลอดไปได้ในทุกที่	พ้องวารีพิศศิลาผ่านป่าเขา
เป่าแมกไม้ใบไม้ในลานา	ไม่เคยเข้าข้องติด ณ ที่ศาด
	(ประกาศกรอง, 45)

ในตัวอย่างข้างต้น ลม ไม่ได้มีนัยหมายถึงความสุขสดชื่นรื่นรมย์หากเป็นลม
ที่เปรียบให้เห็นความว่างเปล่า เป็นสภาวะที่ไม่ติดยึดอยู่สรรพสิ่งใด ๆ ลมวนบริบทนี้ จึงเป็นการ
นาธรรมชาติมากล่าวเปรียบ เพื่อสื่อสะท้อนพุทธปรัชญาได้อย่างละเอียด ลึกซึ้งยิ่ง

ส่วนในทัศนะด้านสังคม เยาวรัตน์ก็สามารถนำลมนมาเปรียบเทียบได้อย่าง
เด่นชัดเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ลมบ้าทรทวล</u>	ชะเลศรวณสะพัดควัง
เพลงพลาณันคาลคัง	ประเลงฟ้าและฟากดิน
พี่น้องผองเพื่อนเอ๋ย	แลสิ เหวยด้าวทักษิณ
ละไทยละไหยิน	ประหนึ่งเปรตทุเรศไทย
	(คหยาต, 95)

บาไม่ป่าชื่อจิตรภูมิศักดิ์	ได้ร่วงแล้วลงเป็นหลักให้โลกเลื่อง
ตั้งเทียนป่าปลุกแสงขึ้นแรงเรือง	ไม่เปล่าเปลือยลมปราณที่ด้านลม
<u>ลมประสานเสียงแคนว่าแคนแคน</u>	เปิบข้าวทุกคราวแคนความชื่นชม
เหงื่อกรินตาถูแสงน่านแห่งตรม	ร่างชุมชนชานใช้จนเขียวคาว
	(เพียงความเคลื่อนไหว, 51)

งามชนงก่องเทียบน้ำว	คันธนู
ขมดม้ถนพานันเปิง	ปวดแค้น
งามนาสิกบารู	<u>ลมฮิส-ระเอย</u>
<u>บ้านแบ่งลมร้อนเร้น</u>	<u>รวดผสาน</u>
	(อาทิตย์ถึงจันทร์)

ในตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็น ลมบ้า ที่กระพือพัดอย่างรุนแรงและ
รวดเร็ว สื่อให้เห็นสถานการณ์ความเลวร้าย รุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี

2.2 การใช้ผณ

ผณ ตามปกติหมายถึงสายน้ำที่ร่วงหล่นจากปากฟ้า ยังความชุ่มชื้นเย็นฉ่ำมาให้ เนาวรัตน์ได้ใช้ผณาสื่อทัศนะยานหลายประเด็น อาทิ ในด้านความรัก ความผูกพันที่กวีมีต่อมวลมนุษยชาติ ดังตัวอย่างเช่น

ผณถึงเสียงผณสู่สาวขาว	วันจะยาวนานจะนี้กี่วัสสา
เรื่อยลัดจรร่อนเร่กับเวลา	พลุธาที่รักเพื่อนพักใจ
	(คําพยาน, 155)

เรากำลังจะหลับกับความหลัง	เงยหูฟังวังเวงเพลงสายผณ
ฟ้าอย่าส่องกลองร่าเร็วคารณ	สาวอัปสรสภณพรมดนตรี
.....
ลมผณโชยขึ้นกลิ่นไอดินหอม	สะแกค้อมกิ่งก้มร่วมผณฉ่ำ
เราเป่าใบไม้ขับรับลานา	ดอกกระบานน้ำผณบนลานดิน
	(คําพยาน, 176)

สักประเดี๋ยวเกิดนะผณจะมา	ดอกน้ำผณพร่าวพราวบานสะพรั่ง
ค่อยไปเก็บรุ่งร่วงประการัง	ที่ชายฝั่งความผ่น...ฉันกับเธอ
	(มูมมอง, 38)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นการนำผณาเป็นสื่อแสดงอารมณ์ ความรักฉันท์หนุ่มสาว และเชื่อมโยงไปสู่ความรักความผูกพันที่กวีมีต่อมวลมนุษยชาติได้เป็นอย่างดี เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะใช้ผณาแสดงอารมณ์ความรักความรู้สึกเท่านั้น หากเขายังสามารถนำผณาแสดงทัศนะยานพุทธปรัชญาได้อีกด้วย ดังตัวอย่างเช่น

ขึ้น <u>ฝนฟ้า</u>	ตีคู่กับความปรารถนาในปรากฏ
แหวกว่ายในกระแสธารระทด	หยั่งลึกลงในหยดหยาดชีวิต
.....
ขึ้น <u>ฝนฟ้า</u>	ตีคู่กับความเคลื่อนไหว
ชีวิตเจ้าเอยคลาไคล	คว้างไกลในเว็จจักรวาล
	(เพลงขลุ่ยผิว , 36)

นอกจากนี้เนาวรัตน์ยังใช้ ฝนมาใช้สื่อทัศนะด้านสังคมได้อีกด้วย โดยนำมาเปรียบเทียบกับปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มา <u>ชิอุบสรรค</u>	มา <u>ประจักษ์มาประจัน</u>
เติมเข้ามาให้เต็มครัน	ความเป็นคนให้ชันคน
สองตีนจะติดดิน	สองมือชินเสมอชน
<u>ฝนท่าจะฝ่าทน</u>	<u>โถมพลังเข้าถั่งโถม</u>
	(เพลงขลุ่ยผิว , 20)

เมื่อ <u>รวกลองประกาศ</u> กล้าขึ้นมาแล้ว	ชบวนแถวก็จะเคลื่อนไหวจะก้าวข้าม
เมื่อ <u>เมฆคาคล้ำครึ้ม</u> ครึ้มคาราม	<u>ฝนแสนท่าก็ถึงยาม</u> กระหน่ำเท
	(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว , 144)

ลอยนาวา <u>ฝ่าคลื่น</u>	ด้วย <u>แรงยี่นแรงหยัด</u>
มือต่อมือ <u>กำหมัด</u>	หมัดหมาย
<u>ถึงฝนจะแสนท่า</u>	<u>เราจะฝ่าแสนทน</u>
นั่น <u>ธงชัย</u> ประชาชน	สะบัดชาย
	(ตากรุ่งเรืองโพยม , 144)

เนาวรัตน์ได้ใช้ "ผมนแสนหา" มาเปรียบเทียบเพื่อแสดงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างแยบยล ทั้งนี้เพราะ "ผมนแสนหา" ไม่เพียงแต่สื่อให้เห็นปริมาณน้ำฝนอันมากมายเท่านั้น หากยังเป็นผมนแสนหาที่กระหน่ำตกลงมาอย่างรุนแรงอีกด้วย การใช้ "ผมน" อันที่จริงเป็นการนำความรุนแรงจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ มาสะท้อนให้เห็นความเลวร้าย รุนแรง ที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างกลมกลืน

2.3 การใช้เมฆ หมอก พายุ

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่ใช้ฝนเป็นความเปรียบเทียบได้เป็นอย่างดีเท่านั้น หากเขาสามารถจะใช้เมฆ หมอก พายุ ที่เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติมาสื่อทัศนคติในด้านต่าง ๆ ได้อีกเช่นกัน อาทิ สื่อให้เห็นความรักความอาลัยในมวลธรรมชาตินิ่งดงาม และสื่ออารมณ์ความรักจันทน์หนุ่มสาว

แว่วบทเพลงใบไม้ในหน้าแล้ง	ดนตรีแห่งท้องนาเมื่อหน้าฝน
ม่าน <u>สายหมอก</u> เมื่อหนาวคราวเย็นยล	คอยเป็นร่มต์มาเตือนทุกเดือนปี

(คหยาต, 73)

คลุ้งกระไอแดดหนาว	สายลมราวจะกล่อมขับ
มีง่าไม้ก็ร้ายก็รับ	พยับ <u>เมฆ</u> กระจายฟ้า
คิดถึงเธอ	เมื่อวันที่แรกเจอประจันหน้า
กลับเหมือนพบกันเมื่อนานมา	เราคือคู่ชตากรรม

(เพลงขลุ่ยผิว, 33)

สายลมบอกเล่าราวเรื่อง	ฝันเพื่องถึงฟ้าพราวใส
กรอง <u>เมฆ</u> ทอมา่านปานาย	ห่มำให้นางฟ้าตาดาว
แดดอ่อนดินอุ่นกรุ่นอบ	ตรลบลมแผ่วแผ่วหนาว
สดชื่นคืนวันนานยาว	เหมือนข่าวความรักจักมา

(เพียงความเคลื่อนไหว, 129)

นอกจากจะใช้เมฆ หมอก พายุ มาสื่อทัศนศาสตร์ด้านความรักและธรรมชาติแล้ว
เนาวรัตน์ก็ยังสามารถใช้เมฆ หมอก พายุ มาสื่อทัศนศาสตร์ด้านพุทธศาสนาได้อีกด้วย ดังตัวอย่างเช่น

เมื่อสระน้ำไร้ผ้าเริ่มปรากฏ	<u>เมฆสวยสดจึงสะท้อนซ่อนเงาส</u>
เมื่อสระน้ำใสสนิทเหมือนจิตาจ	สิ่งเหล่านี้ก็มีได้เหมือนไม่มี
	(คำหยาด, 105)

สดชื่นขึ้นเพียงวัน	ดั่งหมอกควันอันกว้างฟู
พองลอยแล้วผลอยพว	เป็นถ่านเถ้าธุลีละลาย
	(เพลงขลุ่ยผิว, 11)

การใช้เมฆ หมอก พายุ ยังมีปรากฏอีกในทัศนศาสตร์ด้านสังคม เนาวรัตน์ได้ใช้
เป็นความเปรียบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ดังตัวอย่างเช่น

<u>หมอกม่านพานทอดเบื้อง</u>	<u>ชบวนบัง</u>
<u>หมอกแห่งความเยียบเย็น</u>	<u>ยะเยือกร้าย</u>
ดวงเดือนแห่งความหวัง	ว้ายเมฆ
ดาวตึกหมึกเบือนป้าย	ปาดสี
	(อาทิตย์ถึงจันทร์, 114)

<u>คุณไม่ช่นกัน</u>	<u>คุณคือนกแสงตะวันอ่อนไปทั่ว</u>
<u>นาแสงสี่จรรรมขับหมอกมัว</u>	ขับความกลัวด้วยความกล้าทำทาย
	(ตากรุ่ง เรื่องโพยม, 119)

<u>พายุโศกโหมระท้านความมืด</u>	คือกาแพงซึ่งพิดอยู่ภายใน
<u>มหาเมฆมืดร้ายคารามมา</u>	คบเพลิงฝ่าฝนกระหน่ำจิ้งจางไร
	(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 174)

เพื่อนรัก	งานที่หนักนั้นคืองานที่สร้างสรรค์
อุบสรรคขวากหนามในท่ามกลาง	ย่อมทำทนายให้ยางให้วางเท้า
<u>ไม้ยืนกลางพายุที่ใจมั่ง</u>	<u>จะรู้ผู้พายุที่ไหนเล่า</u>
<u>ผู้พายุตรงกลางที่ตั้งเค้า</u>	ผู้ลิ่งเก่าตรงทรางที่หักพัง
	(ตากรุ่ง เรื่องโพยม, 104)

การใช้เมฆ หมอก พายุ ดังตัวอย่างข้างต้นเป็นความเปรียบที่สื่อให้เห็นความเลวร้ายรุนแรงได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม ทั้งนี้จะสังเกตได้จากปรากฏการณ์ธรรมชาติที่นำมาเป็นสื่อ นั้น ส่วนเป็นสภาวะที่น่าสะพรึงกลัวทั้งสิ้น การใช้ธรรมชาติเป็นความเปรียบเปรียบที่จึงสะท้อนให้เห็นความเลวร้าย รุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี

2.4 การใช้ดาว

เนาวรัตน์ใช้ดาวเป็นสื่อแสดงทัศนคติในหลายด้านเช่นเดียวกัน ดังเช่นในด้านอารมณ์ความรัก ดาวเป็นสิ่งที่สื่อให้เห็นความสุข สดใส ไสวสว่าง เปรียบได้กับความรักที่เต็มไปด้วยความสุข ในขณะที่เมื่อกวีประสบกับความผิดหวัง ดาวก็เป็นสิ่งที่สื่อให้เห็นความเศร้า ความหมองหม่นได้เช่นกัน ดังตัวอย่างเช่น

สัมผัสทิพย์ปรารถนาอารมณ์แล้ว	ขอฝากแก้วกับตาช่วยพาส่อง
เป็น <u>ดาวเหนือ</u> ดาวนาประจำจง	คอยเมียงมองเหมือนเคยอย่าเลยลับ
	(เพียงความเคลื่อนไหว, 130)

ระโยยโอดสะอื้นออกกระอักเสียง	ทนายสาเนียงนี้บร่าประหวั่นไหว
โอละเห่หยหาห้องหอใคร	เอละซ่าชื่นใจเจ้าเนื้อทอง
เข้าใจดีแล้วหนอจะทนายออก	เดือนก็ตกดาวก็ต่าน้ำค้างต้อง
กัณฑ์เงียบไฉ่เหงาสงัดคลอ	แล้วค่อยส่องมาเร่งจบเพลงรัก
	(คหยาต, 188)

ในทัศนะด้านพุทธศาสนา เนาวรัตน์ก็สามารถใช้ดาวเป็นสื่อแสดงหลักพุทธปรัชญาได้อีกเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ประกายประกิกะพริบพลิวพันทิวไม้	เลื่อนแมกาลัยก่อนเวลาที่ฟ้าขาว
กระจำแง่มประจายามวิบวามวาว	นิมิตคราวค่อนรุ่งถึงฟุ้งนี้
รุ่งอีกวันทวันว่าจะมาถึง	คือวันหนึ่งวันหนึ่งซึ่งเรารู้
วันแห่งวานผ่านมาทุกนาที	เพิ่มชีวีพราวชีวันผันชีวีต

(วารีดุริยางค์, 28)

ใจเราคือเดือน	คือดาวพราวเกลื่อนแมกาลัย
คือเมฆเรียงราวาไฟ	อยู่ในม่านดาค่าคืน
เราคือสรรพสิ่ง	คือจริงคือใจช่ออื่น
อยู่ในท่ามกลางกลมกลืน	ชีพชีนลิกซึ่งหนึ่งเดียว

(เพลงขลุ่ยผิว, 7)

ฟ้งสายน้ำพราวเพลงบรรเลงขับ	ปลุกกลมคนหลับให้กลับตื่น
ดูดาวเหนือเด่นมาในค่าคืน	ปลุกชีพชีนยืนหยัดศีลธรรม

(วารีดุริยางค์, 63)

ในการนำเสนอทัศนะด้านสังคม เนาวรัตน์ได้ใช้ดวงดาวเป็นสื่อสร้างความหวังและสร้างกำลังใจให้แก่ฝูงผู้ทุกข์ยากเสมอ โดยใช้ "ดวงดาว" มากกล่าวเปรียบเทียบ ดังนี้

อย่าร้องไห้ไปเลยเจ้า	เดี๋ยวครเขาจะมาเห็น
น้ำตาเจ้าจะเป็น	รอยเปื้อนบนปรางทอง
หนาวอะไรกับลมหนาว	ดูชื่อดาวยังพราวผ่อง
โลกนี้มีละออง	ละอองอันอ้าพันเพ็ชร์

(เพียงความเคลื่อนไหว, 92)

ดูเกิดหนังสือสอบ
ทุกหน้าทุกหน้าที่

.....

รุ่งวันแล้วอีกวัน
ดวงดาวอันพราวแพง

คำถามตอบประดามี
คือทางชัยที่ช่วงชิง

.....

ก่อนตะวันจะเจิดแสง
คือดวงตาที่ท่าทาย

(ตากรุ่ง เรื่องงไผยม, 82)

ดาววูบดับดวงแล้วดวงเล่า
ดาวไม่เคยมืดฟ้าทุกคราศิน

ฟ้าไม่เคยมืดเงาแห่งดาวคืน
เหมือนความหวังยังยืนไม่มอดจ

(ตากรุ่ง เรื่องงไผยม, 103)

ลักษณะตามปกติธรรมดาของดวงดาว ย่อมมีแสงเปล่งประกายได้งดงาม
ระยิบระยับเสมออันยามค่ำคืน เนาวรัตน์ได้ใช้สีแสงอันสุกสว่างที่ผุดพรายขึ้นท่ามกลางความมืดมิด
มาเป็นความเปรียบ เพื่อมุ่งหวังสร้างกำลังใจให้ผู้ทุกข์ท้อ จงอย่าได้สิ้นหวังได้เป็นอย่างดี

2.5 การใช้ดอกไม้

ดอกไม้เป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติอีกสิ่งหนึ่ง ที่เนาวรัตน์นำมาใช้เป็นสื่อ
เปรียบเทียบ เพื่อสะท้อนให้เห็นทัศนคติในหลากหลายด้าน นับตั้งแต่ด้านอารมณ์ความรัก เนาวรัตน์
ใช้ดอกไม้มาแสดงความสดชื่น ความสมหวังในรัก ดังตัวอย่างเช่น

ด้วยปีกของความรัก
หยุดवारหยุดวารี
รักเราคือดอกไม้
รักเราคือลมเวร

อันถักร้อยเป็นสร้อยสี
เมื่อปีกรักเราบินโบย
กระจายดอกประดับไพร
มาต้อนรับฤดูกาล

(มูมมอ, 20)

หอมดอกไม้มาว่าอบคาหอม	หนอยากคอมเตีคไว้เอาไว้เพี้ย
ไอ้กา เอ้ยกาหลงลงคึดเค้า	ขอเชิญเจ้าขวัญฟ้ามาฟังกลอน
.....
เพียงคืนคืนตึกเมื่อเดือนตรง	ดอกไม้เจ้าจะทรงขอเกสร
เก็บได้ก็จะรายไว้ที่นอน	ถนอมอ่อนอุ่นแอบแนบนิทรา
	(เพียงความเคลื่อนไหว, 133)

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะใช้ดอกไม้มาเป็นสื่อแสดงความรักใคร่เท่านั้น เมื่อเขาสามารถยกระดับจิตใจเข้าสู่พุทธธรรม ดอกไม้จึงไม่ใช่สื่อที่แสดงความหวานหอม ความสวยงามงดงามอีกต่อไป แต่เป็นสื่อที่สะท้อนให้เห็นหลักธรรมแทนที่ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างเช่น

เสียดเตีดอกไม้ดอกได้	สามดอก
แต่ละดอกดั่งบอก	วิบากพร้อม
โน้มจิตอธิษฐานออก	อารักษ์
หอมยิ่งหอมแห่งอ้อม	อกพูนเพรงถวิล

รินรินระเ่งล้วน	ความหลัง
ดอกหนึ่งหนึ่งวัยยัง	หยาดชื่น
ชีวิตนำความหวัง	ไหวหวั่น
ความรักกระอักสะอื่น	อ้อมแล้วราหาย
.....

เสมือนสิ่งซึ่งอยู่ใกล้	กับมือ
ฉวยก็พลัดพรายถือ	แต่เค้า
ไอ้ไม้ดอกสองคือ	ความวุ่น
วุ่นแต่ต่อสู้เข้า	ชายรั้วตระวางใจ
.....

ดอกไม้จันทร์กะพ้อ
 ขณะเด็ดดอกสามชู
 วันอันไอล้อาตรู
 พักผ่อนนอนในบ้าน

พรางพวง
 กระชับก้าน
 ตราหลับ
 บ่มเนื่อนาบุญ

นั่งนับไม้ดอกช้า
 คือดอกไม้แห่งความ
 ชีวิตุ่นวายหวาม
 ถวายดอกไม้ใจให้

ครบสาม
 คิดได้
 ไหวห้วน
 เหือดน้ำตาตะวัน

(คำพยางค์, 116)

เนาวรัตน์ได้กล่าวถึงดอกไม้สามดอก ดอกแรกเป็นตัวแทนแห่งความรักฉันทนุสาว ดอกที่สองเป็นตัวแทนแห่งความวุ่น ความยึดมั่นถือมั่น ส่วนดอกสุดท้ายเป็นดอกไม้สื่อให้เห็นภาวะจิตที่มุ่งแสวงหาความร่มเย็นแห่งเนื่อนาบุญ อันเป็นความสุขสงบที่แท้จริง

นอกจากจะใช้ดอกไม้มาเป็นสื่อแสดงพุทธปรัชญาแล้ว เนาวรัตน์ก็ยังสามารถใช้ดอกไม้เป็นสื่อแสดงความงดงาม ความบริสุทธิ์ของเหล่าบัณฑิตนักศึกษา และมวลชนที่ออกมาต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย ในสมัยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ด้วยดังตัวอย่างต่อไปนี้

ดอกไม้ดอกใหม่
 น้ำเสือดน้ำตาคือ
 ทานบถั่งทลายรด
 จึงดอกบานแย้มยิ้ม

แสงน้ำรด
 คั่งน้ำ
 ถอยถนัด
 หยัดไหว

(อาทิตยถึงจันทร์, 89)

ดวงหน้านับพันนับหมื่น
ดอกไม้ร้อยดอกกรวยริน

ดวงตา เริ่มต้นจากหลังสิ้น
บานเต็มธรณินนาที่นี้
(เพียงความเคลื่อนไหว, 34)

เดือนแห่งการปลดทาสก่าจัดไซ
เดือนแห่งดวงดอกไม้ได้แย้มบาน

ไซเส้นไตก็ยังคงขึงขึงด้าน
หนอนแห่งมารก็ยังคงอ่อนยังซ่อนไซ
(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 172)

การใช้ดอกไม้เป็นความเปรียบดังตัวอย่างข้างต้น เป็นการใช้ความเปรียบที่มีลักษณะร่วมสมัย ในสมัยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 กวีผู้ที่ใช้ดอกไม้เป็นความเปรียบดังกล่าวคือ จิระนันท์ พิตรปรีชา จากบทกวีที่มีชื่อว่า "ดอกไม้จะบาน" ที่สร้างชื่อเสียงให้แก่เธอและเป็นบทกวีที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เนาวรัตน์ ได้กล่าวถึงการใช้ดอกไม้เข้ามาเป็นความเปรียบไว้ว่า "จิระนันท์ พิตรปรีชาได้สรุปยุคสมัยของเธออย่างกระชับงดงาม "ดอกไม้" ของเธอคือคนหนุ่มสาวคือพลังศรัทธาอันบริสุทธิ์กล้าหาญ เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลุกขึ้นมาในยามสังคมน่าครั่น" (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ อ้างถึงใน จิระนันท์ พิตรปรีชา 2532: 10) ดังนั้นการใช้ดอกไม้มาเป็นความเปรียบ จึงเป็นการสืบสานความคิดที่สามารถสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

2.6 การใช้ดอกหญ้าและต้นหญ้า

จากการศึกษาพบว่า เนาวรัตน์ได้ใช้ดอกหญ้าและต้นหญ้า เป็นสื่อถ่ายทอดทัศนคติหลายประเด็นเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการใช้ดอกหญ้าเป็นสื่อแสดงความไม่เที่ยง ดังนี้

สลัดชูพรพราวดาวดอกหญ้า
กว่าจะเด่นดอกประดับกับวังรวง
เจ้าก็คือสิ่งไหม่ในกอหญ้า
ครั้นแดดร้อนร้อนถิ่นแผ่นดินแล้ง

บานจะเอื้อมอดฟ้าเวหาห้วง
เจ้าต้องล่วงบรรลุผ่านการเปลี่ยนแปลง
เกิดตรูตรามาตามความปรุงแต่ง
เจ้าก็แห้งเหี่ยวไปกลายเป็นดิน

(เพลงขลุ่ยผิว, 39)

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะใช้ดอกหญ้ามาเป็นสื่อแสดงพุทธปรัชญาเท่านั้น แต่ได้นำดอกหญ้ามาเป็นตัวอย่าง เทียบเคียงให้เห็นความทรหดอดทน ยืนหยัดต่อสู้ และใช้เป็นสื่อเตือนสติสอนใจได้อีกด้วย ดังตัวอย่างเช่น

เจ้าเอ๋ยหนอเจ้าดาว <u>ดอกหญ้า</u>	ระย้าระยับกับพุ่มเก่า
ยังแจ่มใสมั้มย้อมอยู่พริ้มเพรา	ผ่านเข้าก็เข้ายังขึ้นชู
ก็ร้อนก็หนาวที่เจ้าผ่าน	ก็หย่อมก็ยานที่เจ้าอยู่
ก็เรียวก็แรงที่เกรียวกรู	ก็สู้ก็เสี่ยงกว่าจะทรง
.....
หยัดยืนขึ้นทำอยู่แทบเท้า	เจ้าเอ๋ยหนอเจ้าดาว <u>ดอกหญ้า</u>
ไม่สิ้นสียสายที่ศรัทธา	เคียงมากับทางที่เที่ยงตรง
	(มูมมอ, 30)

วานนี้มีลมแรง	ฉันเห็น <u>ดอกหญ้า</u> แดงยืนหยัด
ราบระเนนเอนล่อล่อมพัด	บางครั้งคล้ายขัดขึ้นตัดทานลม
.....
วันนี้ลมสงบ	ฉันได้พบพรมใหญ่ไม่แหงวีน
ระคาช <u>ดอกหญ้า</u> สวยรวยริน	บานเต็มทั่วถิ่นธรณี
ฉันได้เรียนได้รู้อยู่อย่าหญ้า	ยืนหยัดจากกล้าทันทนาที่
อาศัยลมสู่ลมปมอินทรี	สร้างความคิดความงามท่ามกลางลม
	(เพลงขลุ่ยผิว, 27)

นอกเหนือไปจากการใช้ดอกหญ้ามาสื่อทศนะด้านศาสนา และใช้เป็นเครื่องเตือนสติสอนใจมนุษย์ ในผลงานร้อยกรองของเนาวรัตน์ยังปรากฏการใช้ต้นหญ้าเป็นความเปรียบอีกด้วย และจากการศึกษาพบว่ามีอยู่ในทศนะด้านสังคมเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้ต้นหญ้าเป็นตัวแทนของคนชั้นต่ำที่ต่อสู้เพื่อชีวิตาใหม่ที่ดีกว่าเดิม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

นิ้วกระดูกกระต่ายได้พอได้เห็น เรียวแรงที่แผงเร้นกับปรากฏ
ยอดหญ้าแยงหินแยกหยัดระชด เกียรตยศแห่งหญ้าก็ระยับ
 (เพียงความเคลื่อนไหว, 31)

ริ้วริ้วพลิวเพรียวเรียวหญ้า ระยับระยับ
 ละหยดละหยาดน้ำริน

 อากรรพตุลาอาธรรม อธรรมย่ำยัน
ย่อยหญ้าย่อยยับพับพื้น
 (ตากรุ่ง เรื่อง โปยม, 131)

เจ้าคือชัยชนะของแผ่นดิน ดอกไม้รวยรินเรียงรำ
 ตำนานเลือดแห่งเดือนตุลา ตำนานแห่งต้นหญ้าอันหยัดยืน
 (ตากรุ่ง เรื่อง โปยม, 134)

เนาวรัตน์ได้ใช้หญ้าต้นไม้ริมทางที่ไร้ค่า มาเป็นความเปรียบ หมายถึงผู้ที่
 เรียกร้องอธิปไตย ทั้งนี้ถ้ามองจากมุมมองของรัฐมวลชนเหล่านี้คงเปรียบได้กับวีรพิชที่ขึ้นแทรกแซง
 หรือคอยบ่อนทำลายอำนาจรัฐ การใช้หญ้าที่มักจะถูกเหยียบย่ำกำจัดทำลายมาเปรียบเทียบ จึงเป็น
 ความเปรียบที่สามารถซ่อนแฝงทัศนะกวีได้อย่างแยบยลยิ่ง

การใช้ธรรมชาติเป็นความเปรียบ ดังที่ได้นำเสนอมาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็
 ลม ฝน เมฆ หมอก พายุ ดาว ดอกไม้ ดอกหญ้าต้นหญ้า มีปรากฏอยู่ในทัศนะหลากหลายด้านตั้งแต่
 ความรัก ศาสนาและสังคม การใช้ธรรมชาติเป็นความเปรียบอย่างสม่ำเสมอนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่า
 เป็นเพราะเนาวรัตน์มีความรักความผูกพันกับธรรมชาติมาก จนสามารถนำคุณค่าที่ได้จากธรรมชาติ
 มาเป็นสื่อสะท้อนทัศนะได้อย่างลึกซึ้ง และการใช้ธรรมชาติเป็นความเปรียบนี้ ได้กลายเป็นลักษณะ
 เฉพาะอีกประการหนึ่งของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ อย่างแท้จริง

3. การใช้ความมืด-ความสว่างเป็นความเปรียบ

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ใช้ความมืด-ความสว่าง มาเปรียบเทียบเพื่อสะท้อนทัศนคติในหลากหลายด้านอีกเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านอารมณ์ความรัก ด้านศาสนาหรือสังคม ดังเช่น

โลกสวยสดงดงามด้วยความรัก สาดแสงศักดิ์สิทธิ์สว่างสร้างสวรรค์
 ผากลานาน้ำใจให้แก่กัน กล่อมโลกผืนอันอร่ามเพื่อความรัก
 (คําพยาน, 29)

น้ำตารินไหลพร่างอย่างเจียบเจียบ มันเย็นเจียบเหมือนเชือกให้เลือดไหล
 ทั้งปวดลึกราวทั่วเนื้อหัวใจ วันทามัจฉิมืดยืดยาวนัก
 (คําพยาน, 61)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้ความสว่างอันอร่ามเรือง มากล่าวเปรียบเทียบแสดงความสุขสมหวังในรัก ในขณะที่เดียวกันเมื่อประสบกับความผิดหวัง เนาวรัตน์ก็ใช้ความมืดมาสะท้อนให้เห็นความระทมทุกข์ได้อย่างชัดเจน

เช่นเดียวกับการนำเสนอทัศนะ การตระหนักรู้ในด้านพุทธศาสนา เขาก็สามารถใช้ภาพความมืด ความสว่าง มากล่าวเปรียบเทียบกับบาป บุญ ได้อย่างสอดคล้อง เหมาะสม ดังนี้

ให้บาปกรรมวานนี้เคยมีนั้น ดั่งตะวันตกดินสิ้นแสงเผย
 กุศลกรรมวันนี้ที่ขึ้นเขย ผ่องราเพยเพียงอรุณอร่า
 (ประกาศรอง, 27)

การใช้ความมืด ความสว่าง เป็นความเปรียบ เพื่อสื่อทัศนคติยังมีปรากฏในด้านสังคมอีกเช่นกัน โดยจะสังเกตได้จากการใช้ แสงตะวัน แสงเทียน คบเพลิง มาเปรียบเทียบ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

เปลวไฟลูกไฟเพลิง เหนือโลงศพ
เส้นทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

คือแสงคบ เรื่องรองส่องแสง
ทุกหนแห่งไสวสว่างกลางตะวัน
(เพียงความเคลื่อนไหว, 39)

จงอย่าให้วัยเยาว์เปล่าประโยชน์
โลกยังมีดยึดเยื่อไม่ยถยง

เมื่อวันโรจน์ เรื่องสีวีส่อง
แต่วันหน้าจะรังรองด้วยน้องรัก
(ตากรุ่ง เรื่องโพยม, 90)

แล้วสิบสี่ตุลาก็ปรากฏ
ชุดบเพลิงของพลังประชาธิปไตย

เป็นหนึ่งในบทที่ประชาทาหน้าที
เพื่อส่องชี้ชัดสว่างทางประชา
(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 174)

ไปแล้วหรือเพื่อนเอ๋ย
ความเป็นธรรมที่เพื่อนหวัง
.....

ทางมิดยั้งยิดยาว
เป็นแสงเทียนส่องไทย

กระไรเลยไม่อยู่ฟัง
ก็ยังไม่เคยเห็น
.....

เราจะก้าวฝ่าไป
พร้อมเผาไหม้ตัวเอง
(เพียงความเคลื่อนไหว, 81)

จากความมืดมาสู่ความสว่าง
จับมือกันแน่นช่วยไปช่วงชิง
เราจะชุดบไฟแห่งความคิด
เพื่อนเรามีมากมายในโลกนี้

เธอคือผู้ร่วมทางที่ใหญ่ยิ่ง
ไม่ทอดทิ้งทางประชาสามัคคี
ขับไล่ความมืดมิดทุกถิ่นที่
พร้อมจะพลีพร้อมจะสู้กู้สิทธิ์ธรรม
(ตากรุ่ง เรื่องโพยม, 154)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าเนาวรัตน์ได้ใช้ทางมิดหรือโลกมิด มาสื่อให้เห็นภาพสังคมที่ไร้สิทธิเสรีภาพ เพราะถูกอำนาจเผด็จการเข้าครอบงำ อย่างไรก็ตามในความมืดมิด

นั้น เนาวรัตน์ก็ได้ใช้ภาพความสว่างมาเปรียบเทียบคู่ไปพร้อม ๆ กันอยู่เสมอ โดยใช้คบเพลิงและแสงเทียนมาเปรียบเทียบ เพื่อมุ่งหวังสร้างกำลังใจให้มวลชนอย่าได้สิ้นความหวัง การใช้ความมืด ความสว่างในบริบทนี้ จึงเป็นความเปรียบเทียบที่สามารถปลูกเร้า ชี้นำให้ประชาชนจงอดทนต่อสู้ เพื่อให้ได้สิ่งความใหม่ที่ดีกว่าเดิม ได้อย่างมีพลัง

4. การใช้ โฟ เป็นความเปรียบ

งานร้อยกรองของเนาวรัตน์ ไม่ว่าจะเป็นทศนะที่เกี่ยวกับ ความรัก ศาสนา หรือสังคมจะเห็นได้ว่าเขามักใช้โฟเป็นความเปรียบ เพื่อสะท้อนให้เห็นอสาวิกิเลสอยู่เสมอ ส่วนการใช้โฟมากล่าวเปรียบกับกิเลสมนุษย์นี้ จากการศึกษาพบว่ามีปรากฏอยู่ใน "อาทิตยปริยายสูตร" เป็นชื่อพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ภิกษุประมาณ 1,000 รูป ซึ่งเคยเป็นชฎิลบูชาโฟมาก่อน ว่าด้วยอายตนะทั้งหกที่ลุ่มร้อนไปด้วยไฟกิเลส ในคัมภีร์มหาวรรคแห่งพระวินัยปิฎก ได้กล่าวอธิบายความเปรียบนี้ไว้ว่า

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (ซึ่งเป็นอายตนะภายใน) เป็นของร้อน ; รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ คือสิ่งที่ถูกต้องได้ด้วยกาย ธรรมะคือสิ่งที่รู้ได้ด้วยใจ (ซึ่งเป็นอายตนะภายนอก) เป็นของร้อน ; วิญญาณ คือความรู้อารมณ์ทาง ตา หู เป็นต้น เป็นของร้อน ; ผัสสะ คือความกระทบอารมณ์ทางตา เป็นต้น เป็นของร้อน; เวทนา คือความสวดย อารมณ์เป็นสุขทุกข์หรือไม่ทุกข์ไม่สุข ซึ่งเกิดจากสัมผัสทางตา เป็นต้น เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟ คือราคะ โทสะ ฆะระ ; ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ ความตาย ความเศร้าโศก ความพิโรธ ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ และความขี้ใจ (พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน 2532 : 216)

เนาวรัตน์เป็นผู้ที่ฝึกฝนศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้เขาจึงนำโฟ มาสร้างเป็นความเปรียบ เพื่อแสดงความโลภ โกรธ หลง ได้ในหลากหลายบริบท ดังเช่น

อยากหนูนตักพักพิงผิงสะโพก
อ้างความฝันแทนไฟในราตรี

ลมยิ่งโอบกอบเยยเยียนเทียนหวังหรี
ไอหนาวนี้ที่นอนร้อนหัวใจ

(คําพยางค์, 41)

การใช้ไฟเป็นความเปรียบนตัวอย่างนี้ สะท้อนให้เห็นความรักที่ร้อนรน อันเนื่องมาจากกิเลสราคะ และไม่เพียงแต่จะใช้ไฟมาสื่อแสดงทัศนคติด้านความรักเท่านั้น หากเนาวรัตน์ยังสามารถใช้ไฟมาแสดงกิเลสมนุษย์ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ดังตัวอย่างเช่น

สงสารใจ ใจเจ้าเอ๋ยไม่เคยนิ่ง
เหมือนถูกกายกำบังกักขังใจ
กลางคืนคอยเป็นควันอัดอั้นไว้
ร่างกายถูกผูกพันสรรพางค์

วนและวัง คืบและวันหวั่นและไหว
ใจจึงได้ตื่นรนทุกหนทาง
ครั้นกลางวันก็เป็นไฟไปทุกอย่าง
เป็นสื่อกลางแก่ใจรับใช้การ

(วารีดุริยางค์, 19)

กำเริบกิเลสร้าย
ไฟโลกไฟโกรธหลง
ไฟหลงผิดแผดเจือ
ธารสังขธรรมทันด้าว

แรงเหลือ
ลวกว้าว
จุดวิบ-โยคเวย
ดับไฟ

(อาทิตย์ถึงจันทร์, 148)

นอกเหนือไปจากการใช้ไฟ มาแสดงอารมณ์ความรักที่ร้อนรน และแสดงกิเลส ความโลภ โกรธ หลง อันเป็นวิชชาที่เผาผลาญจิตใจมนุษย์ได้อย่างเด่นชัดแล้ว เนาวรัตน์ยังใช้ไฟมาสะท้อนให้เห็นสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง รวมทั้งสื่อให้เห็นอารมณ์โกรธแค้นของมวลชนที่พร้อมจะแปรเปลี่ยนเป็นพลังลุกขึ้นต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมได้อีกเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

กองสลากกาาแบดเป็อน	มอมประชา
<u>ไฟโลก</u> ลอบเผาชาว	ชาติใหม่
<u>ไฟ</u> แค้นเล่นตลบมา	ล้างเมื่อนี้เฮย
<u>ไฟ</u> พาดไฟร้ายให้	ราบเห็น

(อาทิตย์ถึงจันทร์, 133)

ความจริงและความกล้าต้องปรากฏ	ความเลวร้ายทรยศต้องอาสัญ
แรงเงินแรงงานต้องปานกัน	<u>ไฟ</u> ต่อไฟฟันต่อฟันประจัญประจัญ
<u>จุด</u> ไฟวาววับรับตะวัน	ประชาชนทั้งนี้ในทุกแห่งหน
ไม่มีใครใหญ่กว่าประชาชน	วิญญูณคนอย่างเราไม่เคยตาย

(เพียงความเคลื่อนไหว, 39)

จะเป็นเชื้อชนไฟลามไหม้โลก	จะล้างความโสโครกที่ขึ้นช้อง
เลือดคินเลือดเนื้อคินเนื้อให้เนืองนอง	เอาไปเกิดผู้ปกครองกระหายสงคราม

(เพลงขลุ่ยเทเหืองซ่าว, 136)

ไม่ขยับมีหรือจะเคลื่อนไหว	ไม่จุดไฟมีหรือจะสว่าง
เมื่อเมฆมืดหมอกมัวสลัววาง	เราต้องทาทุกอย่างที่ควรทา

(ตากรุ่งเรืองโพยม, 156)

มวลมหาประชาชนคนรักชาติ	ต้องมุ่งมาดสามัคคีอย่างกว้างขวาง
<u>ลุก</u> ขึ้นสู้ไฟเข้าไหม้พาง	ร่วมกันสร้างทางที่ดีกว่าเดิม

(เพลงขลุ่ยเทเหืองซ่าว, 183)

การใช้ไฟเป็นความเปรียบนบริบทด้านสังคมนี้ นอกจากจะสื่อให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกแค้นได้อย่างเด่นชัดแล้ว ยังเป็นความเปรียบที่สามารถปลูกเร้า สร้างความฮึกเหิมหาญกล้า ให้แก่มวลชนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

5. การใช้สัตว์เป็นความเปรียบ

จากการศึกษาการใช้ความเปรียบในงานร้อยกรองของเนาวรัตน์ โดยละเอียด พบว่าเขานิยมใช้สัตว์ชนิดต่าง ๆ มาสื่อเปรียบเทียบอยู่เป็นจำนวนมาก และมีปรากฏอยู่ในทัศนะหลากหลายด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การใช้ นก

นก เป็นสัตว์ที่เนาวรัตน์นำมากล่าวเปรียบเทียบ มีอยู่ในหลากหลายบริบท ดังเช่นในทัศนะด้านอารมณ์ความรู้สึก เช่น การใช้ที่ฟังพาดำยเขาจะใช้ นกขมิ้นเหลืองอ่อน มานำเสนอ ซึ่งถือเป็นการใช้ความเปรียบตามขนบเดิมอีกเช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เขาเคลือบนิ้ว เนิบนุ่มเสียงทุ้มพราว	เหมือนหวานหาไทยให้น้ำใจหาย
<u>เจ้าขมิ้นเหลืองอ่อนนอนเดี่ยวดาย</u>	จะเหนื่อยหน่ายหนาวน้ำค้างที่กลางดง
.....
เจ้าดอกเอ๋ยดอกขจรอวารถวิล	<u>นกขมิ้นเหลืองอ่อนจะนอนไหน</u>
เขาวางขลุ่ยชมหน้าตาว่าแห้วใจ	ตอบไม่ได้ดอกหนาช้าคนจร

(คำพยางค์, 191)

นกขมิ้นเหลืองอ่อน ใช้เป็นความเปรียบ หมายถึงผู้ร่อนเฝ้าไร่แหล่งที่พักพิงจนเป็นรับรู้ และเข้าใจในความหมายได้อย่างกระจ่างชัด การใช้ นกขมิ้นเหลืองอ่อนในร้อยกรองชิ้นนี้ จึงสะท้อนให้เห็นความลำบากยากแค้นของกวีได้เป็นอย่างดี

ส่วนในการแสดงทัศนะด้านศาสนานั้น เนาวรัตน์ได้ชักนัยการเวกมาเป็นสื่อเพื่อมุ่งชี้ให้เห็นความสุม่หลง มัวเมาในกิเลส อุบาทาน ดังตัวอย่างเช่น

<u>เจ้าพนักงานเวก</u>	เกาะอยู่บนภูเมฆซับซ้อน
เสนาะก้องกังวาน	สะท้อนสะท้อนสะท้อนดิน
คนเขายากฟังเสียง	เจ้าก็เสียงอยู่อาจฉ
แม้ใครอยากได้ยิน	ก็ต้องปีนไปเหนือภู
เล่าว่าภูนั้นอยู่สูง	ไม้ยางยุงไม่สูงสู้
ใครใครที่ใครรู้	ไปสู่แล้วยังไม่ลง
<u>เจ้าพนักงานเวก</u>	มาเสกมนต์ให้คนหลง
<u>ป่าไม้ไพรระหัง</u>	<u>คงมีนกของเราเอย</u>

(เพลงขลุ่ยผิว, 18)

เนาวรัตน์ได้ทำความถึง เรื่องที่เล่าขานสืบกันมาช้านานว่า นกการเวกนั้น มีเสียงร้องที่ก้องกังวาน หวานไพเราะยิ่ง หากจะเปรียบเปรยสาเนียงเสียงร้องว่าไพเราะ ก็มักจะนำมาเปรียบเทียบกับเสียงร้องของนกการเวกเสมอ ยิ่งไปกว่านั้นว่ากันว่านกการเวกนี้เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ ถ้าใครอยากจะได้ยินเสียงร้อง ก็ต้องคืบคลานปีนไปสู่อยอดเขาสูงอีกด้วย

จากความเปรียบที่เล่าขานกันมาโดยตลอด เนาวรัตน์ได้นำมาสื่อให้เห็นว่า แท้จริงแล้ว เจ้าพนักงานเวกก็ไม่ต่างไปจากกิเลส อุปาทานของมนุษย์ ที่ลุ่มหลง ยึดมั่นถือมั่นว่ามีอยู่ เป็นอยู่ การกล่าวถึงนกการเวก จึงเป็นการใช้สัตว์มาสื่อทศณะการตระหนักรู้ในพุทธธรรมได้อย่างละเอียด ลึกซึ้ง

การแสดงทศณะด้านพุทธศาสนา โดยใช้นกเป็นสื่อแสดงความคิด มิใช่จะมีเพียงนกการเวกเท่านั้น หากเนาวรัตน์ยังได้กล่าวถึงนก ซึ่งไม่ได้ชี้เฉพาะเจาะจงว่าเป็นชนิดใดก็ตาม เน้นย้ำให้เห็นกิเลสอุปาทาน อีกครั้ง ดังตัวอย่างเช่น

ด้วยปีกของนก	ฉันทแผกกระฉับกระเฉง
อาบแสงตะวันละเลง	ละลายตัวท่ามกลางทะเลรวี

ไล่เล่นบนเรือวรุ้ง
 กลิ้ง เกลือกพายพอนเมฆี
ไปไปไกลลิบลิบ
 มาบอกเล่าให้เข้าใจ
 ต้องไปจนสุดโคนรุ้ง
ฉันเห็นนกน้อยผินผา

อบใจจุงทั้งเจ็ดสี
 บินรื้อข้ามฟ้าดลาใบ
วันหนึ่งฉันจะกลับมาใหม่
ไม่มีอะไรจนสุดฟ้า
 แล้วมุ่งคืนสู่หล้า
นกร้อยพันผวาบินสวนทาง

(เพลงขลุ่ยผิว, 31)

เป็นที่น่าสังเกตว่า นกร้อยกรองบทนี้ เนาวรัตน์เสือกใช้ "ฉัน" เป็นสรรพนาม โดยกำหนดคำให้ตนเองเป็นนก เพื่อที่จะมุ่งชี้ให้เห็นว่า แม่ "ฉัน" จะบินไปไกลจนสุดโคนรุ้ง สุดปากฟ้าแล้วก็ตาม หากสิ่งที่ "ฉัน" พบพบก็เป็นเพียงแต่ความว่างเปล่าที่ "ไม่มีอะไร" และ "ฉัน" จะบินกลับมาเพื่อที่จะ "บอกเล่าให้เข้าใจ" ว่าสิ่งที่คิดนึกนั้นล้วนเป็นภาพสมมุติ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังมี "นกร้อยพันผวาบินสวนทาง" ซึ่งสื่อให้เห็นว่ายังมีผู้ที่ยึดมั่นถือมั่น สุ่มหลง ในสมมุติ อุบาทวน อยู่อีกเป็นจำนวนมาก การรื้อชิ้นกาบบริบทนี้ จึงเป็นความเปรียบที่สามารถสะท้อนแง่มุมด้านศาสนา ได้อย่างละเอียด แยกย่อยยิ่ง

เช่นเดียวกับการนำเสนอทัศนะด้านสังคม เนาวรัตน์ก็ยังใช้ชกมากกล่าว เปรียบเทียบได้อย่างสม่าเสมอ ดังจะเห็นได้จากการใช้ นกพิราบ นกสีเหลือง นกแสงตะวัน ซึ่งเป็นที่รับรู้และเข้าใจตรงกันว่านกานนี้ เป็นความเปรียบ หมายถึงผู้ที่ต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คุณไม่ช่นกนั้น
 นกแสงจักรธรรมขับหมอกมัว

 ต่อมิตร
 คาบดอกไม้ความจริงใจความมาฝ่ดี

คุณคือนกแสงตะวันอ่อนนโปทั่ว
 ขับความกลัวด้วยความกล้าทำทาย

 คุณคือพิราบอิสสระศรี
 มอบแต่มวลชนที่ได้ทุกช่ร้อน

(ตากรุ่ง เรื่องโพยม, 120)

เมื่อกองเลือดกายว่างอยู่กลางลาน คือลัญจนามกพิราบจะบินเร
 วาระการตัดสินใจเซาคาคะเน หรือหักเหวนตามอารมณ์ตน
 (เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 144)

การใช้กพิราบ นกแสงตะวัน มาเป็นความเปรียบดังตัวอย่างข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้ความเปรียบที่มีลักษณะร่วมสมัย ทั้งนี้เพราะในสมัย 14 ตุลาคม 2516 หรือ 6 ตุลาคม 2519 นักเขียนมักจะใช้นกเป็นตัวแทนมวลชนที่แสวงหาสิทธิเสรีภาพอยู่เป็นจำนวนมาก

5.2 การใช้หอยทาก

ในการใช้สัตว์มาเป็นความเปรียบ เพื่อสื่อทัศนคติด้านสังคมนั้น เยาวรัตน์ ได้ใช้หอยทาก เป็นตัวแทนของผู้เสียสละ อุทิศตน ได้อย่างงดงาม ด้วยเช่นกัน ดังต่อไปนี้

งานผู้รักกันนี้ทาง	เบสิ่วอ้างร้างไว้คนเดิน
<u>ทากน้อย</u> จึงทาเงิน	เป็นเงางามระวามไว้
.....
และ <u>ทากน้อย</u> จะถมเนื้อ	เพื่อภาวะแห่งผู้สร้าง
ระเหิดหายละลายล้าง	อย่างเคยเคยทุกคราวครั้ง

(เพียงความเคลื่อนไหว, 94)

"บนเส้นทางแห่งหอยทาก" เป็นบทกวีที่เยาวรัตน์แต่งไว้ล่วงหน้า ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์วันมหาวิปโยคเพียงวันเดียว คือแต่งไว้เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2516 ส่วนการใช้หอยทาก เป็นความเปรียบในบริบทนี้หมายถึง ผู้คนที่ยอมเสียสละชีวิตตนคือยอมพลีกาย "ทาเงิน" เพื่อส่องสะท้อนให้เห็น "หนทาง" นอกจากนี้ยังยอมอุทิศตน "ถมเนื้อ" ผังกายเป็นทางให้เหยียบย่างอีกด้วย ซึ่งหนทางในที่นี้ มิได้หมายถึงวิถีทางตามปกติทั่วไป แต่มีนัยหมายถึง โอกาสที่จะได้รับสิทธิเสรีประชาธิปไตย อันเป็นเป้าหมายสูงสุด

การนำพฤติกรรมของทอยทาก ที่ยอมเสียสละแม้ชีวิตตนมากสาวแสดง ขณะที่บ้านเมืองกำลังอยู่ในภาวะขมขื่นดิ้นรน เครียด จึงถือเป็นการใช้สัตว์มาสื่อเป็นความเปรียบที่สามารถ ชอนแผนการปลุกเร้า ชี้นำมวลชนให้ลุกขึ้นมาเสียสละต่อสู้ เพื่อสร้างสรรคสังคมที่ดีกว่าเดิมได้ อย่างแยบยล

5.3 การใช้ นก ปลา ไล่เดือน ทนอน

ในการใช้สัตว์มาเป็นความเปรียบ เพื่อสื่อแสดงทัศนคติต่าง ๆ นั้น เขาได้นำ นก ปลา ไล่เดือน ทนอน ซึ่งมักสาวแสดงอยู่ในกลุ่มเดียวกันมาสื่อทัศนคติได้อย่างลุ่มลึกด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ เยาวรัตน์ได้ใช้สัตว์กลุ่มนี้มาสื่อทัศนคติในสองประเด็น คือ ในด้านศาสนา และสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.3.1 การใช้ นก ปลา ไล่เดือน ทนอน เพื่อสะท้อนอวิชชามนุษย์

ความจําเจจุงจําให้เห็นผิด	ชนตาเพียงกะพริบนิคบิดกฐมา
ที่ยิ่งใหญ่ยิ่งหยาบจบลงตา	ที่ยิ่งเล็กยิ่งพรวาพาลอดเร้น
<u>นกออยู่ฟ้ามักไม่เห็นฟ้า</u>	เพราะใกล้ตาใกล้ตนจนไม่เห็น
<u>ปลาอยู่น้ำมิเห็นน้ำความเคยเป็น</u>	เพราะน้ำเ็นอยู่ชิดติดตามัว
<u>คจไล่เดือนชอนดินชินดินอยู่</u>	ยอมมิรู้จักดินถิ่นทวมหัว
<u>อาจมคุดทนอนเคล็ยอยู่เนียว</u>	ไม่รู้ตัววิคทหมกอจม

(ประกาศรอง, 50)

การใช้ นก ปลา ไล่เดือน ทนอน มาเป็นความเปรียบในตัวอย่างข้างต้นนี้ มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อสะท้อนให้เห็นจิตที่หลงผิด ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งสมมุติที่อยู่รอบตัว จนไม่สามารถแยกแยะพิจารณาองเห็นภพภายา ที่ครอบงำอยู่ได้อย่างต้องแท้ นก ปลา ไล่เดือน ทนอน จึงเปรียบเสมือนกับอวิชาที่บดบังความรู้แจ้งได้เป็นอย่างดี

5.3.2 การใช้ นก ปลา ไล่เดือน หนอน เพื่อสะท้อนให้เห็นอำนาจ เผด็จการที่ครอบงำมวลชน

เนาวรัตน์ได้นำ นก ปลา ไล่เดือน หนอน เป็นความเปรียบ
อีกครั้ง ในบริบทด้านสังคม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

สี่สิบปีเปล่าไล่ส่งตลอดย่าน	สี่สิบล้านไม่เคยเขยื้อนขยับ
ดินเป็นทรายไม้เป็นหินจนหักพับ	คืบและหลืบตลอดถ้วนทั้งตาง
<u>นกออยู่ผ่านหากไม่เห็นฟ้า</u>	<u>ปลาอยู่น้ำยอมปลาเห็นน้ำไม่</u>
<u>ไล่เดือนไม่เห็นดินว่าจันใด</u>	<u>หนอนยอมไว้ดวงตาผู้อาจ</u>

(เพียงความเคลื่อนไหว, 32)

การใช้ นก ปลา ไล่เดือน หนอน มากกล่าวเปรียบเทียบกับบริบท
ด้านสังคมนี้ จะสังเกตได้ว่ามีความหมายที่แตกต่างไปจากร้อยกรองบทแรกอย่างเห็นได้ชัด เพราะ
ไม่ได้นำมาเปรียบกับสภาวะจิตที่ถูกอำนาจกิเลส อุปาทานครอบงำ แต่เป็นการสื่อให้เห็นอำนาจ
เผด็จการทหาร ที่ครอบงำการปกครองมานานกว่าสี่สิบปี จนกระทั่งทุกสิ่งทุกอย่างกลายเป็นความ
คุ้นชิน มองไม่เห็นความผิดแผกแตกต่าง หรือความแปลกใหม่ใด ๆ ทั้งสิ้น

การใช้ นก ปลา ไล่เดือน หนอน เป็นความเปรียบไม่ว่าจะนำ
เสนอทัศนคติในด้านพุทธศาสนา หรือสังคมก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าเป็นลีลาที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของ
เนาวรัตน์ และถือเป็นการใช้สัตว์มาสื่อแสดงความคิดวิได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.4 การใช้ หนูนา แมงมุม

เรื่องปัญหาความทุกข์ยากของผู้ใช้แรงงาน เป็นอีกทัศนคติหนึ่งที่เนาวรัตน์
สามารถใช้สัตว์มาเปรียบเทียบได้อย่างเหมาะสม โดยใช้หนูนาและแมงมุมมาเป็นสื่อ หมายถึง
นายทุนผู้เอารัดเอาเปรียบคนยากคนจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แล้ววันเวลาก็ผ่านไป	วันใหม่ใหม่ไม่มีวันดีกว่า
เสียงเพลงแผ่ร้องก้องฟ้า	ไฉวันเวลานาซิง
"แม่จ๋า หนูหิวหนูนาว	ขอข้าวขอผ้าห่มหลัง"
"ลูกแม่ แม่ไม่ยากฟัง	ฟ้ายังมีดอยอยู่ยาร้อง
"พี่น้องชานาของข้าเอ๋ย	จะควงเคียวเกี่ยว เกยก็ขัดข้อง
ฟ้าแห้งดินโหดพิโรธคะนอง	หนูนาคาพองอันธพาล"
<u>หยากไย่แมงมุมขี้มเหยื่อ</u>	จะเชือดเนื้อเถื่อนหนังจันทน์ด้าน
หยาดเหงื่อของผู้ใช้แรงงาน	ฟ้าประทานพรประทังยังชีวิต

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว , 69)

การนำเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชนผู้ใช้แรงงาน เนาวรัตน์ได้ใช้ "พญา" ซึ่งตามปกติเป็นสัตว์ที่เป็นศัตรูตัวฉกาจของชานาชาวไร่ มาเปรียบเทียบหมายถึงนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลที่มากดขี่ สร้างความไม่เป็นธรรมให้แก่พวกเกษตรกร เช่นเดียวกับการใช้ "แมงมุม" มาเป็นความเปรียบ โดยปกติแมงมุมเป็นสัตว์ที่ต้องสร้างหยากไย่คอยดักจับเหยื่อต่าง ๆ เป็นอาหาร การใช้แมงมุมจึงเปรียบได้กับผู้ที่คอยเอารัดเอาเปรียบ กดขี่ราคาพืชไร่ สร้างความเดือดร้อนให้แก่พี่น้องชานาได้อย่างเหมาะสม

5.5 การใช้ จิ้งจก แมลง แมวหง่าว

ในการเสนอทัศนะด้านสังคม โดยเฉพาะประเด็นการเอารัดเอาเปรียบหรือใช้อำนาจที่มีมากกว่ามากดขี่ข่มเหง เนาวรัตน์ก็สามารถใช้สัตว์อีกกลุ่มหนึ่งคือ จิ้งจก แมลง แมวหง่าว มาเป็นความเปรียบ เพื่อสื่อสะท้อนความคิดได้อย่างแยบยล ดังเช่น

แผลบแผลบแลบลิ้นจก	จับแมลง
ขยอกขยอกกลอกกลิ้งแซง	แซงเย้ย้า
แผลบแผลบแลบลิ้นแดง	แผลบแผลบ
พุงป่องย่องย่องซ้า	ขู่ขู่ประตุแฝง

แมงเล็กแมงน้อยว่อน	วนไฟ
หู่หู่วับวับไหว	ฉวัดทว่อง
เรื่องเรื่องเรือเรือไร	เริงเส้น
เล่าโลดเรื่องไรจันรื่อง	รำรื่องคะนองแสง

บังไฟโตตะต๋วม	เตี้ยมเตี้ยม
ฉกฉวัดกวัดกวาดเสียม	แลบลั่น
ผันเผด็จเท็จแท้เทียม	คร่ำท่า คอยท่า
แปลบแปลบแอบอ้อมปล้น	ปองปล้นเปรมเกษม

เอาโอชแอบโอษฐ์พริ้ม	พุงขยาย
บุบปัปปับเตียวหาย	เหือดห้อง
ฉมังเล็บเก็บเล็บหงาย	แมวหง่าว
ฆาตกรรมฆาตกรรมก้อง	ฉกาจก้องประกบโฉม

(ตากรุ่งเรืองโพยม, 201-202)

จากบทร้อยกรองที่มีชื่อว่า "ห้องประหาร" เนาวรัตน์ได้ใช้สัตว์มาสื่อเป็นความเปรียบตลอดทั้งเรื่อง โดยนำเสนอภาพจิ้งจกที่คอยจ้องดักกินแมลงที่บินว่อนเล่นแสงไฟ แต่ในที่สุด จิ้งจกก็ต้องตกเป็นเหยื่ออันโอชะของแมวหง่าว การกล่าวถึงพฤติกรรมของสัตว์กลุ่มนี้ าชว่า เขาจะมุ่งชี้ให้เห็นปกติวิสัยของสัตว์ใหญ่ ที่ยอมกินสัตว์เล็กเป็นอาหารเท่านั้น หากในอีกทัศนะหนึ่ง ถือเป็นการสะท้อนพฤติกรรมของผู้คนในสังคมปัจจุบันได้ว่า ผู้ที่มีอำนาจ หรือมีอิทธิพลมากกว่า ย่อมใช้อำนาจนั้นๆ มาข่มเหงเอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่าตนได้เสมอ การใช้ จิ้งจก แมลง และแมวหง่าว จึงเป็นความเปรียบที่สื่อให้เห็นระบบสังคม ที่เสื่อมทรามได้อย่างต่อ่งแท้

การใช้ สัตว์ มาเป็นความเปรียบ มีปรากฏอยู่ในงานร้อยกรองเรื่อยมา ทุกยุคสมัย จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นอีกความเปรียบหนึ่ง ที่สามารถสื่อทัศนะกวีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. การใช้ อมนุษย์ เป็นความเปรียบ

ถึงแม้ว่าเนาวรัตน์จะใช้สัตว์มาเป็นความเปรียบ แต่การกล่าวถึงสัตว์นั้นจะสังเกตได้ว่าส่วนใหญ่ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อกล่าวประดามหยามเหยียด ซึ่งจะแตกต่างกับการใช้อมนุษย์ในบริบทต่อไปนี้ ที่สามารถสะท้อนให้เห็นความชั่วร้าย ความเลวทรามของบุคคลได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างเช่น

กฎหมายที่หมายกค	กคชี่ชู่อยู่ต่าปี
จักเป็นเช่นคัมภีร์	แห่งปิศาจอาฬาร้าย
	(เพียงความเคลื่อนไหว, 135)

มารร้ายมารร้ายร้อง	เริงรา
โจดจากอับลักษณ์แสดง	คั้งนี้
เทียบพระราชฐานตา-	หนักตระหนก
เคื่องพระบาทแก้วก็	กับกัลป์
	(อาทิตย์ถึงจันทร์, 120)

จะโ่อเอกราชฤา	ก็ถูกยื้อและแย่งชิง
<u>ปิศาจฝรั่งสิง</u>	<u>กระสือแพรกกกระเสาะทรวง</u>
ฉะนี้ฤาจะเรียกไทย	เพราะนอกาสลีนกลวง
วจีเปสาบระโยชน์บวง	มีมีครจะนัฟพัง
	(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 46)

คนที่รักเสริไม่เคยตาย	คนทำทายอยู่ติธรรมไม่ผละผัน
<u>ที่ใดมีปิศาจจกจกกรรจ์</u>	ณ ที่นั้นผีลัจจะประจัญประจัญ
	(ตากรุ่งเรืองโพยม, 135)

ไม่เห็นใจคนจนจนคนทำกิน คนเดินดินเดินตรอกอย่าถืออกต้อย
ไอ้ตีนผีมีลื้อก็ เทาะลอย เกอะวันหนึ่งมันจะคล้อยลงคลุกดิน
 (ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1, 47)

เสียงสนั่นเสนาะไม้ มโหรี
 เสียงตะขาบขับตี ทวาดไต้
 เสียงซอระสายสี แสงวงลัจ
เสียงเปเรตเสียงปิ่นใบ ประกบข้ากระพริบเสียง
 (เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 177)

สังคมนี้จึงมีสัตว์สามประเภท หนึ่งคือเปเรตดูตลกกินลิ้นทุกสิ่ง
สองปิศาจโทษสาฆ่าฟันยิง สามสัตว์สิงศิริจวนโฉดเขลาใจ
 (ตากรุ่งเรื่องโหมม, 97)

แว่นตาแตกแหลกข้าวเมื่อกลางเที่ยง กลางแดดเบรียงกลางเสื่ออันเคียดคับ
 ร่างละม่อมละมุนละไมมลายลับ แผลงลงกับกาสิสัตว์ลื้อลื้อ
 (ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1, 47)

มิใช่เพราะชี้คร้านสันดานหยาบ ชีวิตเหมือนถูกสาบไปทั้งลิ้น
มิใช่เพราะผีพนันมันรุมกิน จึงต้องตื่นต้องรันทาเลี้ยงตัว
 เพราะความจนตัวเดียวเจียวดอกเพื่อน ความชั่วร้ายมันก็เขื่อนมันก็ยั่ว
ทั้งผีเหิงผีห้าผีตามัว คนดีก็อาจชั่วโดยง่ายตาย
 (ข้างคลองคันทายาว กระบวน 1, 105)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าเนาวรัตน์ได้ใช้ ภูติ ผี ปิศาจ ทมิฬ ยักษ์ มาร
 สัตว์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอมนุษย์มากกว่าสาวเปรียบเทียบ เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของสังคมได้

หลายประเด็น นับตั้งแต่ใช้ว่ากล่าว ประณามการกระทำของเผด็จการที่ใช้กำลังเข้าเช่นฆ่าทำร้าย ผู้บริสุทธิ์ที่ออกมาเรียกร้องประชาธิปไตย ใช้เปรียบเทียบวัฒนธรรมตะวันตกว่าไม่ต่างไปจาก ผี หรือกระสือ ที่สิงสู่ความเป็นไทย ใช้เปรียบเทียบผู้ละโมภโลกมากจ้อราษฎ์บังหลวงกับเปรตปิศาจ ใช้เปรียบเทียบผู้ขี้ขลาดยานพาหนะด้วยความประมาทกับสัตว์กาลี รวมทั้งนำมาเปรียบเทียบกับ อบายมุขที่หลอกล่อให้คนมีสภาพไม่ต่างไปจากการถูกผี ปิศาจ เข้าสิง

การใช้มนุษย์มาเป็นความเปรียบดังกล่าว จึงเป็นความเปรียบเทียบมุ่งประณาม และ ว่ากล่าวอำนาจความเลวร้ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดีไม่ว่าความชั่วร้ายเลวทรามนั้น จะมาจากการกระทำของบุคคล หรือมาจากระบบสังคมที่เสื่อมทราม ก็สามารถสะท้อนให้เห็นทัศนคติที่ชิงชัง รังเกียจ ขยะแขยงต่ออำนาจมืด และสังคมที่ไร้คุณภาพนี้ ได้อย่างละเอียด ลุ่มลึก

7. การใช้เสียงดนตรีไทยเป็นความเปรียบ

เนาวรัตน์ เป็นผู้ที่มีความรักความผูกพันกับการเล่นดนตรีไทยมาตั้งแต่วัยเยาว์ ดังที่ได้นำเสนอรายละเอียดไว้ในตอนต้น จากอิทธิพลของดนตรีไทยนับว่ามีผลต่อการแต่งร้อยกรอง เป็นอย่างมาก ดังจะสังเกตได้ว่า เนาวรัตน์จะใช้เสียงดนตรีเป็นสื่อสะท้อนอารมณ์ได้หลากหลาย บริบท ดังเช่นใช้สื่ออารมณ์ความรัก ที่เกิดจากกิเลสราคะ ดังต่อไปนี้

สะอื้น เอื้อน เอื้อนคลอพะณอนี้ว	ผจงผิวแผ้วผั้นผ่านคั่นสี
เพื่อภาษาอารมณ์พรมพาที่	ทันทวิวิบโยคเศกสะท้อน
.....
ทศคันสีถี่ระทึกสะอึกสะอื้น	พอดิขึ้นซ้ำก็โยเยให้เหยหา
ทุกช่วงซึก เชื่อดใจไล่ลีลา	ทั้งปวดปร่าพรวดลิวนี้วประพรม
แล้วรีด เน้น คั่นครั้นละลั่นลัก	เหมือนจะหักใจห้ามความชื่นชม
สลัดโอดโถดพันวันระทม	แทงอารมณ์รันทศประชดประชัน

(คําพยาน, 181)

จะ เข้จิบนิ้วผจงลง เรียงไล่	เด็ดดอกน้มา ร้อยสร้อย เกศา
หอมคําหอมอมกลิ่นรินสีลา	อบเคหาห้องหออยู่อรัก
ทั้งทும்ตำว่า ร้อยจะ เจ็อยแจ้ว	พะพริ้มแผ่ว โอคัพันกระชั้นหนัก
กระทบสายกระทั้ง เสียงเพียงผ่นพัก	แผ่วพัยกั้มแย้มแจ่มล้นลอย

(วารีดุริยางค์, 54)

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะใช้เสียงดนตรีไทย มาสื่อสะท้อนอารมณ์ความรักที่มีต่อนางผู้เป็นที่รักเท่านั้น หากงานอีกบริบทหนึ่ง เขาสามารถใช้เสียงดนตรีไทย มาสื่อสะท้อนความเจ็บแค้นเปรียบเทียบให้เห็นความชื่นชม ต่อสภาพสังคมที่ไม่เป็นธรรมได้อีกด้วย ดังตัวอย่างเช่น

<u>ขอครั้นคืนชั๊กช้อย</u>	<u>ทอดชะลอ</u>
ปลุกประโลมแรงดาล	ตีเม็ดาว
อาณาจอาจนายอ	ยกเยียง
แย่งอยู่ติธรรมล้ำก้าว	สว่างเกิน

(อาทิตย์ถึงจันทร์, 79)

<u>ขลุ่ยช้าครวญทวนโหยระโยยโอด</u>	<u>พิโรธธนาการสะท้านพร่า</u>
เป่าคําหอม เหนิลิ้วขึ้นปลิวฟ้า	แล้วทอดช้า เจ็อยฉ่ำประจายาม
.....
คดช้าวาลีหอโปรอรับ	ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง
<u>เพลงขลุ่ยแผ่วครั้นสะอื้นคราง</u>	ไม่มีร่างไม่มีเงาเจ้าขุนทอง

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 170)

<u>เพลงขลุ่ยแผ่วแผ่วหายจากชายทุ่ง</u>	ข้ามห้องคู้งทุ่งข้าวระเฝ้าเร่ง
ระบายใจไหวหวานอยู่วังเวง	ประเด็ยวเกรงประเด็ยวกล้าประหม่าใจ
.....

แล้วทวนไทยครวญเพลงประเลงโศก ว่าทนอโลกมีคหคคแสนอดสู
 พายุร้ายไฟลามข้ามคลองคู ส่วนยากเย็นเห็นอยู่ทุกเหยา เรือน
 (ข้างคลองคันทายาว กระบวน 2 ,72)

ผากเพลงรักเพลงร่าเพลงความหลัง เกินจะร้องเวลามาลับส่วง
ขลุ่ยกระซิบแผดซำยังแผดทรวง เพลงรักลวงร่วงรำวุ่นซำว้าง
 (ตากรุ่งเรื่องโทยม, 40)

จากตัวอย่างข้างต้น เนาวรัตน์ได้ใช้ เสียงขลุ่ย และ เสียงซอ มาเป็นสื่อเพื่อสะท้อนความเจ็บแค้น ความปวดร้าว ความชื่นชม ซึ่งไม่ใช่มาจากอารมณ์ความรักใคร่ หากเป็นความวิพากษ์ ที่มีผลมาจากความเสื่อมทรามของสังคม ส่วนการใช้เสียงขลุ่ย และซอมาเป็นสื่อเพื่อแสดงความวิโยคโศกเศร้านั้น เป็นการเลือกใช้ที่ถูกต้องเหมาะสม เพราะโดยธรรมชาติเสียงดนตรีไทยทั้งสองชนิดนี้ มักจะใช้บรรเลงเพื่อบ่งบอกอารมณ์โศกเศร้า สะเทือนใจ ได้ในตัวอยู่แล้ว

เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่ใช้เสียงดนตรีไทย มาสะท้อนความชื่นชมได้อย่างเหมาะสมเท่านั้น หากเขายังใช้เสียงดนตรีไทย เป็นสื่อเพื่อบอกเล่าเหตุการณ์ทางการเมืองรวมทั้งใช้เสียงดนตรีไทยมาปลุกเร้า ให้ลุกขึ้นมาต่อสู้กับความไม่ชอบธรรม ได้อย่างหาญกล้าอีกด้วย ดังต่อไปนี้

พอเสียงร่ำรำวงล่องประกาศล้ำ ก็รู้ว่าวันพระมาอีกหน
 พอปืนเบรียงแปลบไปเนมณฑล ก็รู้ว่าประชาชนจะชิงชัย
 (เพียงความเคลื่อนไหว, 33)

เมื่อรำวงล่องประกาศล้ำขึ้นมาแล้ว ขบวนแถวก็จะเคลื่อนจะก้าวข้าม
 เมื่อเมฆดำคล้ำครึ้มครึ้มคาราม ผณเสนาहांก็ถึงยามกระหน่ำเท
 (เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งซำว, 144)

ตี โทนตีทับทั้ง	ตะโพนมอญ
ตี ตะลุงตรงรอน	รบเร้า
ตี กลองแขกครูสอน	สระระหมา
ตี ฉิ่งตีฉาบเข้า	เช่นร่ายาครรราน

(ชักม้าชมเมือง, 11)

ระริกกรีนครั้นคล่องลูกฆ้องเล็ก
 ความเป็นเด็กทาศีดีสนอง
 ต้องกล้าคิดกล้ากระทำตามครรลอง
 ความถูกต้องเที่ยงตรงต้องคงคืน
 (เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 50)

ติงทั้งติงทั้งพร้อม	เพลงกลอง
เพลงกาพย์ตุลาผยอง	พยับห้าว
เพลงโคลงเร่คัลลอง	รุกฆาต
เปล่งประกายกลอนกร้าว	คู่พร้อมเพลงฉันท

เสียงสนั่นเสนาะไม้	มโหรี
เสียงตะขบขบตี	ควาคำไ้
เสียงซอระสายสี	แสงสลัจ
เสียงเปเรตเสียงปี่นเป้	ประกบซ้ากระพริบเสียง

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 177)

เสียงดนตรีไทยในตัวอย่างข้างต้นซึ่งมี กลอง โทน ทับ ตะโพน ฉิ่ง ฉาบ ระนาด ฆ้อง ซึ่งตามปกติจะบรรเลงให้เกิดเสียงดัง สร้างความอึกทึกเขมร่าใจได้เป็นอย่างดี เยาวรัตน์ ใช้เสียงดนตรีไทยดังกล่าว มาสื่อสะท้อน บอกเล่า รวมทั้งนำมาใช้เพื่อปลุกกระดมมวลชน จึงเป็นการซ่อนแฝงทัศนคติ โดยนำเสียงดนตรีไทยเป็นสื่อแสดงได้อย่างแยบยลยิ่ง

8. การใช้ สี เป็นความเปรียบ

เมื่อพิจารณาการใช้คำบอกสีในงานร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ พบว่า เขาไม่เพียงแต่จะใช้คำวิเศษณ์มาบอกสี ที่ตกกระทบอย่างงดงามตระการตา โดยใช้คำว่า พร่าพราย ระยิบระยับ วิบแวม วาว ฯลฯ ดังที่ได้นำเสนอรายละเอียดไว้แล้วในข้างต้นเท่านั้น แต่เนาวรัตน์ สามารถใช้สีมาใช้สื่อเป็นความเปรียบได้อย่างลุ่มลึกอีกด้วย การใช้คำบอกสีในร้อยกรองเพื่อสื่อความหมายเป็นความเปรียบนั้น มีผู้กล่าวอ้างไว้ ดังนี้

คำบอกสีในบทร้อยกรองปัจจุบัน ดูเริ่มมีพันธกิจอันแตกต่างเพิ่มเติมกว่าในอดีต เพราะนอกจากสีจะใช้เพื่อสร้างภาพพจน์และเป็นสื่อกลาง "ผัสสะ" แล้วสียังได้กลายเป็น "สัญลักษณ์" อันมีลักษณะเป็นสากล การใช้คำบอกสีในบทประพันธ์ ได้กลายเป็นกลวิธีสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ อันสื่อความหมายชัดเจนเป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวาง เช่น สีขาว อาจะหมายถึง ความบริสุทธิ์ ความหวัง สีดำ อาจะหมายถึงความเศร้า ความตาย หรือ สีแดง อาจะหมายถึง ความรัก ความรู้สึกรุนแรง... ดังนั้น คำบอกสีในบทร้อยกรองปัจจุบัน จึงมิได้เป็นเพียงรายละเอียดของภาพพจน์ หรือการพรรณนาของกวี แต่อาจจะเป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของ "สาร" ที่กวีต้องการจะสื่อ (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา 2528: 48)

เนาวรัตน์เลือกใช้สีเป็นความเปรียบ ทั้งที่เป็นลักษณะสากลและเป็นลักษณะเฉพาะ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่าง ๆ ต่อไปนี้

8.1 การใช้ สีขาว

เขาคือไม้มีงัยแถม	เย็นหอม
ขาวพิสุทธิ์สีสรวง	สลับสร้าง
ควรแต่จักทะนุถนอม	นวลดอก
อย่าด่วนโรยเรือร้าง	แหล่งเลย

(อาทิตยถึงจันทร์, 87)

เย้ยถามเด็กกลางนาตรงหน้าเขา	ร้านขายเหล้าแถวนี้อยู่ที่ไหน
เด็กสบตาใส่ซึ่งถึงกายาน	ซึ่งมีอาบชายป่าเบื้องหน้านั้น
ที่ตรงนั้นสงบนิ่งไม่ดังไหว	มีดอกไม้งดงามเหมือนความฝัน
กลีบสามแฉก เช่นมณีตรีอาพัน	และสีอันขาวสะอาดผุดผาดนัก

(คําพยาน, 107)

น้ําครทอนอ้อม น้ําอันอ่อนนุ่ม	รูและหลุมลึกเลือดเลอะฉาน
เกรอะคล้ำจําเปรอะเปื้อนประจํา	น้ําขาวขาวสะอาดสะอาดอันกระอักโอย

(เพียงความเคลื่อนไหว, 48)

การารใช้สีชวามตัวอย่างข้างต้น ไม่ว่าจะ เป็น "น้ําขาว" "ดอกไม้น้ําขาว" หรือ "น้ําขาว" โดยนัยหนึ่งเป็นคําบอกสีที่สื่อให้เห็นสีล้วน หากในอีกนัยหนึ่งสีชวามในบริบทนี้ได้ทำหน้าที่เป็นความเปรียบ นับตั้งแต่เปรียบเทียบนิสิต นักศึกษาในสมัยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ รวมทั้งใช้ดอกไม้น้ําขาวที่มี "สามแฉกเช่นมณีตรีอาพัน" มากล่าวเปรียบเทียบ โดยสื่อให้เห็นความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ความดีงามแห่งพระรัตนตรัย ที่ตรงกันข้ามกับเหล่าที่เป็นอบายมุข รวมทั้งใช้สีชวามาพรรณนา "น้ําขาวขาว" ของเด็กน้อยที่ต้องเสียชีวิตในสงคราม สีชวามที่นี้ไม่ใช่จะบ่งชี้ให้เห็นสีผิวของเด็กเท่านั้น หากน้าวรตน์ยังต้องการสะท้อนให้เห็นความไร้เดียงสา ความบริสุทธิ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ถือเป็นกรารใช้สีชวามสื่อเป็นความเปรียบได้อย่างโดดเด่น สามารถสะท้อนให้เห็นทัศนคติที่มีต่อผู้บริสุทธิ์ ได้อย่างคมชัด

8.2 การารใช้สีแดง

อาทิตย์เบรียงบริ้เปื้อน	เปรอะไฟ
พาดประ เลงประลัยกัลป์	กราดหล้า
แดดเที่ยงทวมเลือดไหล	รินพลาณ
<u>เลือดผ่านดินด้าวกล้า</u>	<u>เกรอะแดง</u>

(อาทิตย์ถึงจันทร์, 126)

จุดไพลาวัวรับตะวัน
ละลายเลือดและร่างลงดินแดน

ดับชีพนับพันรับคนแสน
เพื่อล้างแผ่นดินนี้ด้วยสีแดง
(เพียงความเคลื่อนไหว, 38)

แดดบ่ายพรายผุดดำ

เดือดแดง

แดงตะวันวงหวือ

วูบร้อน

ร้อนโทสะร้อนแสง

เลือดสาด

สาดสบน้ำแก้วช้อน

ชกตา

(อาทิตย์ถึงจันทร์, 135)

ดินสอโคมจารึกด้วยหมึกเลือด
เป็นประวัติธรรมศาสตร์ศาสตร์แห่งธรรม

กับฟ้าไทยทอดเหือดเดือดแดงกำ
ธรรมที่นำมาลประชากระจำงชัด
(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 165)

ตะวันรุ่งเรือแรงจางแดงเลือด
เพลงขลุ่ยขาดห้วงท่วงทาทอง

แผ่นดินเดือดคูน้ำก็คล้ำหมอง
เสียงตะโกนงู่ก้องมาไกลไกล
(เพียงความเคลื่อนไหว, 85)

สีแดง ตามปกติแล้วเป็นสีโทนร้อน ที่ให้ความรู้สึกร้อนรุนแรง เนาวรัตน์ได้
ใช้สีแดงมาสื่ออารมณ์ ความโกรธแค้น เดือดดาล รวมทั้งสื่อให้เห็นภาพเหตุการณ์ความรุนแรงที่
เกิดขึ้นได้อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะเมื่อนาสีแสงรัศมีอันแรงกล้าของดวงอาทิตย์มาสื่อเปรียบเทียบ
สามารถสะท้อนความขุ่นแค้น ได้อย่างเข้มข้น และมีพลังยิ่ง นอกจากการใช้สีแดงมาขยายสี แสง
ดวงตะวันแล้ว เนาวรัตน์ยังนำมาขยายสีแดงอีกด้วย สีแดงที่ปรากฏจึงเป็นสีที่บ่งบอกอารมณ์ความ
เจ็บแค้นอย่างแรงกล้า และสะท้อนภาพเหตุการณ์การนองเลือดได้อย่างกระจ่างชัด

8.3 การใช้ สีด้า

อะโหว่โหว่แห้ง	ทนนาว แล้วยเฮย
ดินเหือดกรรหายโล-	หิตเลี้ยง
<u>ด๊ับเดือนด๊ับดวงดาว</u>	<u>คามัด</u>
แตกตะเกียงแก้วเกลี้ยง	กระจาย
	(อาทิตย์ถึงจันทร์, 39)
จังก้าวที่ละก้าว	และกินข้าวที่ละคำ
<u>ฟ้าดึกที่มีด้า</u>	จะสว่างไม่นานวัน
	(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 182)
ผู้คนฆ่าฟันกันเป็นเปือ	บ้านแตกเหล็กเรือเมื่อเมืองคว่า
เลือดร้ายกาฬสาริยา	<u>เป็นสิด้าเปราะเปื้อนทั้งแผ่นดิน</u>
	(เพียงความเคลื่อนไหว, 55)
จาได้ไหม	คาพูดาคเรคานี้ที่ถูกลั่น
าครที่ลบศักดิ์ศรีเสรีชน	<u>าครบันดลแม่โคมามีด้า</u>
	(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 165)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าเนาวรัตน์นำสิด้า มาสื่อความหมายในสองลักษณะ คือบ่งบอกสถานการณ์อันเลวร้าย โดยใช้ "แม่โคม" เป็นสื่อ ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ความรุนแรงเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 นั้นมีจุดเกิดเหตุอยู่ภายในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอีกลักษณะหนึ่ง มีนัยหมายถึงความสิ้นหวัง ซึ่งเนาวรัตน์ใช้ "ดวงดาว" และ "ฟ้า" เป็นสื่อ เนื่องจากทั้งสองสิ่งตามปกติจะเป็นสัญลักษณ์ของความหวังอันเรืองรองส่องแสง การใช้ "สิด้า" จึงเป็นความเปรียบที่สื่อให้เห็นความหวังอันริบหรี่ สิ้นหวัง ที่เป็นอุปสรรคขวากหนามได้เป็นอย่างดี

8.4 การไว้ สีทอง

สีทอง เป็นสีที่มีความหมายบ่งบอกความหวังอันรุ่งโรจน์ หรือความสำเร็จ รุ่งเรือง ขณะเดียวกันสามารถสื่อสะท้อนชัยชนะอันยิ่งใหญ่ เนาวรัตน์ได้นำสีทองมาใช้ในบริบททาง สังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แสงทองส่องแผ่ฟ้า

ราตรี

พระราชดำรัสคลาย

ชาวห้อง

ประสิทธิ์ประสาทาน

ทุกคณะ

ผู้ใหญ่เยาว์พร้อมพร้อม

ผอนผัน

(อาทิตย์ถึงจันทร์, 117)

มอมแมมคลุกเคล้ากับความงาม

เมื่อยามเฝือกทองทอแผ้ว

วันใหม่อีกวันวาวแวว

ส่องแก้ว เคลื่อนประกายที่กลางดิน

(เพียงความเคลื่อนไหว, 34)

"ไปแล้วหรือไรลูกแม่"

"ไปแม่แม่จำอย่าหวั่น"

สายเลือดลูกแม่ทั้งนั้น

จะไปบนทางทองให้แม่เดิน

(เพียงความเคลื่อนไหว, 56)

การเกิดต้องเจ็บปวด

ต้องร้าวรวดและทรมาน

ในสายฝนมีสายฟ้า

ในฟ้าที่มีฟ้าทอง

(เพียงความเคลื่อนไหว, 95)

สีทองเป็นอีกสีหนึ่งที่เนาวรัตน์ใช้เป็นความเปรียบ สื่อความหมายตามหลักสากล เพื่อบ่งบอกความเจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้สีทองยังเป็นสีที่สื่อความหมายเชิงอุดมคติ คือ มุ่งสร้างความหวังและให้กำลังใจแก่มวลชนได้ต่อสู้เพื่อชีวิตาใหม่ที่ดีกว่าเดิมในวันข้างหน้าอีกด้วย

8.5 การใช้สีเขียวเป็นสัญลักษณ์

สีเขียวจัดเป็นสีโทนเย็นตามปกติจะให้ความหมายถึงเชื่อมโยงไปถึงธรรมชาติอันสงบร่มรื่น หากในความคิดด้านสังคม เยาวรัตน์ได้นำสีเขียวมาใช้อีกลักษณะหนึ่ง ดังนี้

<u>เขียวพระแก้วกลอกแก้ว</u>	ประกายแสง
<u>เขียวพระโพสพไพ-</u>	สิริพร้อม
<u>เขียวเครื่องแบบแปลบแปลง</u>	มา เปลี่ยน
<u>เขียวประทัดหัวหอม</u>	ประหาร

(อาทิตยถึงจันทร์, 25)

ยินดียามดื่มซึ่ง	ตาสาว
น้ำเพชรร่วงเกล็ดพราว	กะพริบพริ้ว
คือรักหยาดแสงดาว	ลงประดับ
สีสงบระงับถ้อย	ถี่ถ้วนกระบวนศิลป์

หินผาป่าเถื่อนแก่ง	กันดาร
<u>เขียวประทัดประหาร</u>	<u>ทอดล้าง</u>
สีแห่งรัตติกาล	กลืนโลก
จักรวรรดิวิเศษว่าง	จบเวียงจักรวาล

(เพียงความเคลื่อนไหว, 109)

การใช้สีเขียวในตัวอย่างข้างต้น เป็นการกล่าวเชิงเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง นับตั้งแต่สีเขียวของพระแก้วมรกตมีนัยบ่งชี้ถึงพระพุทธคุณอันสงบราบ้าง ส่วนสีเขียวของต้นข้าวหรือพระแม่โพสพบ่งบอกพืชพันธุ์ธัญญาหารที่อุดมสมบูรณ์ การใช้สีเขียวในสองบาทแรกยังมีความหมายที่ใกล้เคียงกับลักษณะอันเป็นสากล

หากการใช้สี่เหลี่ยมบาทถัดมา คือ "เขียวเครื่องแบบ" และ "เขียว
 ประทัดประหาร" ส่วนสื่อความหมายที่แตกต่างออกไปจากเดิม กล่าวคือเนาวรัตน์ใช้สี่เหลี่ยมที่เป็น
 การสร้างสรรค์ให้มีความหมายเฉพาะ หมายถึงทหารบก เพราะเครื่องแบบของทหารเหล่านี้จะมี
 สีเขียวเป็นเอกลักษณ์ และ "เขียวเครื่องแบบ" นี้เอง ก็เป็นต้นเหตุแห่งการนำเอา "นาจเผด็จการ
 มา"ประทัดประหาร" อย่างโดดเด่น นอกจากรูปสี่เหลี่ยมบริบทนี้ยังเป็นตัวแทนแห่ง "รัตติกาล"
 หรือความมืดมิด สะท้อนให้เห็นความวิบัติ หายนะที่กำลังสืบคลานเข้าครอบครองโลกและจักรวาล
 อย่างน่าสะพรึงกลัวอีกด้วย

การเปรียบเทียบสี่เหลี่ยมตัวอย่างดังกล่าว เป็นเครื่องยืนยันได้ว่ากรีนไม่
 จำเป็นต้องใช้ตามความหมายสากลเสมอไป หากก็สามารถสร้างสรรค์ความหมายใหม่ขึ้น เพื่อให้
 สอดคล้องกับทัศนะหรือความคิดของตนได้ ดังคำกล่าวข้างต่อไปนี้

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของสีอันปรากฏในบทร้อยกรองนั้น เป็นการจงใจเลือกสรรของกวี
 ผู้สร้างงาน แม้ว่าสีจะเป็นระบบสัญลักษณ์อันมีลักษณะสากลอยู่ แต่กวีก็ยังคงเลือกสรร
 ความหมายที่ต้องการของแต่ละสี หรือแม้แต่สร้างความหมายใหม่เฉพาะตัวให้กับสีบางสี เพื่อ
 นำมาใช้เป็นสื่ออันทรงประสิทธิภาพ ในการสร้างความกลมกลืนเป็นเอกภาพในบทร้อยกรอง
 (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา 2528: 53)

การใช้สี่เหลี่ยมความคิดด้านสังคม จึงเป็นการสร้างภาพเปรียบเทียบ เพื่อสื่อให้เห็น
 ความแตกต่างระหว่างความสงบราบรื่น ความสุขสมบูรณ์กับความโหดได้อย่างโดดเด่น เพราะเป็น
 การสื่อความหมายในเชิงตรงกันข้าม

ในขณะที่เดียวกัน การสร้างความหมายใหม่ให้กับสี่เหลี่ยมบริบทนี้ เนาวรัตน์สามารถ
 ช้อนแ่งทัศนวิพากษ์วิจารณ์การ "ประทัดประหาร" ของเหล่า "เขียวเครื่องแบบ" ได้อย่าง
 แนบเนียน ถือเป็นการใช้สีเป็นความเปรียบ ที่สื่อความคิดได้เฉียบคมยิ่ง

การตั้งชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่อง เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งสำหรับงานวรรณกรรม ทั้งนี้เนื่องจาก "ชื่อเรื่องเป็นจุดแรกที่กระทบสายตาผู้อ่าน ชื่อเรื่องที่ดีย่อมมีส่วนช่วยให้เรียงความหรือบทความนั้นประสบความสำเร็จได้เป็นอันมาก"(สิทธา พิณีภูวคตและคณะ 2526: 40)นักเขียนสามารถตั้งชื่อเรื่องได้หลากหลายประการ ดังคำกล่าวอ้างที่ว่า "เราสามารถจะตั้งชื่อเรื่องจากองค์ประกอบภายในเรื่อง สิ่งที่ผู้อ่านสนใจ อารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่าน ประโยชน์ที่ผู้อ่านคาดหวัง จะตั้งแบบตรงไปตรงมา หรือจะใช้คำอันเป็นสัญลักษณ์ หรือบอกความหมายที่เป็นนัยสำคัญของเรื่องก็ได้" (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2526: 397)

การศึกษาการตั้งชื่อเรื่องในหัวข้อต่อไปนี้จะจำแนกการศึกษาดังออกเป็น 2 ประเด็น คือ การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นชื่อหนังสือแต่ละเล่ม มีทั้งหมดรวม 14 เล่ม และการตั้งชื่อบทที่มีในผลงานบางเล่มเท่านั้น อาทิ คำหยาด เพียงความเคลื่อนไหว ตากุ้งเรืองโพยม เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว มูมมอ ข้างคลองคันทายาว(กระบวนที่ 2) เป็นต้น ส่วนการศึกษาชื่อบทในงานวิจัยฉบับนี้จะศึกษาการตั้งชื่อบทเพียงบางบทเท่านั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นชื่อหนังสือ

คำหยาด เป็นผลงานชิ้นแรก ที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับความรักฉันหม่อมสาว น ร้อยกรองแต่ละบท จะเห็นได้ว่าเนาวรัตน์สามารถเลือกสรรถ้อยคำมาพรรณนาอารมณ์ความรักและแสดงอารมณ์รุ่มร่าใจได้อย่างดีมีค่าหวน จนความอ่อนหวานนั้นปานจะหยดหยาด การตั้งชื่อเรื่องว่า "คำหยาด" จึงเป็นการตั้งชื่อเรื่องเพื่อให้อรรถสัจจะสัมพันธ์กับองค์ประกอบหลักของเรื่อง

อาทิตย์ถึงจันทร์ เป็นงานร้อยกรองที่จัดบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในสมัย 14 ตุลาคม 2516 โดยใช้ชื่อของวันที่เกิดเหตุการณ์มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง ดังคำกล่าวอ้างของเพลิน รุ่งรัตน์ ที่เขียนไว้ในหน้าคานา ดังนี้

เขาตั้งชื่อวรรณกรรมวันมหาวิปโยคของเขาว่า **อาทิตย์ถึงจันทร์** ด้วยเหตุที่ว่าจากวันอาทิตย์ถึงวันจันทร์เพียง ๒ วัน เท่านั้น คือจากวันอาทิตย์ที่ ๑๔ ตุลาคม ถึงวันจันทร์ที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นสองวันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงซึ่งเขาเรียกด้วยภาษากวีของเขาว่า **อาทิตย์จันทร์คล้อยพัน พลิกสยาม** (โพลิน รุ่งรัตน์ อ้างถึงงาน **เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ 2532: 7**)

การตั้งชื่อเรื่องว่า "อาทิตย์ถึงจันทร์" จึงมีที่มาจากวันเวลาที่เกิดเหตุการณ์เป็นสำคัญ และเป็นการตั้งชื่อเรื่องที่แฝงนัยสำคัญของเรื่องไว้อีกด้วย

ชักร่มชำมเมือง เป็นร้อยกรองที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา เนาวรัตน์ได้แรงบันดาลใจในการเขียนงานชิ้นนี้ เนื่องจากพาลูกบวชวัดพระแก้วในวันวิสาขบูชาเมื่อปี พ.ศ. 2520 เนาวรัตน์ไม่เพียงแต่จะนำชมพระอุโบสถ สถาปัตยกรรม จิตรกรรมฝาผนัง เรื่องรามเกียรติ์ ตลอดจนความวิจิตรอลังการต่างๆ ภายในวัดพระแก้วเท่านั้น หากเขาได้สอดแทรกทักแตงคิดทางคติธรรมผสมผสานไปพร้อมกับบทชมอยู่เสมอ

การตั้งชื่อเรื่องว่า "ชักร่มชำมเมือง" นี้ได้มีผู้ศึกษาวิเคราะห์ไว้ว่า "ตามชื่อของหนังสือโคลงเล่มนี้หมายถึงชักริมจินตนาการชมบ้านเมือง (ในวัดพระแก้ว) มำานที่เิ่มมาจากความนัยซึ่งแปลว่าสำเร็จได้ด้วยใจหรือแปลว่าจินตนาการก็ได้ เนาวรัตน์ต้องการจะเน้นให้ความสำคัญและความสวยงามของบ้านเมืองเป็นจุดใหญ่" (ประเมิน เชียงเกียรติ 2522: 152) การตั้งชื่อเรื่องร้อยกรองชิ้นนี้ จึงเป็นการตั้งชื่อให้สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่อง ทั้งนี้เพราะการชมดังกล่าวไม่ได้ชมความสวยงามด้วยตาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการชมความดีงามที่น้อมออกมาจากใจด้วย

เพียงความเคลื่อนไหว เป็นร้อยกรองที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง ในสมัย 14 ตุลาคม 2516 เป็นช่วงที่ประชาชนเริ่มต้นตัวแสวงหาอนาคตอธิปไตย ภายหลังจากที่ถูกวิตรอนสิทธิ์เสรีภาพมานานกว่า 40 ปี ในความคิดนึกของเนาวรัตน์ เขาเห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ไม่ใช่เป็นความเปลี่ยนแปลง หากเป็นเพียงความเคลื่อนไหวที่เพิ่งจะเริ่มต้นเท่านั้น ดังคำกล่าวอ้างที่ว่า

เพียงความเคลื่อนไหว เป็นหนังสือรวมบทกลอนที่ผมเขียนตอนเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 กับหลังจากนั้นมันคาบช่วงกัน ฉะนั้นมันจึงสะท้อนความคิดสะท้อนเหตุการณ์ของ 2 ยุค 2 สมัย มีอยู่บทหนึ่งชื่อเพียงความเคลื่อนไหว ผมก็เลยเอาบทนี้มาเป็นชื่อหนังสือด้วย. . . ซึ่งผมคิดว่าเหตุการณ์ 14 ตุลานั้นไม่ใช่ความเปลี่ยนแปลงมันเป็นเพียงความเคลื่อนไหวผมเขียนไว้ว่า "เพียงชั่วเหยี่ยวกระหับปีกกลางเปลวแดด ร้อนที่แผดก็พ่นเปลวพระเวหา พอใบไม้ไหว พลิกกริกกริกมา ก็รู้ว่าวันนี้มีลมมาก เพียงกระเพื่อมล้อมรับวับวับไหว ก็รู้ว่าน้ำสาขกระจก เพียงแวตาคู่ นั้นสิ้นสะทก ก็รู้ว่าในหัวอกมีหัวใจ"คือต้องการชี้ว่าเมื่อใดมันมีความเคลื่อนไหว เมื่อนั้นก็มีชีวิต สังคมไทยเราหยุดนิ่งมาเป็นเวลาร่วมทศวรรษ "สี่สิบปีเบส่ำส่งตลอดย่าน สี่สิบสี่ปีไม่เคยเขยื้อนขยับ ดินเป็นทรายไม้เป็นหินจนหักพับ ดับและหลับตลอดทั่วทั้งตาดูจ" . . . ผมพยายามจะมองสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นว่ามันไม่ใช่ความเปลี่ยนแปลง มันเป็นเพียงแค่ความเคลื่อนไหวเท่านั้น (บริษัท เทเลคอมเอเชีย จำกัด - ชมรมวรรณศิลป์ที่เอ 2536)

การตั้งชื่อเรื่องว่า "เพียงความเคลื่อนไหว" จึงเป็นการตั้งชื่อเรื่องที่บ่งบอกนัยสำคัญของเหตุการณ์ ตามความรู้สึกนึกคิดของกวี

เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว เป็นงานร้อยกรองที่สะท้อนแง่คิดเกี่ยวกับสภาพสังคมเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะด้านการเมือง เนาวรัตน์ได้นำชื่อบทร้อยกรอง "เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว" มาตั้งเป็นชื่อหนังสือ เนื้อหาของร้อยกรองบทนี้ กล่าวถึงการต่อสู้ของ "เจ้าขุนทอง" หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึงวีรชนหนุ่มสาวในสมัย 14 ตุลาคม 2516 ดังคำกล่าวอ้างของดวงมน จิตรจางงค์ ที่ว่า

บทกวีนิพนธ์ "เจ้าขุนทอง"(2516)ของสุจิตต์ วงษ์เทศ "เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว"(2520) ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และเรื่องสั้น "ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง"(2520)ของอัศศิริ ธรรมโชติ ทั้งสามเรื่องมีเนื้อความระบุถึงการต่อสู้ของคนหนุ่มสาวในเหตุการณ์ทางการเมือง . . . เป็นตัวแทนของ "วีรชน" ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่ล้มตายเนื่องจากการเรียกร้องประชาธิปไตย (ดวงมน จิตรจางงค์ 2536: 124)

เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว จึงเป็นการตั้งชื่อเรื่องที่ใช้สัญลักษณ์ มาซ่อนแฝงแนวความคิดทางการเมือง เยาวรัตน์ได้กล่าวถึงการนำสัญลักษณ์ ในการเสนอเนื้อหาสาระด้านการเมืองไว้ว่า

เราคงจะรู้ว่าเหตุการณ์ช่วง 14 ตุลา 2516 หรือ 6 ตุลา 2519 เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างพลังสองพลังที่เผชิญหน้ากันอย่างฉกาจฉกรรจ์ทีเดียว การเขียนอะไรต้องระมัดระวังมาก โดยเฉพาะผมเองไม่เคยใช้นามปากกา. . . ถ้าเราใช้สัญลักษณ์ที่จะปลอดภัย ฉะนั้นเหตุการณ์บางอย่าง เรื่องบางเรื่องเราจำเป็นต้องใช้สัญลักษณ์หรือต้องใช้นามแฝงก็ได้ ผมเองนี้ไม่เคยใช้นามแฝงบางเรื่องจึงต้องใช้สัญลักษณ์(บริษัทเทเลคอมเอเชีย จำกัด - ชมรมวรรณศิลป์ที่เอ 2536)

จารึก ร.ศ.๒๐๐ เป็นงานร้อยกรองที่รวบรวมมาจากบทร้อยกรอง ที่ส่งตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์รายวันในช่วงก่อนที่จะครบรอบฉลอง 200 ปีกรุงรัตนโกสินทร์ คือตั้งแต่วันที่ 3 พฤษภาคม 2524 ถึงวันที่ 25 เมษายน 2525 สาระส่วนใหญ่เป็นการจดจารึกข่าวสารบ้านเมืองโดยทั่ว ๆ ไป ตามลักษณะของงานหนังสือพิมพ์ การตั้งชื่อเรื่องในที่นี้จึงเป็นการตั้งชื่อตามวันเวลาและเหตุการณ์เป็นสำคัญ

เพลงขลุ่ยผิว เป็นร้อยกรองที่เขียนถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและสร้างจินตนาการขึ้นจากภาพสไลด์ เนื้อหาส่วนรวมเป็นบทพรรณนาธรรมชาติให้สอดคล้องกับหลักพุทธปรัชญา และใช้ธรรมชาติเป็นสื่อให้แง่คิดเตือนสติสร้างความหวังกำลังใจ เยาวรัตน์ได้นำนามวลี "เพลงขลุ่ยผิว" มาจากบทร้อยกรองบทหนึ่ง ที่มีเนื้อความดังต่อไปนี้

อย่าทว่าน้ำไหว	ฉันอยากเห็นความใสไม่สุดสิ้น
หยิ่งลึกไปถึงไหนที่ไหลริน	ลึกถึงจินตนาการประมาณกัน
ลึกจนถึงขอบฟ้า	หรือลึกกว่านัยน์ตาฉัน
ที่แจกวาโบเฝ้าไหวตะวัน	<u>เพลงขลุ่ยผิว</u> แผ้วผันผจงใจ
จิ้งจั่งน้อย เจ้าอย่ามาจี้จ้ำ	อย่างนะ อย่าทว่าให้น้ำไหว
ลมอย่าฟุ้งต้องน้อยแม้รอยไร	ฉันจะได้ตีมด้ากับความคิด

นครท้าวไผ่
กระจำจับกลับจางทุกทางทิศ

ห้วนแล้วหรือไรเจ้าดวงจิต

ไอชีวิตห้วนไผ่ดั่งสายน้ำ

(เพลงขลุ่ยผิว, 40)

ในบทร้อยกรองข้างต้น เนาวรัตน์ได้พินิจภาพหน้าไผ่ โดยนำมาเชื่อมโยงกับชีวิตที่มักไผ่ห้วนไปตามครรลอง การตั้งชื่อหนังสือว่า เพลงขลุ่ยผิว จึงเป็นการตั้งชื่อเรื่องที่น่าสนใจจากวรรณกลอนวรรณคดีหนึ่ง ที่เป็นส่วนประกอบภายในเรื่อง

ประกาศरण เป็นบทร้อยกรองที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับพุทธศาสนา โดยแบ่งออกเป็น 2 ภาค คือเมตตาและธรรมคีตา เนาวรัตน์ได้สรุปสาระสำคัญไว้ว่า

หนังสือชุดเมตตา มุ่งสอนเด็กให้รักสัตว์ไม่รังแกสัตว์ เกสยดกกลัวการทาลายชีวิตสรรพสัตว์ สานึกในควมมีชีวิต ซึ่งมีภัยหุญน้อยคุกคามอยู่ เต็มไปด้วยความทุกข์ร่วมกันในทุกชีวิต ไม่ว่าสัตว์หรือคนสานึกอย่างนี้ก็เพื่อจะแปรเป็นการปฏิบัติ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน . . . ส่วนกลอนชุดธรรมคีตานั้นแบ่งออกเป็น 20 ตอน เนื้อความส่วนใหญ่มาจากข้อความตอนต้นของหนังสือ "พุทธประวัติจากพระโอษฐ์" ฉบับแปลของสวนโมกข์ (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ 2530 : 10)

เนาวรัตน์ได้ตั้งชื่อร้อยกรองชิ้นนี้ว่า ประกาศरण โดยนำมาจากชื่อลูกสาว ดังจะเห็นได้จากหน้าปกาน เนาวรัตน์ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า "แค่ ประกาศरण พงษ์ไพบูลย์" การตั้งชื่อเรื่องในนี้ จึงเป็นการตั้งชื่อตามนามของบุคคล

วารีดุริยางค์ เป็นร้อยกรองที่พรรณนาถึงธรรมชาติความงดงามของสายน้ำ แม้ว่าเนาวรัตน์จะกล่าวถึงงานชิ้นนี้ว่า "วารีดุริยางค์เป็นกลอนเฟื่องฝัน กลอนจึงมีลักษณะเลื่อนไหลไปตามจินตนาการ บางตอนในกลอนมีลักษณะเชิดชูความสำคัญของจิตล้วน ๆ อยู่มาก ด้วยพื้นฐานความคิดขณะนั้น ยังจับใจความสำคัญของพุทธธรรมไม่ได้" (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ 2530: 6)

แต่อย่างไรก็ตามเนาวรัตน์ก็สามารถน้อมนาภาพธรรมชาติที่เห็น มาใช้เป็นอุทาหรณ์สอนใจให้ระลึกถึงความคิดเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี ส่วนชื่อวารีย์ดุริยางค์เป็นนามวลีที่อยู่ในบทกลอน ดังนี้คือ

ขวัญเจ้าเออยจสะอากกลางป่าแก้ว จะเจ็ยแจ้วจับใจเพลงาฬลี
 ฟังลานานกร่องกรองกรี เคล้าวารีย์ดุริยางค์หลังจาเรียง
 (วารีย์ดุริยางค์, 11)

การตั้งชื่อหนังสือในที่นี่ จึงเป็นการตั้งชื่อเรื่องที่น่าสนใจมาจากวรรณคดีของกวีหนึ่งภายในเรื่อง และตั้งตามองค์ประกอบหลักของเรื่องอีกด้วย

ตากุ้งเรืองโพนม เป็นร้อยกรองที่นำเสนอสาระเกี่ยวกับสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมของเด็ก สตรี คนชรา ผู้ใช้แรงงาน รวมทั้งสะท้อนเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่วนชื่อ "ตากุ้งเรืองโพนม" นี้ เนาวรัตน์ได้แรงบันดาลใจมาจากการใช้คำอันวิจิตรอลังการของกรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส ที่ทรงนิพนธ์ไว้ในลิลิตเตลงพ่าย ดังต่อไปนี้

นาศีกุชแผ่เกล้า	เกลือกเคียร
คลี่อาตมวนเวียน	หัตถ์ให้
นพรัตน์เรียงรายเจเวียน	ฉวัดว้าง แสงนา
เกือกเกกิงกลได้	<u>ตากุ้งเรืองโพนม</u>

เนาวรัตน์ประทับใจการใช้คำว่า "ตากุ้งเรืองโพนม" เป็นอย่างยิ่ง ดังกล่าวอ้างที่ว่า

เสน่ห์ของโคลงจากลิลิตเตลงพ่ายบทนี้ อยู่ที่อาถรรพ์แห่งคำ นอกไปจากอุโฆษแห่งเสียงเมื่ออ่านหนแรกยอมรับว่าไม่รู้ความหมายเอาเลยว่าจะหมายถึงอะไร และถ้อยคำที่เรียงร้อยไว้แต่ละคำนี้แปลว่าอะไรยากจะรู้ไปทั้งหมด แต่ครั้นเมื่อค่อยแกะคำแกะความจึงได้เห็นอลังการอันฉลิ้งเมลิองของภาพก่าไลมือหรือทองพระกรอันจาหลักแล้ว เป็นรูปพญานาคพันข้อมืออยู่ ทั้ง

ลาตัวนาคนั้นก็ประดับไว้ด้วยแก้วแก้วประการมีเพชรเป็นด้ามแสงแห่งเพชรพลอยที่ประดับกาล
รูปนาคเกลือกเศียรนี้ดังจะวิ่งได้ คือกะพริบพราวเล่นแสงอยู่ตลอดเวลา และแสงเหล่านี้ก็
พวยพุ่งรุ่งเรืองราวแสงใต้ที่พุ่งพลามปานจะแข่งกับรัศมีแห่งรุ่ง ๗ พากฟ้ากระนั้น(เนาวรัตน์
พงษ์ไพบูลย์ 2531: 5)

ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในฝีมือการแต่งโคลงของกรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส
เนาวรัตน์จึงได้อัญเชิญคาโคลงวรรคดังกล่าว มาตั้งเป็นชื่อหนังสือ เพื่อบูชาครูว่าเป็นสำคัญ

ข้างคลองคันทนายาว (กระบวนที่ 1) เป็นร้อยกรองที่สะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่
ของผู้คนย่านคันทนายาว แหล่งชุมชนบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 8 รามอินทรา ที่เป็นบ้านพักของ
เนาวรัตน์ในปัจจุบัน สืบจากการนำเสนอเนื้อหาด้านสังคมของงานชิ้นนี้ เนาวรัตน์เลือกใช้ถ้อยคำที่
เรียบง่ายมาพรรณนาได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน แต่ในความเรียบง่ายนั้นสามารถสื่อความ
รู้สึกจับใจได้ไม่น้อย ดังคำกล่าวอ้างของ ไพลิน รุ่งรัตน์ ที่กล่าวไว้ในบทนำว่า

หากแต่การเขียนอีกแบบหนึ่งที่ใช้คำง่าย ๆ คล้ายฟังใครสักคนเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิต
ประจำวันให้ฟัง . . . แต่ก็ได้ให้ความหมายว่า ความเรียบง่ายดังที่ว่าจะทำให้งานชิ้นนี้เป็น
เพียงแค่งานข่าวสารหรือนิทานรายวันอย่างนั้น ๆ เอง เนื้อหาของเรื่องซึ่งเนาวรัตน์ พงษ์-
ไพบูลย์ ค่อย ๆ เล่า ค่อยปล่อยมาทีละภาพ ๆ นั้น "จับ" เข้าไปในกระเดี้ยวกระดูกของความ
เป็นไทย ที่คนไทยสมัยนี้สมัยใหม่แทบจะไม่รู้จักกันแล้ว (ไพลิน รุ่งรัตน์ อ้างถึงใน เนาวรัตน์
พงษ์ไพบูลย์ 2533: 10)

การตั้งชื่อเรื่องในที่นี้จึงเป็นการใช้ชื่อสถานที่คือ "คันทนายาว" มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง
เช่นเดียวกับการตั้งชื่อเรื่อง ข้างคลองคันทนายาว (กระบวนที่ 2) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้างคลองคันทนายาว (กระบวนที่ 2) มีลักษณะเนื้อหาเช่นเดียวกับข้างคลองคันท
นายาว กระบวนที่ 1 คือนำเสนอภาพชีวิตของคนยากคนจนในละแวกคันทนายาว การตั้งชื่อเรื่องจึงใช้
ชื่อสถานที่ ที่เป็นแหล่งที่มาของเรื่อง มาตั้งเป็นชื่อหนังสือ

มูมมอง เป็นร้อยกรองอีกชิ้นหนึ่งที่เนาวรัตน์สร้างจินตนาการขึ้นจากการส่องภาพ สาลี่ ดังที่เคยเขียนไว้แล้วใน เพลงขลุ่ยผิว ส่วนมูมมองเป็นงานร้อยกรองที่เนาวรัตน์เขียนให้กับ นิตยสารสารคดีในคอลัมน์หน้า "มูมมอง" สาระนั้นนำเสนออันมีหลากหลายทัศนะ คือมีทั้งด้านอารมณ์ ธรรมชาติ ศาสนา และสังคม การตั้งชื่อเรื่องว่า "มูมมอง" จึงเป็นการตั้งชื่อเรื่องตามชื่อคอลัมน์

เขียนแผ่นดิน เป็นผลงานร้อยกรองชิ้นล่าสุด (2536) เนาวรัตน์เขียนงานชิ้นนี้ เพื่อน้อมเกล้าถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวาระเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ 5 รอบ สาระนั้นหาญเป็นการพรรณนาความงดงามของผืนแผ่นดินไทยทั้ง 73 จังหวัด ที่อุดม ไปด้วยทิวทัศน์ความสวยงามของธรรมชาติ โบราณสถาน ปุชณียวัตถุ ศิลปหัตถกรรม ศิลปวัฒนธรรม ลักษณะการสร้างงานของร้อยกรองชิ้นนี้ แตกต่างไปจากงานเขียนชิ้นอื่น ๆ เพราะเป็นการเขียนที่ไม่ได้ถ่ายทอดออกมาจากความคิด แต่ถ่ายทอดออกมาจากความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ดังคำกล่าวอ้างของเนาวรัตน์ที่ว่า

เดิมผมเขียนหนังสืออยู่กับที่ ต่อมาเมื่อมีความรู้สึกว่ายากไปให้ทั่วประเทศ ตอนนั้นมีอยู่ 73 จังหวัด ก็เสนอโครงการให้แบ่งกรุงเทพฯที่ผมทำงานอยู่บอกว่าอยากไปตระเวนทั่วประเทศ ไปดู ไปเขียนถึงความสำคัญของแผ่นดิน ความคิดนี้มาจากตอนที่ไปอเมริกา เพื่อนเป็นศิลปิน เขียนรูปช็อกมิล ทัศนาศาสตร์ เชิญผมไปแล้วพาผมไปดูแกรนด์แคนยอนจับผมไปนั่งอยู่ตรงชะง่อน ผาแล้วให้ผมเขียนกลอนบรรยายภาพ ผมไม่เคยทำอย่างนั้นมาก่อนเลย . . . นั่นแหละเป็น จุดแรกที่ทำให้ผมมีความคิดว่า เอ๊ะมันเป็นเรื่องการเขียนใหม่ เขียนจากความรู้สึกไม่ใช่เขียน จากความคิด เมื่อมาถึงเมืองไทยก็คิดว่า บ้านเราก็มีสิ่งที่น่าไปดู ไปเห็นมีความงามไม่แพ้กัน . . . ผมก็ตระเวนไป ไปนั่งเขียนเขียนจากความรู้สึกเขียนเสร็จ ๓ ตรงนั้น ไม่ใช่ไปดูมาแล้วมานั่งเขียนที่บ้านไม่ใช่ดูแบบเขียนที่แกรนด์แคนยอน ไปดูทุกที่ทุกจังหวัดจังหวัดละ 4 แห่ง ที่แรกก็จะเขียนทิวทัศน์ แต่ไปดูบางจังหวัดแล้วไม่ใช่แต่ทิวทัศน์เท่านั้นที่สำคัญ อย่างอื่นก็สำคัญ ด้วย ในที่สุดผมก็เลยสรุปว่าผมจะเขียนทิวทัศน์ เขียนโบราณสถาน และปุชณียวัตถุ ที่สำคัญ เขียนงานศิลปวัฒนธรรมสำคัญของจังหวัด และงานศิลปหัตถกรรมที่สำคัญของจังหวัด (บริษัท เทเลคอมเอเชีย จำกัด - ชมรมวรรณศิลป์ที่เอ 2536)

การตั้งชื่อหนังสือว่า เขียนแผ่นดิน จึงเป็นการตั้งชื่อโดยใช้องค์ประกอบหลักของเรื่อง หมายถึงแผ่นดินไทยทั้ง 73 จังหวัด สามารถสื่อให้เห็นเค้าโครงของเรื่องได้เป็นอย่างดี

2. การตั้งชื่อบท

นอกจากการตั้งชื่อหนังสือ ในงานร้อยกรองบางเล่มยังปรากฏการตั้งชื่อบทอีกด้วย เนาวรัตน์มีกลวิธีการตั้งชื่อบทที่หลากหลาย คือมีทั้งการตั้งชื่อบทที่ใช้ความหมายโดยตรง โดยใช้ชื่อองค์ประกอบภายในเรื่องเป็นสื่อ และตั้งชื่อบทโดยใช้ความหมายแฝง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การตั้งชื่อบทโดยใช้ความหมายโดยตรง

สลัπτบรามาส เป็นศัพท์เฉพาะทางพุทธศาสนาหมายถึงความยึดมั่นถือมั่นในการประพฤติปฏิบัติสืบตามกันมาอย่างผิด ๆ และไร้เหตุผลแห่งการปฏิบัติ สวรรคตสำคัญของบทกวีชิ้นนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคลที่ลุ่มหลงมัวเมาเชื่อมั่นศรัทธาในอำนาจคุณไสย ซึ่งเป็นอวิชชาในพุทธศาสนา การใช้คำว่า "สลัπτบรามาส" มาตั้งเป็นชื่อบท จึงสามารถสื่อความหมายได้อย่างตรงไปตรงมา และกระชับ

(คําขยาย, 98)

คาร้องขอ บทร้อยกรองชิ้นนี้เป็นการพรรณนาให้เห็นภาพการเชือดไก่โดยสื่อให้เห็นอาการดิ้นรนกระเสือกกระสนอย่างทุกขเวทนายิ่ง การตั้งชื่อบทว่า "คาร้องขอ" นอกจากจะโยงไปถึงเสียงร้องคร่ำครวญของไก่ก่อนจะสิ้นชีพแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นทัศนคติที่มุ่งวิงวอนให้มนุษย์ จงมีความเมตตาปราณีต่อสรรพสัตว์ได้อย่างเด่นชัดอีกด้วย

(คําขยาย, 110)

ตากับยาย บทร้อยกรองชิ้นนี้ เนาวรัตน์ได้สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตายายคู่หนึ่งที่เคยทำไร่ไถนาอย่างมีความสุข แต่แล้วก็ต้องชมซานเข้ามาสู่เมืองกรุง

เนื่องจากเราน่าจะไม่ถูกบุกรุกทางอากาศจนเห็นเตียนเตียน สะท้อนให้เห็นความทุกข์ยากลำบากของตายายได้อย่างลึกซึ้ง

(เพียงความเคลื่อนไหว, 89)

พ่อแก้วแม่แก้ว คำเรียกขาน "พ่อแก้วแม่แก้ว" ในที่นี่มีความหมายถึงคนแก่คนเฒ่า ที่อพยพหนีสภาวะความแห้งแล้งจากถิ่นอีสาน มุ่งหน้าเข้ามาเป็นวิภคเร่ร่อนขอทานในเมืองหลวง แต่ก็ต้องมาพจญกับความแห้งแล้งในจิตใจของคนเมืองกรุงเทพฯ เนาวรัตน์ได้ใช้คำเรียกขานที่มีนัยเปรียบประเมินค่าบุคคลมาตั้งชื่อบทร้อยกรองชิ้นนี้ สะท้อนให้เห็นทัศนคติที่มีความเห็นใจและห่วงใยผู้ทุกข์ยากเหล่านี้ได้อย่างลึกซึ้ง

(เพียงความเคลื่อนไหว, 90)

แต่วันเริ่มครอบครัวใหม่ ร้อยกรองบทนี้ เป็นบทที่เนาวรัตน์ต้องการชี้แนะให้แง่คิดแก่บ่าวสาวที่เพิ่งเข้าสู่พิธีแต่งงาน โดยเสนอว่าครอบครัวใหม่ที่กำลังจะเริ่มตั้งนั้น มิใช่ครอบครัวที่มีเพียงคนสองคน และไม่ควรมุ่งความสุขเฉพาะตนเองเท่านั้น หากควรแบ่งปันความรักให้แก่ผู้ทุกข์ยากที่อยู่ข้างเคียงมีส่วนร่วมด้วย

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 105)

มือที่ถักทอ เนาวรัตน์ได้พรรณนาถึงสตรีนางหนึ่ง ที่กำลังนั่งทอผ้าอย่างขะมักเขม้น โดยมีสาระสำคัญอยู่ที่การกล่าวชมแรงงานสตรี ที่ไม่ย่อท้อต่อความลาเคียดเหน็ดเหนื่อย นอกจากนี้แรงงานที่นางสร้างขึ้นไม่ได้ถักทอเพียงผืนผ้าเท่านั้น หากยังเป็นการถักทอหล่อเลี้ยงชีวิตได้อย่างงดงามอีกด้วย

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 119)

แต่เด็กของเราทั้งโลก บทร้อยกรองชิ้นนี้ เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นปัญหาเด็กและเยาวชนในสังคมปัจจุบันที่ต้องประสบกับความอดอยากยากจน ไร้ความอบอุ่น ไร้การศึกษา จนต้องกลายเป็นเด็กพเนจรที่สร้างปัญหาสังคมตามมา เนาวรัตน์ได้มุ่งเสนอแนะให้สังคมตระหนัก

ในคุณค่าความสำคัญของเด็กเหล่านี้บ้างโดยเรียกร้องสิทธิที่เด็กควรจะได้รับหลายประการ อาทิได้
รับความรัก ความรู้ ไม่ถูกกดขี่แรงงานอย่างทารุณและให้มีสิทธิโดยเท่าเทียมกับเด็กทั่วไปในสังคม
การตั้งชื่อทว่า "แต่เด็กของเราทั้งโลก" จึงเป็นการตั้งที่สอดคล้องเหมาะสม สามารถชี้ให้เห็น
ความรักความเอื้ออาทรห่วงใย ที่เขามีให้แก่เด็กยากไร้ได้อย่างโดดเด่น

(ตากรุ่งเรื่องโพยม, 53)

ต่อต้านอำนาจพาลทางเพศ การกดขี่เพศหญิง เป็นอีกหนึ่งทัศนะที่เนาวรัตน์
นพมา เสนอไว้ในบทประพันธ์ บทร้อยกรองชิ้นนี้ เขาได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการฆ่าข่มขืนผู้หญิง ซึ่ง
เป็นข่าวใหญ่ในหน้าหนังสือพิมพ์บ่อยครั้ง โดยมุ่งชี้ให้เห็นสังคมที่เสื่อมทรามทางด้านศีลธรรมและ
ประณามพวกที่ชอบใช้กำลังกดขี่ทำร้ายเพศหญิงที่อ่อนแอกว่า การตั้งชื่อบทร้อยกรองบทนี้ จึงเป็น
การใช้สาระของเรื่องมากสาวแสดงอย่างตรงไปตรงมา สามารถสื่อทัศนะกวีได้อย่างเด่นชัด

(ตากรุ่งเรื่องโพยม, 97)

กระจาดยาย บทร้อยกรองชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นวิถีการดำรงชีวิตของยายคน
หนึ่งที่มีอาชีพเก็บผักไปขาย เพื่อหาเลี้ยงหลานตัวเล็ก ๆ อีกสองสามคน นอกเหนือไปจากนี้ตอน
ซากลับยายยังหาซื้อสมุด ดินสอ ยางลบ ไม้บรรทัด ที่เป็นอุปกรณ์การเรียนหนังสือมาฝากหลาน ๆ
อีกด้วย จากเรื่องราวดังกล่าว เนาวรัตน์ต้องการชี้ให้เห็นคุณค่าของยาย หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึง
คนแก่คนเฒ่าทั้งหลาย ที่ยอมตรากตรำทำงานเพื่ออนาคตของลูกหลานอย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย
โดยใช้เรื่องราวความเอื้ออาทรของยายผู้นี้เป็นสื่อ การตั้งชื่อบทกลอนว่า "กระจาดยาย" จึงเป็น
การตั้งชื่อบทที่สามารถชี้ให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าใจในสารที่กวีต้องการจะสื่อได้เป็นอย่างดี

(ข้างคลองคันทายาว 2, 26)

คันทายาว เป็นบทร้อยกรองที่สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของท้องไร่ท้อง
นา จากเดิมที่เคยพัดปลิวเขียวขจีแต่ปัจจุบันสภาพดังกล่าวได้หมดไปมีบ้านจัดสรรบ่อปิ้งรุกคืบเข้ามา
แทนที่ การตั้งชื่อบทร้อยกรองว่าคันทายาวจึงเป็นการตั้งชื่อโดยใช้ความหมายโดยตรงมาสื่อความหมาย

(ข้างคลองคันทายาว 2, 48)

ดอกไม้วิริมทาง เป็นพหุร่ายกรองที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าของดอกหญ้าวิริมทาง ที่ไม่เพียงแต่จะอยู่คู่เคียงกับถนนหนทางและสร้างความสวยงามให้แก่ผืนดินเท่านั้น แต่เนาวรัตน์ยังได้ใช้ดอกไม้วิริมทางมาเสนอให้แง่คิด โดยเฉพาะประเด็นความทรหดอดทนไม่ยอมย่อท้อต่อสภาพแวดล้อมมาใด ๆ ทั้งสิ้น การตั้งชื่อบทว่า "ดอกไม้วิริมทาง" จึงเป็นการตั้งชื่อบทที่สื่อความหมายโดยตรง (มูมมอ, 30)

แบกะดิน เนาวรัตน์ได้พรรณนาภาพกล้วยน้ำว้า ที่วางขายแบกะดินอยู่ในตลาดสด ส่วนสาระสำคัญต้องการชี้ให้เห็นความไม่มีหรือความว่างในที่สุดโดยใช้วัฏจักรการเติบโตของต้นกล้วยตั้งแต่แทงหน่อเป็นลำต้นเป็นปลีเป็นกาบ จนสุดท้ายลอกคราบไม่เหลือรูปทรงงาด ๆ อีก ทั้งนี้เพื่อเตือนสติให้ระลึกรู้ในกฎไตรลักษณ์ การตั้งชื่อบทว่า "แบกะดิน" จึงเป็นการตั้งชื่อที่ใช้ความหมายโดยตรงมากแล้วแสดง (มูมมอ, 93)

2.2 การตั้งชื่อบทโดยใช้ความหมายแฝง

นอกจากการตั้งชื่อบท โดยใช้ความหมายโดยตรงมากแล้วแสดงแล้ว ยังปรากฏการตั้งชื่อบทโดยใช้ความหมายแฝง มาสื่อสะท้อนทัศนะได้อีกด้วย

ความหมายแฝง ในที่นี้หมายถึง "ความหมายที่ชักนำความคิดให้เกี่ยวโยงไปถึงสิ่งอื่น ความหมายแฝงของคำอาจจะเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ หลายอย่างเช่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเคยชิน กาละเทศะ บุคคล และความสุภาพของภาษา" (กาญจนา นาคสกุล และคณะ 25210: 5) เนาวรัตน์ได้ตั้งชื่อบทโดยใช้ความหมายแฝงในหลากหลายลักษณะคือมีทั้งที่เป็นสัญลักษณ์ และความหมายที่มิเน้นให้ต้องตีความ ดังเช่น

นกขมิ้น เป็นที่รับรู้และเข้าใจกันโดยทั่วไปว่านกขมิ้นเหลืองอ่อน หมายถึง ผู้ไร้ที่อยู่อาศัย ต้องระเห่ร่อนไปเรื่อย ๆ สำหรับสารัตถะของบทกลอนชิ้นนี้ เป็นการย้อนอดีต

พรรณนาถึงความเปลี่ยวเหงาอ้างว้าง ไร้ที่พึ่งพาอาศัยและไร้คนที่รักใคร่ห่วงใย การารำพันนั้น เป็นที่บอกกลอนจึงเป็นการตั้งชื่อบทโดยใช้ความหมายแฝงในรูปแบบของสัญลักษณ์ สามารถสะท้อนทัศนคติและแสดงเรื่องราวที่กวีต้องจะสื่อได้อย่างเด่นชัด

(คำพิเคราะห์, 189)

หนทางแห่งหอยทาก ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการใช้ "หอยทาก" ในบริบทนี้เป็นสัญลักษณ์ หมายถึงผู้เสียสละอุทิศชีวิตตน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ดีกว่าเก่าให้แก่มวลชน การตั้งชื่อบทว่า "บนเส้นทางแห่งหอยทาก" จึงเป็นการตั้งชื่อที่ใช้ความหมายแฝงในรูปแบบสัญลักษณ์ สามารถกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสนใจได้เป็นอย่างดีว่ามีความหมายถึงสิ่งใด และถือเป็นการซ่อนแฝงทัศนคติไว้ได้อย่างแยบยล

(เพียงความเคลื่อนไหว, 94)

เพลงเปลญวน โดยปกติทั่วไป "เพลงเปลญวน" เป็นเพลงกล่อมเด็กที่ใช้ร้องเพื่อสร้างความสุข ความเพลิดเพลิน หากในที่นี้ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเทกส้อมตามจุดมุ่งหมายเดิม แต่เนาวรัตน์นำมาใช้เพื่อต่อต้านสงครามเวียดนามที่โหดร้าย รุนแรง การตั้งชื่อเรื่องโดยใช้เพลงกล่อมเด็กมาสื่อความหมายแฝงในที่นี้ จึงสะท้อนความรู้สึกห่วงใยของกวีที่มีต่อชะตากรรมของเพื่อนร่วมโลกได้อย่างสอดคล้อง กลมกลืน

(เพียงความเคลื่อนไหว, 96)

จันทร์เจ้าขา ดังจะเห็นได้ว่าตามปกติเพลง "จันทร์เจ้าขา" จะเป็นเพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อหาให้เด็กมุ่งร้องขอสิ่งต่างๆ หากการร้องขอของเด็กในที่นี้ มีความหมายที่ต่างไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด เพราะสิ่งที่เด็กขอนั้นไม่ว่าจะขอมุ้งกันมุ้ง ขอฟ้าหมกกันหนาว ขอครูสอนหนังสือ ขอความรัก ขอสิทธิเท่าเทียมกันและขอไม่ให้ดอกยาก็ยากแค้น การารำชื่อ "จันทร์เจ้าขา" จึงมีลักษณะเป็นความหมายแฝง ที่สามารถสื่อสะท้อนภาพลักษณ์สังคมได้เป็นอย่างดี

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 95)

ต้นหญ้าแห่งเดือนตุลาคม ต้นหญ้าเป็นสัญลักษณ์หมายถึงเหล่านิสิต นักศึกษา ประชาชน ที่ออกมาต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย ในเหตุการณ์เดือนตุลาคมทั้งในปีพ.ศ.2516 และ พ.ศ.2519 เช่นเดียวกับการตั้งชื่อบท เขาก็ยังใช้ต้นหญ้ามาเป็นความหมายแฝงได้อย่างลุ่มลึกและ สอดคล้องกับการแสดงทัศนะได้เป็นอย่างดี

(ตากรุ่งเรื่องโศก, 131)

กัญหาชาลี เนาวรัตน์ได้นำชื่อ "กัญหาชาลี" ซึ่งเป็นนามพระโอรสพระธิดา ของพระเวสสันดรมาสื่อเป็นความหมายแฝง โดยใช้กัญหาชาลีมาเปรียบเทียบกับเหล่านิสิตนักศึกษา และใช้ชูชกมาเปรียบเทียบกับเผด็จการผู้คอยข่มเหงรังแกเอาเปรียบเด็กได้อย่างสอดคล้อง เหมาะสม การตั้งชื่อบทดังกล่าว จึงเป็นความหมายแฝงที่สามารถสื่อสะท้อนทัศนกริได้เป็นอย่างดี

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 94)

เสียงขลุ่ยกลับมาหากอไฉ่ บทร้อยกรองชิ้นนี้ เป็นการให้ความหมายแฝง ที่น่าสนใจยิ่ง คือกล่าวถึง "เสียงขลุ่ยที่กลับมาหากอไฉ่" ตามปกติทั่วไปขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีที่ทำ มาจากกอไฉ่ซึ่งถือเป็นต้นกำเนิด การตั้งชื่อร้อยกรองบทนี้ เนาวรัตน์ต้องการนำมาเปรียบเทียบกับ พฤติกรรมของคนไทยที่นิยมกระทำตามวัฒนธรรมต่างชาติ จนลืมรากเหง้าวัฒนธรรมไทยที่ดั้งเดิมโดย มุ่งเน้นย้ำให้เห็นว่าสิ่งใดก็ตามมาจากสิ่งไหน มีรากฐานเป็นอย่างไรก็ควรจะเป็นอย่างนั้น การตั้ง ชื่อบทดังกล่าว จึงเป็นความหมายแฝงที่สะท้อนทัศนกริได้อย่างลุ่มลึก

(เพียงความเคลื่อนไหว, 140)

วันนี้ไม่มีเพลงเสภา เนาวรัตน์ได้ใช้บทเสภาจากวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้าง ขุนแผน ตอนพลายแก้วตัดพ้อนางพิมว่าลืมความหวานชื่นที่เกิดขึ้นในไร่นาไผ่มากล่าว เริ่มต้น โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อสะท้อนความรู้สึกอาลัยอารมต่อมวลธรรมชาติที่กำลังจะหมดไป อันเนื่องมาจาก ความเจริญก้าวหน้าของสังคมอุตสาหกรรม ที่มีผลทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมาในหลาย ๆ ด้าน การตั้งชื่อบทว่า "วันนี้ไม่มีเพลงเสภา" จึงเป็นการให้ความหมายแฝงมาสื่อสะท้อนความคิดได้ เป็น อย่างดี

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, 71)

โคลงกระทงไม้ ตามปกติโคลงกระทงไม้ เป็นลักษณะคำประพันธ์ประเภทโคลงชนิดหนึ่ง หากานบทร้อยกรองชิ้นนี้ไม่ได้มีรูปแบบหรือสื่อความหมายถึงคำประพันธ์ดังกล่าวและเมื่อพิจารณาสาระสำคัญของเรื่องพบว่าเนาวรัตน์เจาะจงใช้โคลง แต่เป็นโคลงสี่สุภาพเพื่อใช้กระทงหรือประชดเปรียบเปรยความยึดมั่นถือมั่น สุ่มหลงมัวเมาของบุคคลที่นิยมปลูกต้นไม้โดยยึดถือตามชื่อสมมุติ และที่กักคล้อยตามว่าต้นไม้ที่นั้นจะนำสิ่งดีงามตามชื่อมาให้ การตั้งชื่อโคลงกลอนบทนี้จึงเป็นน้ใช้การเล่นคำมาสร้าง ความหมายแฝงได้อย่างเหมาะสม สามารถสื่อทัศนวิได้อย่างเด่นชัด

(ตากรุ่งเรื่องพยอม, 43)

ราบพนาสูญ บทร้อยกรองชิ้นนี้ สะท้อนให้เห็นความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ของกวีที่มีต่อป่าไม้ที่ในวันถูกตัดทำลายเกือบจะหมดสิ้น โดยใช้คำว่า "ราบพนาสูญ" ซึ่งเป็นการเล่นคำพ้องเสียง เพื่อเล่นล้อกับความหมายของคำว่าราพนาสูรคือ "สูญราบสูญสิ้นจนหมดเกลี้ยง" (ราชบัณฑิตยสถาน 2525: 683) ได้อย่างประสมกลมกลืน จึงถือเป็นการตั้งชื่อบทที่สามารถใช้กลวิธีการเล่นคำมาสื่อความหมายแฝง และสื่อทัศนวิได้อย่างโดดเด่นอีกบทหนึ่ง

(เพียงความเคลื่อนไหว, 65)

เขาใหญ่ คำว่าเขาใหญ่ในที่นี้ มีขบ่งบอกถึงสถานที่ท่องเที่ยวแต่อย่างใด หากเนาวรัตน์จงใจเล่นคำว่า "เขา" ที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 2 หมายถึง บุคคลที่ชอบใช้อานาจข่มเหงรังแกผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ในขณะที่เดียวกันเนาวรัตน์ก็ได้เปรียบเทียบเขาที่หมายถึงบุคคล กับเขาที่เป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของโคกระบือ โดยมุ่งชี้ให้เห็นว่าบุคคลที่มีนิสัยอันธพาลหยาบช้ำบ้าอำนาจทั้งหลายนั้นก็ไม่ต่างไปจากโคกระบือที่คึกคะนองเขา การตั้งชื่อร้อยกรองบทนี้ว่าเขาใหญ่ จึงเป็นการเล่นคำที่นำมาสื่อเป็นความหมายแฝงได้อย่างละเอียดซับซ้อน สามารถสื่อแสดงทัศนวิได้อย่างลุ่มลึกยิ่ง

(เพียงความเคลื่อนไหว, 103)

การตั้งชื่อเรื่อง ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมด จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นกลวิธีการใช้ภาษาถ้อยคำ มาสื่อแสดงทัศนวิได้อย่างละเอียด ลึกซึ้ง และบ่งบอกให้เห็นความเป็นปราชญ์ทางภาษาได้อย่างถ่องแท้